

Ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod

*Ervaringen van achterblijvers en uithuisgeplaatsten
met het Tijdelijk Huisverbod uit de regio Den Haag
en de regio Delft, Westland, Oostland.*

Ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod

Ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod

Ervaringen van achterblijvers en uithuisgeplaatsten
met het Tijdelijk Huisverbod uit de regio Den Haag en
de regio Delft, Westland, Oostland.

GGD Den Haag, oktober 2013

1e druk

Paul Uitewaal
Irene van der Meer
Birgitte Wammes
Maartje Keetman

Voorwoord

Met groot genoegen bied ik u hierbij het rapport Ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod aan. In dit rapport worden de ervaringen beschreven van achterblijvers en uithuisgeplaatsten met het Tijdelijk Huisverbod in de regio Den Haag en de regio Delft, Westland, Oostland.

De Stuurgroep Huiselijk Geweld Haaglanden heeft opdracht gegeven voor het uitvoeren van dit onderzoek. Deze Stuurgroep werkt voor de negen gemeenten in Haaglanden, namelijk Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer. Het onderzoek in deze gemeenten is verricht over de periode van het opleggen van het Tijdelijk Huisverbod van augustus 2011 tot juli 2012.

Dit rapport bevat aanbevelingen voor de uitvoerders van de Wet Tijdelijk Huisverbod in genoemde gemeenten: de politie, het Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg, de Reclassering, De Waag. Ook bevat het belangrijke informatie voor uitvoerders elders in het land en voor iedereen die betrokken is bij de problematiek rond huiselijk geweld, omdat het inzicht geeft in de ervaringen van de meest direct betrokkenen bij het Tijdelijk Huisverbod: de achterblijvers en de uithuisgeplaatsten zelf.

De effecten en de impact van het tijdelijk huisverbod zijn niet eerder in deze unieke vorm en omvang onderzocht. Een groot aantal personen, betrokken bij een tijdelijk huisverbod, was bereid tot het geven van een diepgaand interview. Bovendien kon zes maanden na het eerste interview een groot deel van deze deelnemers voor een tweede keer worden ondervraagd. Uit de in totaal 84 interviews kregen de onderzoekers een goed beeld van wat mensen die een tijdelijk huisverbod wordt opgelegd ervaren.

Een tijdelijk huisverbod is een ingrijpende maatregel die in het gezin veel teweeg brengt. De maatregel wordt door veel achterblijvers als positief ervaren omdat men even los komt uit de (dreigende) huiselijkgeweldsituatie en gedwongen wordt na te denken over hulp van buitenaf.

Tegelijkertijd blijkt een tijdelijk huisverbod voor een groot aantal gezinnen een breukpunt in de relatie. Veel uithuisgeplaatsten ervaren daarnaast de scheiding van hun kinderen tijdens het huisverbod als heel problematisch en voelen zich in dit opzicht achtergesteld bij de achterblijver. Ook blijkt uit het onderzoek dat de hulpverlening vooral gericht is op gedragsverandering van de uithuisgeplaatste en te weinig op gedragsverandering van de achterblijver.

Bestellen publicatie:

Jessica Roos

Lianne van Kampen

T 070 - 353 71 05 / 070 - 353 72 66

E-mail: jessica.roos@denhaag.nl

E-mail: lianne.vankampen@denhaag.nl

Uitgever: GGD Den Haag

ISBN-nummer: 9789462282650

Het opleggen van een huisverbod alleen is niet genoeg om de situatie thuis te veranderen. Wanneer geen hulp en begeleiding aan de betrokkenen wordt gegeven, blijkt men al te gemakkelijk weer in het oude gedrag te vervallen. Doel van het huisverbod is juist om gedragsverandering tot stand te brengen en een grotere veiligheid te creëren na een gebleken traumatiserend moment. Ieder gezinslid dient daarom de best passende hulp te krijgen, deze hulp dient op elkaar afgestemd te zijn en te worden ingezet zo lang als noodzakelijk is voor de directe opvang en om recidive te voorkomen. Dit geldt des te meer als men met elkaar verder wil. Het leren omgaan met gevoelens van frustratie, jaloezie en agressie door de pleger is van even groot belang als het kunnen stellen van grenzen en het ontwikkelen van effectieve strategieën door het slachtoffer om hernieuwd slachtofferschap te voorkomen.

Het tijdelijk huisverbod wordt in de regio Haaglanden in het algemeen nauwgezet en goed uitgevoerd. Dit neemt niet weg dat er nog ruimte voor verbetering is. Dit rapport geeft hiervoor een aantal waardevolle aanbevelingen.

A.A.H.M. van Dijk
Directeur GGD Den Haag

Introductie

Voor u ligt het verslag van een onderzoek naar de ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod van achterblijvers en uithuisgeplaatsten, afkomstig uit de regio Den Haag, Delft, Westland en Oostland.

Het onderzoek is verricht door de afdeling Epidemiologie van de Haagse GGD in opdracht van de Regionale Stuurgroep Huiselijk Geweld in 2011-2012. Aanleiding vormde de behoefte van de stuurgroep meer inzicht te verkrijgen in de effecten van het tijdelijk huisverbod op de betrokkenen, in de verwachting dat de onderzoeksgegevens kunnen bijdragen aan de optimalisering van de uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod.

De wens van de stuurgroep naar nadere informatie over de werking en effecten van het tijdelijk huisverbod is vertaald naar een onderzoek naar de ervaringen van uithuisgeplaatsten en achterblijvers met dat huisverbod. In het onderzoek wordt op zoek gegaan naar factoren die de mate van succes van het tijdelijk huisverbod positief of negatief beïnvloeden.

Aan het onderzoek hebben 49 respondenten deelgenomen (27 achterblijvers en 22 uithuisgeplaatsten) uit 35 gezinnen waarin sprake was van zodanig huiselijk geweld dat tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod werd overgegaan.

Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek in de vorm van diepte-interviews, omdat de ervaringen van de respondenten met het tijdelijk huisverbod, hun beleving daarvan en waardering daarover centraal staan in ons onderzoek. De betrokkenen zelf komen dan ook vaak aan het woord.

De respondenten zijn twee maal geïnterviewd: direct na afloop van het tijdelijk huisverbod (49 respondenten) en nog eens een half jaar later (36 respondenten).

In de interviews kwamen de volgende onderwerpen aan bod: de bejegening door de politie, het doen van aangifte, de beleving en naleving van het contactverbod, het onderdak van de uithuisgeplaatste, verlenging van het huisverbod, het oordeel van betrokkenen over de door het Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg, de Reclassering en/of De Waag geboden hulp zowel voor, tijdens als na het huisverbod.

Ook geven de respondenten hun mening over het effect van het tijdelijk huisverbod op henzelf en hun situatie, en laten ze weten hoe tevreden ze uiteindelijk zijn over de maatregel van een tijdelijk huisverbod.

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op wat er onder huiselijk geweld wordt verstaan, en wordt tevens kort beschreven hoe het onderzoek in zijn werk is gegaan.

Hoofdstuk 2 bevat de samenvatting van het onderzoeksrapport, hoofdstuk 3 en 4 geven informatie over respectievelijk de aanleiding voor het onderzoek, de onderzoeksvragen en de methodiek.

In hoofdstuk 5 worden de kenmerken van de onderzoeksgroep weergegeven en wordt de aard van de geweldsituaties waarmee respondenten te maken hebben beschreven.

In hoofdstuk 6 en 7 komen de respondenten zelf aan het woord. Hoofdstuk 6 is gewijd aan de ervaringen van betrokkenen met het huisverbod en de procedures die daarbij horen, en in hoofdstuk 7 geven de respondenten hun mening over de geboden hulp voor, tijdens en na het huisverbod.

Tot slot laten de respondenten in hoofdstuk 8 weten of, en zo ja, wat ze aan de opgelegde maatregel hebben gehad en waarom.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Hoofdtypen partnergeweld: intiem terrorisme en situationeel partnergeweld	1
1.2	Twee fasen van huiselijk geweld	2
1.3	Haags onderzoek naar ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod	3
2	Samenvatting van het onderzoek, conclusies en aanbevelingen.....	5
2.1	Samenvatting	5
2.2	Conclusies en aanbevelingen	14
3	Achtergronden en aanleiding van het onderzoek.....	17
3.1	De Wet Tijdelijk Huisverbod	17
3.2	Uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod.....	18
3.3	Achtergrond van en aanleiding voor het onderzoek.....	18
3.4	Ervaringen met de Wet Tijdelijk Huisverbod: resultaten uit eerdere onderzoeken	19
4	Doel, vraagstelling en methode van onderzoek	21
4.1	Doel van het onderzoek.....	21
4.2	De onderzoeksvragen.....	21
4.3	De onderzoeksmethode.....	23
5	Huiselijkgeweldsituaties in de onderzoeksgroep.....	27
5.1	Beschrijving van de onderzoekspopulatie.....	27
5.1.1	<i>Omvang</i>	27
5.1.2	<i>Sekse en leeftijdopbouw</i>	27
5.1.3	<i>Gezinssamenstelling</i>	28
5.1.4	<i>Land van herkomst</i>	28
5.1.5	<i>Opleiding en werk</i>	30
5.2	De aard van het geweld (partnergeweld of ouder-kindgeweld).....	30
5.3	Een korte beschrijving van de 35 huiselijkgeweldsituaties	31
5.3.1	<i>Achtergronden van het huiselijk geweld</i>	32
5.3.2	<i>Soort geweld in relatie tot een huisverbod</i>	32
5.3.3	<i>Intiem terrorisme</i>	33
5.4	Conclusies.....	33

6	Ervaringen van betrokkenen met het opleggen van het tijdelijk huisverbod	35	7	Beleving van hulp vóór, tijdens en na het tijdelijk huisverbod	73
6.1	De uithuisgeplaatsten en de bejegening door de politie	35	7.1	Beleving van de hulp voorafgaande aan het tijdelijk huisverbod	73
6.1.1	Conclusies en aanbevelingen	40	7.1.1	Aan- of aanwezigheid van hulp	73
6.2	De uithuisgeplaatsten op het politiebureau	42	7.1.2	Redenen om geen hulp te zoeken	75
6.2.1	Ervaringen op het politiebureau en in de cel	42	7.1.3	Conclusies en Aanbevelingen	77
6.2.2	Conclusie en aanbevelingen	44	7.2	Hulp door het Algemeen Maatschappelijk Werk aan achterblijvers	77
6.3	Het doen van aangifte	45	7.2.1	Hulp van het AMW tijdens het tijdelijk huisverbod aan achterblijvers	78
6.3.1	Onwetendheid over of er al dan niet aangifte is gedaan	45	7.2.2	Hulp door het AMW na het tijdelijk huisverbod aan achterblijvers	80
6.3.2	De voors en tegens van het doen van aangifte als er geen sprake is van partnergeweld	45	7.2.3	Conclusies en aanbevelingen	81
6.3.3	De voors en tegens van het doen van aangifte bij partnergeweld	46	7.3	Hulp door Bureau Jeugdzorg aan achterblijvers en uithuisgeplaatsten	82
6.3.4	De voors en tegens van het doen van aangifte bij seksueel geweld	47	7.3.1	Ervaringen van achterblijvers met Bureau Jeugdzorg	84
6.3.5	Het doen van aangifte door uithuisgeplaatsten	48	7.3.2	Waardering voor de hulp van Bureau Jeugdzorg	88
6.3.6	Conclusies en aanbevelingen	49	7.3.3	Bureau Jeugdzorg en de uithuisgeplaatsten met kinderen	90
6.4	De invloed van betrokkenen op het huisverbod	51	7.3.4	Conclusies en aanbevelingen	92
6.4.1	Conclusies en aanbevelingen	53	7.4	Hulp door de Reclassering aan de uithuisgeplaatsten	94
6.5	Het contactverbod tijdens het huisverbod	54	7.4.1	Conclusies en aanbevelingen	96
6.5.1	De beleving van het contactverbod	54	7.5	Hulp door De Waag aan de uithuisgeplaatsten na het tijdelijk huisverbod	96
6.5.2	De naleving van het contactverbod	55	7.5.1	Conclusies en aanbevelingen	98
6.5.3	Knelpunten bij de naleving van het contactverbod	56	7.6	Het netwerkgesprek	98
6.5.4	Drie bijzondere situaties	59	7.6.1	Ervaringen met het netwerkgesprek	99
6.5.5	Conclusies en aanbevelingen	61	7.6.2	Conclusies en aanbevelingen	107
6.6	Het onderdak voor uithuisgeplaatsten	62	8	De mening van de respondenten over het effect van het tijdelijk huisverbod	111
6.6.1	De tevredenheid over het onderdak	63	8.1	Oorzaken voor het niet meer vóórkomen van huiselijk geweld na het huisverbod	112
6.6.2	Het verblijf in de opvang	64	8.2	De mening van respondenten over het effect van het huisverbod op hun eigen gedrag	113
6.6.3	De achterblijver en het onderdak van de uithuisgeplaatste	65	8.3	Het oordeel van de respondenten over het tijdelijk huisverbod	114
6.6.4	Conclusies en aanbevelingen	65	8.4	Conclusies en aanbevelingen	115
6.7	Benodigdheden voor het dagelijks leven van de uithuisgeplaatste	66		Dankwoord	117
6.7.1	Knelpunten bij de overdracht van spullen	66		Bijlage 1 Kenmerken van de geïnterviewden	118
6.7.2	Conclusies en aanbevelingen	68		Bijlage 2 Stroomschema Tijdelijk Huisverbod Haaglanden	127
6.8	De verlenging van het huisverbod	68		Bijlage 3 Geraadpleegde literatuur	129
6.8.1	De verlenging van het huisverbod: informatie vooraf, frequentie, reden, beleving	68		Colofon	132
6.8.2	Conclusies en aanbevelingen	72			

1 Inleiding

1.1 Hoofdtypen partnergeweld: intiem terrorisme en situationeel partnergeweld

De meest voorkomende vorm van huiselijk geweld is partnergeweld. Het geweld tussen partners kan sterk verschillen wat betreft aard, ernst, duur en frequentie van het geweld. Daarnaast kan er sprake zijn van eenzijdig of tweezijdig geweld.

In een recente studie van Pels, Lünemann en Steketee (2011) worden, in navolging van Johnson (2008)¹, twee hoofdtypen van partnergeweld² onderscheiden: intiem terrorisme en situationeel partnergeweld.

Onder intiem terrorisme wordt een sterk controlerende vorm van partnergeweld verstaan, waarbij doorgaans de man geweld gebruikt om controle uit te oefenen over zijn partner met het doel zijn machtspositie te behouden door zijn partner te dreigen met geweld, te intimideren, voortdurend in de gaten te houden, diens wil te ondermijnen (denigreren, voorhouden dat er geen andere keuzes mogelijk zijn) en diens mogelijkheden om uit de situatie te ontsnappen te beperken (bijvoorbeeld weinig geld geven, geen contact met anderen toestaan).

Situationeel partnergeweld daarentegen doet zich onder bepaalde omstandigheden voor en heeft niet tot doel om controle of macht over de ander uit te oefenen. Hierbij kan het gaan om incidenteel geweld, maar ook om langdurig, frequent voorkomend geweld, waarbij factoren als stress, alcoholgebruik, een tekort aan agressieregulering of communicatieve vaardigheden een rol spelen. Ook psychiatrische stoornissen als borderline of een andere persoonlijkheidsstoornis kunnen een rol spelen bij het gebruik van geweld.

De tweedeling kan verfijnd worden door onderscheid aan te brengen tussen eenzijdig of tweezijdig geweld en tussen offensief of defensief geweld.

Plegers van intiem terrorisme zijn vooral te vinden onder personen met een persoonlijkheidsstoornis. Gewoonlijk worden bij dit soort geweld twee typen plegers onderscheiden: het antisociale type en het afhankelijke type. Beide typen plegers kenmerken zich door hun impulsiviteit, door feit dat gebruik van geweld normaal vinden en door hun negatieve houding tegenover vrouwen waaraan een traditioneel

¹ M.P. Johnson. A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence. (2008) Hanover & London: University Press of New England

² Opvoeden na partnergeweld, T. Pels, K.D. Lünemann & M. Steketee (red). Verwey-Jonker Instituut / Van Gorcum 2012. Zie ook het achtergrondessay van R. Verwijs & K.D. Lünemann, Partnergeweld, achtergrond en risicofactoren. Verwey-Jonker Instituut 2012

vrouwbeeld ten grondslag ligt. Het antisociale type heeft daarenboven psychopathische kenmerken.

Het afhankelijke type maakt vaker (38%) de behandeling af dan het antisociale type (9%). In 2011 schrijft de minister van justitie dat er voor deze laatste groep een verscherpte aanpak nodig is. Hij stelt: 'Dit zijn immers de daders van de ernstigste vorm van geweld in huiselijke kring, die structureel geweld plegen. In verband met de ernst van de situatie wordt deze aanpak bestempeld met 'code rood'.³

Door als hulpverlener onderscheid aan te brengen tussen de verschillende typen van huiselijk geweld kan de hulp beter afgestemd worden op de specifieke situatie van de cliënt, hetgeen de mate van effectiviteit van de verleende hulp ten goede komt.⁴

1.2 Twee fasen van huiselijk geweld

In een Canadees onderzoek is op basis van interviews met zowel vrouwen die een gewelddadige relatie hadden beëindigd als met vrouwen waarbij het geweld binnen de relatie was gestopt, een theorie ontwikkeld die stelt dat het beëindigen van partnergeweld het beste als een proces kan worden gezien dat in twee fasen verloopt⁵. Fase 1 is de fase waarbij, als zich geweld voordoet binnen de relatie, het slachtoffer in eerste instantie allerlei strategieën ontwikkelt om met dit geweld om te gaan of er zoveel mogelijk aan probeert te ontsnappen. Fase 2 dient zich aan als de strategieën uit fase 1 niet blijken te werken, en het slachtoffer vervolgens naar andere manieren zoekt om het geweld voorgoed te doen stoppen. Zij doet dit door het machtsevenwicht in de relatie te verschuiven, zodat ze zelf weer de controle verwerft over haar eigen leven. Soms kan dit betekenen dat het geweld binnen de relatie eindigt omdat de partner daaraan wil meewerken en soms kan beëindiging van het geweld alleen bereikt worden door de relatie definitief te verbreken.

Of de relatie zonder geweld kan worden voortgezet zal sterk afhangen van de persoonlijkheid en de houding van de plegger van het geweld. Zo kan het zijn dat de plegger niet wil of kan inzien dat zijn/haar gedrag verkeerd is, of ontkent hij/zij dat gedrag. In die gevallen staat de plegger niet open voor gedragsverandering en zonder bereidheid daartoe is het niet mogelijk om de relatie zonder geweld voort te zetten.

Het tijdelijk huisverbod kan worden gezien als een middel om het isolement te doorbreken door als het ware het gebruik van huiselijk geweld publiek te maken. Een huisverbod zal in het licht van de twee-fasen-theorie effectiever zijn als het wordt ingezet in fase 2, de fase waarin het slachtoffer zelf naar middelen zoekt om het geweld voorgoed te

³ Brief van de minister van veiligheid en justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal: 28 345 Aanpak huiselijk geweld Nr. 116. Den Haag, 21 november 2011

⁴ Ibid.noot 2.

⁵ Wuest, J.; Merritt-Gray, M. A theoretical understanding of abusive intimate partner relationships that become non-violent: Shifting the pattern of abusive control. URI: <http://hdl.handle.net/1882/34978> Published Version: 10.1007/s10896-008-9155-x: 2008

doen stoppen. De daaropvolgende keuze voor het type hulpverlening is afhankelijk van het soort geweld; immers, in geval van intiem terrorisme zal de hulpverlening een ander karakter hebben dan in geval van situationeel geweld.

De theorie legt de verantwoordelijkheid voor gedragsverandering in eerste instantie bij de plegger: het geweld stopt zodra de plegger afziet van gebruik daarvan. Echter, om herhaling te voorkomen, blijkt dat hulpverlening gericht op verandering van het gedrag van het slachtoffer eveneens noodzakelijk is. Een overzicht van Engelse interventiestudies naar huiselijk geweld laat zien dat het effectief is om het slachtoffer te helpen bij het bereiken van meer zelfstandigheid, het zoeken naar juridische bijstand en het ontwikkelen van effectieve strategieën om hernieuwd slachtofferschap te voorkomen.⁶ Huiselijk geweld is een specifieke problematiek en vereist daarom een specifieke aanpak. Het tijdelijk huisverbod is een relatief nieuw instrument dat tot doel heeft om de huiselijkgeweldssituatie te doorbreken, teneinde zowel de veiligheid van het slachtoffer te waarborgen als om de situatie te doen veranderen en herhaling van het gebruik van geweld te voorkomen. De bevoegdheid om een huisverbod op te leggen ligt bij de burgemeester, terwijl de uitvoering in eerste instantie bij de politie thuishoort. Het huisverbod is een bestuurlijke maatregel (niet per se strafrechtelijk) die ook kan worden ingezet wanneer zich (nog) geen strafbare feiten hebben voorgedaan, bijvoorbeeld in situaties waarin er een acute en dringende behoefte bestaat aan het creëren van een afkoelingsperiode om escalatie te voorkomen. Dit betekent dat de politie na een melding van huiselijk geweld soms strafrechtelijk zal optreden, maar soms ook vooral preventief, ongeacht eventueel strafrechtelijke feiten.⁷ Voor de uitvoerende politiefunctionaris zal het maken van een onderscheid tussen strafrechtelijk en preventief optreden niet altijd eenvoudig zijn. Het dwingt de politie tot een optreden waarbij er zorgvuldig naar de probleemsituatie gekeken wordt, en het zal dan ook niet altijd zo zijn dat de achterblijver en de uithuisgeplaatste één op één samenvallen met respectievelijk slachtoffer en dader.

1.3 Haags onderzoek naar ervaringen met het Tijdelijk Huisverbod

De hulpverleners in de regio Haaglanden hebben vanuit hun kennis en ervaring gekozen voor een multidisciplinaire aanpak van huiselijk geweld, waarbij geprobeerd wordt het hele gezin procesmatig te ondersteunen. Onderhavig onderzoek moet inzicht geven in hoe het zorgvuldig opgezette werkproces door betrokkenen bij het huisverbod wordt beleefd. Hiertoe zijn uithuisgeplaatsten en achterblijvers direct na het opleggen van het tijdelijk huisverbod geïnterviewd. Om de gevolgen van dit verbod op de huiselijk

⁶ M. Hestee, N Westmarland. Tackling domestic violence: effective interventions and approaches. Home Office Research Study 290, februari 2005

⁷ Regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat (Wet Tijdelijk Huisverbod). http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/beleid/5431739memorie_van_toelichting_zoals_naar_tk2006-07-10.pdf

geweldsituatie op langere termijn te kunnen beoordelen, zijn de respondenten zes maanden later nog eens geïnterviewd. Bekeken werd of de positieve dan wel negatieve ervaringen van achterblijvers en uithuisgeplaatsten verband hielden met kenmerken van de persoon of de situatie waarin het geweld zich voordeed.

Aan de hand van de analyses is gezocht naar verbeterpunten. Daarbij moet in ogenschouw worden genomen dat niet alle opmerkingen van de respondenten in dit onderzoek beschouwd kunnen worden als een reactie op de ontvangen hulp of de bejegening door professionals. Zo kunnen door respondenten gedane uitspraken voortkomen uit mechanismen en gedragingen die leiden tot ontkenning van de ernst van het geweld, uit een sterke gevoeligheid van de pleger voor beschuldigingen aan zijn adres, angst voor of een afhankelijke houding van het slachtoffer, enzovoort.

Ondanks deze kanttekeningen menen we dat ons onderzoek er voldoende in is geslaagd een beeld te geven van wat betrokkenen die met een tijdelijk huisverbod worden geconfronteerd doormaken, en hoe het tijdelijk huisverbod kan bijdragen aan een verbetering van de thuissituatie.

Overigens zal het niet eenvoudig zijn de beoogde verandering, beëindiging van het huiselijk geweld, te bereiken. Er is immers veelal sprake van ingesleten relatiepatronen die niet in een handomdraai onder druk van het huisverbod in tien tot achtentwintig dagen zullen veranderen.

2 Samenvatting van het onderzoek, conclusies en aanbevelingen

2.1 Samenvatting

Na een beknopte evaluatie in 2009 van de Wet Tijdelijk Huisverbod, die in datzelfde jaar was ingevoerd, bleek er bij de samenwerkingspartners binnen de regio Haaglanden behoefte aan meer inzicht in de effecten van het tijdelijk huisverbod, en de daarbij behorende maatregelen, op de betrokkenen in kwestie. De Regionale Stuurgroep Huiselijk Geweld⁸ heeft daarom opdracht gegeven tot een onderzoek omtrent de ervaringen van personen die te maken hebben gehad met een tijdelijk huisverbod. Ons rapport vormt het verslag van dit onderzoek.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de inhoud van de Wet Tijdelijk Huisverbod en de regels waaraan de uitvoering is gebonden, de aanleiding tot ons onderzoek en de resultaten uit eerdere onderzoeken aangaande het tijdelijk huisverbod.

In hoofdstuk 4 wordt de onderzoeksmethode beschreven. Het onderzoek is uitgevoerd over een periode van elf maanden, waarbij in de eerste vijf maanden (augustus - december 2011) zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten direct na de uithuisplaatsing benaderd werden voor een semi-structureerd diepte-interview. Zoveel mogelijk mensen uit deze groep respondenten werden zes maanden later opnieuw geïnterviewd. Hoewel steeds is getracht zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste uit één en dezelfde situatie te interviewen, is dat niet altijd gelukt. Ook gesprekken met alleen de achterblijver of de uithuisgeplaatste zijn daarom opgenomen in het onderzoek.

Ons onderzoek wil een antwoord geven op de volgende vragen:

1. Hoe wordt het tijdelijk huisverbod door uithuisgeplaatsten en achterblijvers beleefd en gewaardeerd, respectievelijk direct na het opleggen van het huisverbod en zes maanden na het beëindigen daarvan?

⁸ Deze Regionale Stuurgroep is in 2009 door het Regionaal College ingesteld met als doel er zorg voor te dragen dat in alle gemeenten van de voormalige politieregio Haaglanden een uniform proces wordt gehanteerd bij de uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod. Deelnemende partijen zijn: de centrumgemeenten Delft en Den Haag, de politie, het Openbaar Ministerie, de portefeuillehouder Jeugdzorg Stadsgewest Haaglanden, de GGD Zuid-Holland West en de GGD Den Haag. Vanuit het Regionaal College zijn twee burgemeesters vertegenwoordigd, waarvan één voorzitter van de Stuurgroep is.

2. Hoe wordt de met het tijdelijk huisverbod vergezeld gaande hulpverlening door zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers ervaren en gewaardeerd: welke elementen werden als positief en welke als negatief ervaren, zowel direct na het opleggen van het huisverbod als zes maanden daarna?
3. Wat is de invloed van het tijdelijk huisverbod, en de daarbij behorende maatregelen, in de eerste zes maanden na beëindiging van het tijdelijk huisverbod op houding en gedrag van zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten betreffende zich mogelijk voordoende (relatie)conflicten en het gebruik van geweld daarbij?

In hoofdstuk 5 worden de kenmerken van de onderzoekspopulatie beschreven.

In totaal zijn er 85 interviews afgenomen, binnen 35 situaties (gezinnen). Aan het eerste interview, zo snel mogelijk na invoering van het huisverbod, namen 49 respondenten deel (27 achterblijvers en 22 uithuisgeplaatsten), terwijl met 36 van de 49 respondenten (20 achterblijvers en 16 uithuisgeplaatsten) na zes maanden een tweede gesprek plaatsvond. In 12 gevallen werd zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste uit één en het zelfde gezin geïnterviewd.

In 29 van de 35 huiselijkgeweldsituaties ging het om partnergeweld, en in zes gevallen om geweld van een (meerderjarig) kind tegen een ouder of een ouder tegen een kind.

Verder wordt in hoofdstuk 5 besproken wat de kenmerken van het geweld in de deelnemende 35 gezinnen zijn: tegen wie is het geweld gericht (partnergeweld, ouder-kind geweld, kind-ouder geweld), om welk type geweld gaat het (situationeel geweld of intiem terrorisme), wat is de achtergrond van het gebruik van geweld, en wat vormt de directe aanleiding tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod. Een overzicht van de kenmerken van het geweld is weergegeven in de tabellen in bijlage 1.

Als oorzaken voor de escalatie van geweld werden de volgende zaken vaak genoemd: alcoholgebruik, financiële zorgen, werkloosheid en/of psychische problemen. In ruim de helft van de gevallen gingen de ruzies vóór het tijdelijk huisverbod gepaard met fysiek geweld, in andere gevallen beperkten de ruzies zich tot verbaal geweld.

In hoofdstuk 6 worden de ervaringen van de betrokkenen met de uitvoering van het tijdelijk huisverbod beschreven. Allereerst (6.1) worden uitspraken van de uithuisgeplaatsten over de bejegening door de politie bij de uithuisplaatsing beschreven. In iets minder dan de helft van de gevallen is deze ervaring positief. Zaken die gewaardeerd worden zijn: een rustig politieoptreden, het niet geboeid worden en het gevoel hebben gehoord te worden. Negatieve ervaringen betroffen: een overmacht aan agenten, als crimineel worden behandeld (gefouilleerd en geboeid worden), en het gevoel hebben dat er niet naar je geluisterd werd. Een aantal van de mannelijke respondenten vond dat ze dubbel gestraft werden, omdat ze naast het huisverbod ook strafrechtelijk vervolgd werden. Sommigen van hen vonden dat zij louter en alleen omdat ze man waren als de schuldige werden beschouwd.

In hoofdstuk 6 wordt ook aandacht besteed aan de ervaringen van de uithuisgeplaatsten op het politiebureau (6.2). Voor veel uithuisgeplaatsten was het verblijf in de cel een nare ervaring en ze ervoeren de volgende zaken als belastend: geïsoleerd opgesloten

zitten in een kleine cel, geen afleiding hebben, geen mogelijkheid om een sigaret op te steken, e.d. Sommigen werden angstig in de kleine cel, gingen 'malen' over thuis, en een enkeling raakte in paniek. Enkele respondenten vertelden dat ze moeite hadden om op tijd aan medicijnen te komen of dat ze een te lange tijd zonder eten of drinken moesten doorbrengen. Het merendeel van de uithuisgeplaatsten verbleef een nacht en in elk geval niet langer dan 24 uur in de politiecel. Op twee uitzonderingen na: één uithuisgeplaatste verbleef twee dagen en één drie dagen in de cel. Uithuisgeplaatsten in het Delftse deel van de regio Haaglanden (het DWO-gebied) vonden het extra belastend dat het verhoor op een andere locatie plaatsvond dan de overnachting omdat er in Delft geen opvangmogelijkheden bleken te zijn. De meerderheid van de uithuisgeplaatsten voelde zich correct behandeld door de politie. De politie (of de hulpofficier van justitie belast met de uitvoering van het huisverbod) had naar hun mening goed naar hun verhaal geluisterd.

In 6.3 besteden we aandacht aan het doen van aangifte. In het merendeel van de gevallen hebben de achterblijvers aangifte tegen de uithuisgeplaatste gedaan. Sommige achterblijvers vertelden dat ze door de politie aangemoedigd werden dit te doen, met als belangrijkste argument dat dan goede hulp in gang gezet kon worden. Enkele uithuisgeplaatsten, die van mening waren dat niet zij maar juist hun partner zich schuldig had gemaakt aan gebruik van geweld, zeiden daarentegen dat de politie hen had ontmoedigd om aangifte tegen de achterblijver te doen.

Niet alle uithuisgeplaatsten bleken er overigens van op de hoogte dat er aangifte tegen hen was gedaan. Mogelijk dat door de hectiek van de crisissituatie voorafgaande aan het opleggen van het tijdelijk huisverbod een aantal respondenten niet goed kon volgen wat er zich allemaal afspeelde. Er bleek dan ook bij zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten behoefte te bestaan aan extra informatie - bij voorkeur meerdere keren herhaald op verschillende momenten - over het doen van aangifte en de gevolgen daarvan.

Ouders die door één van hun kinderen waren mishandeld, stonden ambivalent tegenover het doen van aangifte. De ernst van het geweld of het feit dat het geweld op één of andere manier door anderen dan de gezinsleden was waargenomen, vormde in deze gevallen de doorslaggevende factor voor het doen van aangifte.

In paragraaf 6.4 komt naar voren dat achterblijvers en uithuisgeplaatsten zich gehoord willen weten. Het bleek dat een aantal respondenten beter geïnformeerd had willen worden over de ins en outs van het tijdelijk huisverbod en de motieven die eraan ten grondslag lagen. Sommige betrokkenen begrepen niet dat zij geen enkele invloed konden uitoefenen op de procedure en voelden zich machteloos. Gehoord worden bleek niet hetzelfde als het hebben van inspraak. Dit verschil was niet alle respondenten even duidelijk. Het onderstreept nog eens het belang van goede uitleg: waarom is tot een tijdelijk huisverbod besloten en wat is verder de precieze gang van zaken.

Paragraaf 6.5 laat zien hoe de respondenten - uithuisgeplaatsten en achterblijvers - oordelen over het contactverbod en de uithuisplaatsing. Vooral het oordeel van de achterblijvers luidde positief. Het contactverbod gaf hun tijd, rust, de gelegenheid om na te denken over hun situatie. Achterblijvers van wie een kind uit huis was geplaatst

bleken niet zo positief over de uithuisplaatsing. Zij hadden zich onvoldoende gerealiseerd hoe moeilijk ze het zouden vinden dat het contact tussen hen en hun kind tijdelijk werd verbroken.

De uithuisgeplaatsten laten zich merendeels negatief uit over het huisverbod, en een klein deel staat er onverschillig tegenover. Uithuisgeplaatsten die zichzelf niet als dader beschouwden, vonden het huisverbod onterecht, reden om het huisverbod negatief te beoordelen.

Het overgrote deel van de respondenten bleek op de hoogte van de regels met betrekking tot het huis- en contactverbod: niet in huis komen, niet in de buurt komen van thuis, geen contact onderhouden met de achterblijver(s). Toch was niet altijd duidelijk wat onder 'niet in de buurt komen' moest worden verstaan. Het contactverbod is regelmatig (in 15 van de 35 situaties) overtreden. Meestal ging het om 'het in de buurt van het huis komen', om telefonisch of sms-contact, maar soms ook was er sprake van face-to-face contact.

Enkele achterblijvers bleken behoefte te hebben aan controle op de naleving van het contactverbod, een controle die volgens hen geheel en al afwezig was. Ook achterblijvers die leken in te stemmen met overtreding van het contactverbod door de uithuisgeplaatste, hadden behoefte aan controle. Mogelijk komt deze tegenstrijdige houding (behoefte aan controle en instemmen met het overtreden van de regels) voort uit het feit dat achterblijvers het aan de ene kant lastig vonden om contact met de uithuisgeplaatste te weigeren en aan de andere kant het ook een stap te ver vonden gaan om de overtreding bij de politie te melden. Een aantal respondenten vond de straf voor overtreding van het contactverbod bovendien erg hoog (maximaal 2 jaar gevangenisstraf). Niet alle overtredingen werden dus gemeld. Naast loyaliteit richting hun uithuisgeplaatste partner en de als te hoog ervaren strafmaat noemden achterblijvers hiervoor nog de volgende redenen: de achterblijver ervoer de overtreding van het contactverbod als niet ernstig/niet problematisch, had behoefte aan informatie over het wel en wee van de uithuisgeplaatste of maakte zich zorgen over diens verblijfplaats.

Het verbod op contact met de kinderen werd door uithuisgeplaatsten als zeer zwaar ervaren en soms ook als onterecht beschouwd. Een deel van de uithuisgeplaatste respondenten had de (sterke) wens om contact met de kinderen te kunnen onderhouden tijdens de periode van het huisverbod.

In paragraaf 6.6 komt het onderdak van de uithuisgeplaatste aan de orde. Het merendeel van de uithuisgeplaatsten vond zelf onderdak bij familie of vrienden, slechts een enkeling maakte gebruik van de opvangmogelijkheden van de Kesslerstichting en het Leger des Heils. Onderdak bij familie of vrienden gaf soms extra spanningen die ertoe leidden dat sommige uithuisgeplaatsten gedurende het huisverbod op meerdere plekken verbleven. Van een deel van de uithuisgeplaatsten (5x) was niet duidelijk waar ze verbleven tijdens de periode van het huisverbod en dit baarde de achterblijvers bepaald zorgen.

Het verblijf in de opvang werd vanwege de onrust, de confrontatie met de in de ogen van de uithuisgeplaatste veel zwaardere problemen van andere gebruikers van de opvang en de gedwongen deelname aan groepsgesprekken niet altijd als prettig ervaren.

Dit verhinderde hen volgens sommigen dat ze in alle rust over hun eigen problemen konden nadenken. Anderen waren ontevreden omdat de opvang 'niet meer dan een dak boven het hoofd' bood en er juist te weinig aandacht aan hen werd besteed; ze vonden dat ze 'aan hun lot' werden overgelaten.

Paragraaf 6.7 behandelt de problemen die uithuisgeplaatsten ervaren bij het verkrijgen van de noodzakelijke spullen, zoals kleding en dergelijke. Dit leverde vooral problemen op als de uithuisgeplaatste na het opleggen van het huisverbod behoefte had aan extra spullen. Uithuisgeplaatsten die aangewezen waren op een hulpverlenende instantie om aan die spullen te komen, bleken nogal eens ontevreden over het resultaat van die bemiddeling. Omdat uithuisplaatsing van het ene op het andere moment plaatsvindt, was het voor de uithuisgeplaatste niet mogelijk om vooruit te bedenken wat hij/zij allemaal nodig had en mee moest nemen. Dit gold zeker in geval van verlenging van het huisverbod. Mogelijk dat het gebruik van standaardlijstjes dit probleem tot het verleden kan doen behoren.

Paragraaf 6.8 gaat over de verlenging van het huisverbod. In ons onderzoek werd bij 20 van de 35 situaties (gezinnen) het huisverbod verlengd. Sommige uithuisgeplaatsten konden niet vertellen waarom dat gebeurde. Hoe het kwam dat ze niet op de hoogte waren van de redenen voor verlenging, werd niet altijd duidelijk. Hoe dan ook is het van groot belang dat de procedure rond de verlenging zorgvuldig wordt uitgevoerd en dat de uithuisgeplaatste herhaaldelijk en volledig over de procedure en de redenen daarvoor wordt geïnformeerd.

Respondenten die wel op de hoogte waren van de redenen voor verlenging noemden daarvoor de volgende motieven: ruzie tijdens het netwerkgesprek, hulpverleners die de situatie onveilig achtten, hulpverlening die nog niet op gang was gekomen, overtreding van het huis- en contactverbod, een achterblijver die meer tijd nodig zei te hebben of die niet wilde dat de uithuisgeplaatste weer thuis zou komen.

Alle uithuisgeplaatsten oordeelden negatief over verlenging van het huisverbod, ongeacht hun mening over de eerste periode van het huisverbod; achterblijvers waren deels positief en deels negatief over de verlenging.

Hoofdstuk 7 behandelt de ervaringen met/meningen van respondenten over de hulpverlening vóór, tijdens en na het tijdelijk huisverbod. Paragraaf 7.1 beschrijft de ervaringen van de respondenten met de hulpverlening vóór het tijdelijk huisverbod. Het bleek dat in ongeveer driekwart van de gevallen de respondenten al vóór die tijd enige vorm van hulp had ontvangen. Een aantal respondenten zei in de periode voor het huisverbod wel behoefte te hebben gehad aan hulp (vooral aan psychische hulp en hulp van Jeugdzorg), maar dat ze van het kastje naar de muur waren gestuurd of vanwege de wachtlijsten en 'bureaucratische rompslomp' geen hulp hadden ontvangen. Ook kwam het voor dat de geboden hulp niet adequaat bleek omdat respondenten niet eerlijk waren geweest over hun situatie uit angst voor repercussies ('je kind kwijt kunnen raken'). Sommige respondenten vertelden bewust niet eerder hulp te hebben gezocht omdat bijvoorbeeld de partner geen hulp wenste, ze geen verblijfsvergunning hadden, onvoldoende vertrouwen hadden in de hulpverlening of het geweld niet ernstig

genoeg achtten (geen fysiek geweld).

In paragraaf 7.2 worden de ervaringen van achterblijvers met het maatschappelijk werk beschreven. Alle achterblijvers hebben contact gehad met het maatschappelijk werk en driekwart was hier redelijk tot zeer tevreden over. Een goede bereik- en beschikbaarheid van de hulpverlener en het gevoel persoonlijk te worden ondersteund waren zaken die positief werden beoordeeld. Soms kwam het voor dat een achterblijver niet tevreden was over de geboden hulp omdat de maatschappelijk werker de afspraken niet nakwam, de achterblijver zei niet goed te kunnen praten met de toegewezen werker of dat hij/zij de indruk had dat de maatschappelijk werker geen idee had hoe hij/zij haar moest helpen. In deze gevallen zagen respondenten af van verdere hulp of lieten deze versloffen.

Onder de achterblijvers die achteraf niet zo tevreden waren over de door de maatschappelijk werker geboden hulp bleek een groot deel van hen daarover wel tevreden te zijn tijdens het huisverbod, maar opvallend genoeg, niet na het huisverbod. Meestal was dit verschil in tevredenheid toe te schrijven aan het feit dat de geboden hulp na het huisverbod onvoldoende aansloot bij de behoefte van de achterblijver. Uit nogal wat interviews kwam naar voren dat achterblijvers meer praktische hulp hadden verwacht, zoals hulp voor zichzelf en de uithuisgeplaatste bij de oplossing van financiële en huisvestingsproblemen. Om teleurstellingen voor te zijn verdient het aanbeveling om in een vroeg stadium aan een cliënt uit te leggen wat deze wel en niet van de aangeboden hulp kan verwachten.

De meeste achterblijvers ontvingen ook na het tijdelijk huisverbod nog hulp van het maatschappelijk werk. In een enkel geval verliep de overdracht van de ene maatschappelijk werker aan de andere niet naar tevredenheid. Achterblijvers vonden het dan lastig hun verhaal opnieuw te moeten vertellen, of het bleek niet te klikken met de nieuwe maatschappelijk werker. Bovendien was er niet altijd sprake van een 'warme' overdracht. Achterblijvers die tijdens en na het huisverbod met dezelfde maatschappelijk werker te maken hadden, waardeerden dit zeer. Overigens hadden niet alle achterblijvers nog behoefte aan hulp na het huisverbod.

Paragraaf 7.3 gaat over de door Bureau Jeugdzorg geboden hulp. In vier vijfde van de door ons onderzochte situaties waren kinderen onder de 18 jaar betrokken. Uit de interviews kwam naar voren dat de agressie zelden gericht was tegen de kinderen, maar dat die wel vaak getuige waren geweest van het geweld. Moeders (altijd achterblijvers) kregen hulp van Jeugdzorg in de vorm van gesprekken en telefonische contacten. Ook werd een aantal moeders uitgenodigd om mee te doen aan een moeder-kind-cursus. In het algemeen waren ze te spreken over de aandacht van Jeugdzorg. Vooral het regelmatige contact met Jeugdzorg en het gevoel iemand te kunnen bellen als men daar behoefte aan had, werden als erg positief ervaren. Sommigen vonden dat de hulp tijdens het huisverbod te abrupt stopte na beëindiging daarvan.

De uithuisgeplaatsten hadden over het algemeen geen noemenswaardig contact met Jeugdzorg. Meestal beperkte het contact zich tot een gesprek als onderdeel van een onderzoek door Jeugdzorg naar de gezinssituatie. Uithuisgeplaatsten zeiden het verbod om contact met hun kinderen te hebben erg moeilijk te vinden en hadden daarom graag informatie gekregen over hoe het met hen ging tijdens hun afwezigheid. Sommigen

achterblijvers zeiden dat de kinderen ook graag contact met hun vader wilden tijdens het huisverbod, maar dat dit helaas niet mogelijk bleek.

Oudere kinderen ontvingen vaak individuele hulp van Jeugdzorg, meestal in de vorm van gesprekken en soms in de vorm van intensieve begeleiding. Na zes maanden stopte in het merendeel van de gevallen de bemoeienis van Jeugdzorg. Alleen wanneer er sprake was van voogdijschap of wanneer het kind ernstige psychische problemen had, werd de hulp voortgezet. Nogal wat ouders bleken bevreesd voor de inschakeling van Jeugdzorg, met name achterblijvers. Ze waren bang dat hun kinderen uit huis geplaatst zouden worden. Deze angst leefde in het bijzonder bij ouders (een derde van de onderzoeksgroep) die al eerder met Jeugdzorg te maken hadden gehad, en een enkele keer heeft deze angst ertoe geleid dat achterblijvers geen hulp zochten of niet eerlijk waren over wat er zich thuis afspeelde. Sommige geïnterviewden vertelden dat Jeugdzorg dreigde met uithuisplaatsing van hun kind als niet aan bepaalde voorwaarden werd voldaan, zoals het beëindigen van de gewelddadige relatie of het vertrek van een gewelddadig kind uit huis. Hoewel het dreigen met een ondertoezichtstelling in sommige situaties gerechtvaardigd lijkt, kan de angst hiervoor ook nadelig werken, bijvoorbeeld als men om die reden afziet van het doen van aangifte van huiselijk geweld. Dit is onwenselijk en kan mogelijk voorkomen worden door heldere voorlichting, het aanbieden van laagdrempelige hulp en het maken van voor iedereen duidelijke afspraken.

Voor ouders die hulp voor hun kinderen kregen, was het verder onvoldoende duidelijk dat er verschillende, en gescheiden, trajecten zijn voor kinderen die hulp krijgen vanwege gezinsproblematiek (i.c. het huiselijk geweld) en kinderen die hulp ontvangen vanwege gedragsproblemen en daarom nader onderzocht dienden te worden.

Er werd ook kritiek geuit op de toezienend voogd. Vaak werden de voogden te jong bevonden en hadden ze volgens de respondenten te weinig inzicht in de situatie. Het vertrouwen in de toezienend voogd was dan ook niet groot. Toewijzing van een voogd werd zo goed als nooit als nuttige ondersteuning ervaren, maar eerder als een opgelegde sanctie waarmee men moest zien te leven.

Paragraaf 7.4 behandelt de hulp aan uithuisgeplaatsten door de Reclassering. Alle uithuisgeplaatsten hadden contact gehad met de Reclassering, een contact dat door de meesten van hen positief werd gewaardeerd. Ze vonden dat de reclasseringsambtenaar goed naar hun verhaal luisterde en toonden zich tevreden over de kwaliteit van het onderlinge contact. Uithuisgeplaatsten (een minderheid) die ontevreden waren over de hulp van de reclassering waren het meestal niet eens met het huisverbod - ze voelden zich onheus behandeld en onterecht beschuldigd -, vonden dat de reclasseringsmedewerker moeilijk te bereiken was en hadden het gevoel dat er niet naar hen geluisterd werd.

In paragraaf 7.5 worden de ervaringen van uithuisgeplaatsten met De Waag besproken. Het overgrote deel van de uithuisgeplaatsten werd naar De Waag verwezen. Hulp van De Waag kwam alleen dan goed op gang wanneer zowel achterblijver als uithuisgeplaatste hun relatie wilden voortzetten. Uithuisgeplaatsten die hun relatie verbraken, zeiden zich niet te kunnen herinneren dat ze naar De Waag waren verwezen of dat ze geen hulp van De Waag wensten. Een aantal van deze respondenten was boos over de manier waarop zij tijdens het tijdelijk huisverbod waren behandeld en vond

dat men onvoldoende aandacht had voor hun kant van het verhaal.

Degenen die bij De Waag in behandeling waren, toonden zich in meerderheid positief over de ontvangen hulp. Enkelen hadden behoefte aan relatietherapie, maar niet iedereen kreeg dit aangeboden. Soms liep de relatietherapie op niets uit omdat de partner niet wilde meewerken.

Paragraaf 7.6 gaat over het netwerkgesprek dat tegen het eind van de eerste tien dagen van het huisverbod gevoerd moet worden, hetgeen in de meeste gevallen ook gebeurde. Bij dit gesprek waren de achterblijver en de uithuisgeplaatste aanwezig, een maatschappelijk werker, een ambtenaar van de Reclassering en - voor zover er sprake was van de betrokkenheid van minderjarige kinderen - een hulpverlener van Jeugdzorg. Soms namen de kinderen deel aan het gesprek en in een enkel geval ook een familielid of vriend. Het doel van het netwerkgesprek is om tot onderlinge afspraken te komen en een veiligheidsplan op te stellen. Niet in alle gevallen was dit gelukt. Dan bleek een ontmoeting tussen uithuisgeplaatste en achterblijver te veel emoties op te roepen en werd het weerzien als te heftig ervaren in zowel negatieve (onveilig voelen, angst) als positieve zin (zo blij elkaar te zien dat je niet uit je woorden kan komen).

Een aantal respondenten had het gevoel dat er tijdens het netwerkgesprek niet alleen te veel maar ook te veel verschillende afspraken gemaakt moesten worden, zoals afspraken over hoe men in de toekomst met elkaar moest omgaan (conflictbeheersing) en over praktische zaken (onderdak, spullen, financiën). Het verdient aanbeveling om gedragsonderwerpen en praktische onderwerpen van elkaar te scheiden en apart te bespreken. Partners die hadden besloten de relatie te beëindigen bespraken in het netwerkgesprek vooral praktische zaken.

Nogal wat uithuisgeplaatsten vertelden dat zij het gevoel hadden dat hen afspraken werden opgelegd. Er was volgens hen eerder sprake van dwang dan van een gezamenlijk zoeken naar oplossingen. De opmerkingen van veel achterblijvers bevestigden dit beeld. Meestal betroffen de afspraken opdrachten aan de uithuisgeplaatste. Bijvoorbeeld: de uithuisgeplaatste moest voor behandeling naar De Waag of Brijder, mocht geen alcohol meer gebruiken en moest meer tijd met de kinderen doorbrengen. Uit zowel de interviews met de achterblijvers als de uithuisgeplaatsten bleek dat er slechts zelden afspraken gemaakt werden aangaande het gedrag van de achterblijver. Om de veiligheid binnen het gezin te waarborgen is het echter ook van belang dat de achterblijver zich bewust wordt van het eigen aandeel in de ruzies en dat hij/zij leert om zich mondiger en weerbaarder op te stellen. Het is daarom wenselijk het gedrag van de achterblijver nadrukkelijker te bespreken in het netwerkgesprek.

Te oordelen naar de in de interviews genoemde afspraken en de hieruit voortkomende hulp, leek het bij het netwerkgesprek vaak te ontbreken aan een systeemaanpak, dat wil zeggen een aanpak waarbij het hele gezin werd betrokken. Er werden geen of onvoldoende afspraken gemaakt met instemming van het hele gezin.

Het kwam ook voor dat bij (één van) de partners de bereidheid ontbrak om met elkaar te praten, waardoor een gesprek al op voorhand tot mislukken was gedoemd. Ook ontbrak het te vaak aan een goede voorbereiding van het netwerkgesprek. De betrokkenen wisten dan niet precies wat er van hen werd verwacht, waardoor het gesprek niet naar wens

verliep. Het is van belang dat vooraf besproken en vastgelegd wordt wat het concrete doel van het betreffende netwerkgesprek precies is. Een zorgvuldige voorbereiding is - net als een verslag achteraf en een grondige evaluatie van de gemaakte afspraken - noodzakelijk, zodat de partners vertrouwen hebben in het nut van het netwerkgesprek.

In hoofdstuk 8 komt naar voren wat naar de mening van de uithuisgeplaatsten en de achterblijvers het effect van het tijdelijk huisverbod op hun situatie is geweest.

Allereerst wordt aandacht besteed aan de vraag wat naar de mening van de respondenten de oorzaak was van het huiselijk geweld: psychische of psychiatrische problemen (van de partner), alcoholmisbruik als aanjager van huiselijk geweld, relatieproblemen en/of factoren als werkloosheid en financiële zorgen. Vervolgens wordt de vraag beantwoord of zes maanden na het tijdelijk huisverbod het huiselijk geweld gestopt is en, zo ja, wat naar de mening van de respondenten hier de reden voor was en in hoeverre het huisverbod daaraan heeft bijgedragen.

Over het algemeen bleek het huiselijk geweld zes maanden na het tijdelijk huisverbod gestopt te zijn. Dit was in ruim de helft van de gevallen toe te schrijven aan het feit dat de relatie was beëindigd. In een enkel geval waren de omstandigheden veranderd, bijvoorbeeld omdat iemand weer werk gevonden had. In de overige gevallen vertelden de respondenten dat de ruzies weliswaar minder frequent voorkwamen en minder heftig van karakter waren, maar werd niet altijd duidelijk waar ze deze verandering aan toeschreven.

Achterblijvers vertelden vrijwel nooit dat zij hun gedrag hadden aangepast, terwijl dat voor ongeveer de helft van de uithuisgeplaatsten wel het geval was. Deze gedragsverandering was volgens de uithuisgeplaatsten vooral te danken aan de ontvangen hulp. De andere helft zag geen noodzaak om het eigen gedrag te veranderen, bijvoorbeeld omdat men de relatie beëindigd had, omdat men 'nu eenmaal zo is' en meent niet te kunnen veranderen, en/of omdat men onvoldoende tot geen inzicht had in het eigen gedrag en de invloed daarvan op derden in de directe omgeving.

Als de relatie werd voortgezet bleek dat door het huisverbod de situatie thuis dan wel veranderd en verbeterd was, maar dat de problemen daarmee niet waren opgelost. Soms was een verandering in de situatie de reden dat spanningen verminderden, vaker was die toe te schrijven aan een strategie van vermijden (weglopen, negeren), een door de bij het huisverbod betrokken hulpverlening gepropageerde strategie. Ten slotte waren er ook partners die zeiden dat ze beter met elkaar te communiceerden, irritaties eerder uitspraken, minder vaak ruzie maakten en ook daadwerkelijk beter met elkaar en hun problemen omgingen.

We kunnen concluderen dat het overgrote deel van de uithuisgeplaatsten die hun relatie had voortgezet (negen van de twaalf) vond dat hun gedrag na het huisverbod was veranderd. Daartegenover staan uithuisgeplaatsten wiens relatie was beëindigd na het huisverbod: de meerderheid (zes van de negen) zei hun gedrag niet te hebben veranderd.

We denken te kunnen stellen dat een uithuisgeplaatste vooral zijn best deed om iets aan zijn gedrag te veranderen als hij zijn relatie wenste voort te zetten, hierbij ondersteund door hulpverleners.

2.2 Conclusies en aanbevelingen

Na analyse van de interviews komen we tot de volgende conclusies en aanbevelingen:

1. De houding van de uithuisgeplaatste wordt positief beïnvloed door een rustig, bij de situatie passend politieoptreden, waarbij er goed geluisterd wordt naar alle betrokkenen.
2. Het is belangrijk dat de politie bij het opleggen van het huisverbod rekening houdt met de hectische en vaak verwarrende situatie voor uithuisgeplaatsten en achterblijvers.

Aanbeveling

De betrokkenen bij het tijdelijk huisverbod dienen duidelijke informatie te krijgen over het huisverbod en liefst meerdere keren over de procedure geïnformeerd te worden, waarbij getoetst wordt of de uitleg begrepen is.

3. Er blijkt bij zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten behoefte aan informatie over de gevolgen van het doen van aangifte. Het onderscheid tussen het huisverbod en het doen van aangifte is niet altijd voor iedereen duidelijk; zo denkt een aantal respondenten dat het huisverbod een gevolg is van de aangifte.

Aanbeveling

Zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten dienen duidelijk en bij herhaling informatie te ontvangen over het onderscheid tussen het huisverbod en over het doen van aangifte en de gevolgen daarvan.

4. Een standaardlijst van spullen die de uithuisgeplaatste zou kunnen/moeten meenemen voor de duur van het huisverbod is een eenvoudig en praktisch hulpmiddel, dat mogelijk voorkomt dat een uithuisgeplaatste soms meerdere keren extra spullen moet komen/laten ophalen, daarmee het risico lopend het contactverbod te overtreden.

Aanbeveling

Om te voorkomen dat de uithuisgeplaatste noodzakelijke spullen bij de uithuisplaatsing vergeet mee te nemen en daarna soms meerdere keren extra spullen moet laten ophalen of zelf gaat ophalen, is het aan te bevelen gebruik te maken van een standaardlijst van spullen die de uithuisgeplaatste zou kunnen/moeten meenemen voor de duur van het huisverbod.

5. Controle op de naleving van het contactverbod kan voor uithuisgeplaatsten de drempel verhogen het contactverbod te overtreden, en voor achterblijvers kan controle verlichtend werken omdat zij - in geval van een overtreding van het huisverbod - de lastige beslissing contact op te nemen met de politie aan een derde kunnen overlaten.

Aanbeveling

Het is aan te bevelen controle uit te oefenen op de naleving van het contactverbod.

6. Gebleken is dat de uithuisgeplaatste vaak niet weet dat verlenging van het huisverbod tot de mogelijkheden behoort noch op de hoogte is van de redenen voor zo'n verlenging.

Aanbeveling

Het verdient aanbeveling te toetsen of de uithuisgeplaatste voldoende geïnformeerd is over de mogelijke verlenging van het huisverbod en of hij begrijpt wat de redenen daarvoor (kunnen) zijn. De mogelijkheid van verlenging en de redenen daarvoor dienen op meerdere momenten met de uithuisgeplaatste te worden besproken.

7. De overdracht van de hulp naar een andere maatschappelijk werker na het tijdelijk huisverbod bepaalt mede de mate van tevredenheid van de achterblijver over de ontvangen hulp en diens behoefte de hulp te continueren.

Aanbeveling

Wanneer mogelijk dient één en dezelfde maatschappelijk werker zowel tijdens als na het tijdelijk huisverbod hulp aan de achterblijver te bieden. Wanneer dit niet mogelijk blijkt, is het van belang dat de hulp wordt overgedragen via een zogenoemde warme overdracht.

8. De uithuisgeplaatste beseft vaak niet of onvoldoende wat huiselijk geweld voor invloed heeft op het kind. Daarom is het belangrijk dat de uithuisgeplaatste erop gewezen wordt, respectievelijk geleerd wordt, dat het mogelijk is om op een normale en niet bedreigende manier een (betere) relatie met het kind op te bouwen, en dat hij/zij als opvoeder verantwoordelijkheden heeft.

Aanbeveling

Als minderjarige kinderen deel uitmaken van het gezin dient de uithuisgeplaatste door Jeugdzorg bij het proces betrokken te worden, zodat de uithuisgeplaatste aangesproken kan worden op zijn rol als opvoeder en de daarbij behorende verantwoordelijkheden.

9. Uit de interviews met achterblijvers en uithuisgeplaatsten komt niet altijd een duidelijk beeld naar voren over de aard en bedoeling van het netwerkgesprek. Gaat het om een netwerkgesprek waarbij belangrijke anderen uit het netwerk betrokken zijn, dus om een systeemgesprek waarbij met het hele systeem samenhangende en op elkaar afgestemde afspraken worden gemaakt, of gaat het om een viergesprek waarbij de partners - ondersteund door de hulpverleners - met elkaar afspraken maken? Is het doel van het gesprek het opstellen van een veiligheidsplan, of gaat het vooral om het maken van afspraken over praktische zaken? Het doel van het netwerkgesprek dient toegesneden te zijn op de situatie van betrokkenen, wat betekent dat partners die de relatie willen beëindigen anders benaderd worden dan partners die hun relatie willen voortzetten.

Aanbeveling

- a. Het moet voor achterblijvers en uithuisgeplaatsten vóór het netwerkgesprek duidelijk zijn wat het doel is en wie de deelnemers zijn aan het netwerkgesprek.
- b. Het netwerkgesprek verdient een duidelijke voorbereiding. Hoe verschillend situaties soms ook zijn, het is in alle gevallen van belang het doel van het netwerkgesprek in deze specifieke situatie onder woorden te brengen en te toetsen of de bedoeling ervan duidelijk is. Hulpverleners (reclassering en maatschappelijk werk) dienen de betrokkenen hierbij te ondersteunen.
- c. Het netwerkgesprek dient goed gestructureerd te verlopen. De taken van de voorzitter en de eisen die aan het netwerkgesprek gesteld worden, zijn:
 - Afgrenzen van de gespreksonderwerpen.
 - Rangorde van belangrijkheid aanbrengen in de onderwerpen.
 - Afgrenzen van het aantal te bespreken onderwerpen.
 - Afspraken maken over het bewaken en het evalueren van de gemaakte afspraken.
 - Vervolgafspraken maken.

3 Achtergronden en aanleiding van het onderzoek

3.1 De Wet Tijdelijk Huisverbod

Per 1 januari 2009 is de Wet Tijdelijk Huisverbod in werking getreden. Deze wet geeft de burgemeester een instrument in handen waarmee escalatie van huiselijk geweld kan worden voorkomen. In de Stuurgroep Huisverbod Haaglanden is besloten vanaf 1 maart 2009 uitvoering te geven aan deze wet.

In de wet wordt het huisverbod omschreven als: 'Een maatregel waarmee een persoon die een ernstig en onmiddellijk gevaar oplevert voor de veiligheid van één of meer personen met wie deze een huishouden deelt tijdelijk een huisverbod kan worden opgelegd teneinde de veiligheid van deze personen te waarborgen en een periode te creëren waarin maatregelen genomen kunnen worden om de dreiging van huiselijk geweld te doen wegnemen'⁹.

De burgemeester is de enige die, voor zover het meerderjarige personen betreft, een huisverbod kan opleggen. Concreet betekent dit het volgende. Wanneer de politie inschat dat een tijdelijk huisverbod passend zou kunnen zijn, wordt contact opgenomen met de hiervoor speciaal opgeleide hulpofficier van justitie. Hij/zij bepaalt aan de hand van de informatie van de basispolitiezorg of een procedure huisverbod gestart moet worden. In het kader van de procedure worden vervolgens samen met de Hulpofficier van Justitie Huisverbod (HOvJ) en de crisisdienst van het Algemeen Maatschappelijk Werk gesprekken gevoerd met betrokkenen in het gezin. Op basis van deze gesprekken vult de HOvJ het risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RiHG) in. Hij/zij heeft op drie niveaus informatie verzameld: 1) het niveau van de mogelijke pleger, 2) het niveau van het verloop van het geweldsincident en 3) het niveau van de gezinsachtergronden. Vervolgens bepaalt de HOvJ voor ieder niveau of er sprake was van een hoog, normaal of laag tot geen risico, zodat de HOvJ kan beoordelen of er zich een situatie heeft voorgedaan die in aanmerking komt voor het opleggen van een tijdelijk huisverbod. Op grond van het oordeel van de HOvJ besluit de burgemeester of er daadwerkelijk een huisverbod wordt opgelegd.

Als een huisverbod is opgelegd, mag de uithuisgeplaatste gedurende tien dagen - eventueel te verlengen tot maximaal achtentwintig dagen - zijn woning niet betreden noch contact opnemen met het thuisfront. Overtreding van het verbod is een strafbaar feit. Is men het niet eens met het huisverbod, dan kan de kwestie aan de rechter worden

⁹ Wet Tijdelijk Huisverbod. http://wetten.overheid.nl/BWBR0024649/geldigheidsdatum_11-01-2013

voorgelegd door een verzoek tot voorlopige voorziening in te dienen en kan men via die weg een beroep aan te tekenen tegen het opgelegde huisverbod.

Het huisverbod heeft tot doel in de gegeven noodsituatie escalatie te voorkomen en tevens hulp te bieden. In de tien dagen dat het huisverbod van kracht is, wordt een hulpverleningstraject gestart voor zowel de uithuisgeplaatste als de partner en/of de kinderen. Het verlenen van hulp noemt de wetgever cruciaal voor het bereiken van het doel, namelijk het wegnemen van de voortdurende spanningen en de daarmee gepaard gaande geweldspiraal.

3.2 Uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod.

De uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod vraagt op basis van een bestuurlijk besluit om een combinatie van inzet van de politie en de hulpverlening. Om afspraken te maken over de uitvoering van deze wet binnen regio Haaglanden is de Regionale Stuurgroep Huisverbod Haaglanden (later de Stuurgroep Huiselijk Geweld Haaglanden genoemd) opgericht. Vervolgens zijn binnen de centrumgemeenten Den Haag en Delft uitvoeringsafspraken gemaakt die de samenwerking handen en voeten geeft. De afspraken aangaande de uitvoering van het huisverbod hebben betrekking op de hulpverlenende instanties, de politie, het Steunpunt Huiselijk Geweld en de gemeenten. De samenwerkingsafspraken lopen vanaf het moment dat er een politiemelding van huiselijk geweld is tot en met het moment dat het huisverbod wordt beëindigd en de uithuisgeplaatste weer naar huis mag.

Hoewel de gemeente Den Haag en de gemeente Delft ieder een eigen procesbeschrijving hebben voor het opleggen van een huisverbod verschillen deze processen niet wezenlijk van elkaar. Het verschil beperkt zich tot de inzet van het crisisteam. In beide gemeenten wordt het crisisteam vanaf de eerste dag betrokken bij het tijdelijk huisverbod. In Den Haag echter wordt na afloop van dat verbod de hulpverlening overgedragen aan de reguliere hulpverlening, terwijl in het DWO-gebied (Delft, Westland, Oostland) de betrokken hulpverleners van de crisisdienst ook na beëindiging van het tijdelijk huisverbod hulp blijven bieden en er dus geen sprake is van een dergelijke overdracht (zie ook bijlage 2: Stroomschema Huisverbod Haaglanden).

3.3 Achtergrond van en aanleiding voor het onderzoek

De genoemde samenwerking binnen de regio Haaglanden en de centrumgemeenten Den Haag en Delft wordt regelmatig in de Stuurgroep Huiselijk Geweld besproken, en wordt indien nodig bijgesteld. In september 2009 werden de resultaten van een beknopte evaluatie aan de Stuurgroep Huiselijk Geweld aangeboden,¹⁰ met als belangrijkste focus de samenwerking tussen de verschillende partners. Uit deze evaluatie kwam naar voren

¹⁰ Evaluatie tijdelijk huisverbod RIS 173732 <http://www.denhaag.nl/home/bewoners/de-gemeente-Den-Haag/Ris/document/Evaluatie-tijdelijk-huisverbod-2009.htm>

dat vrijwel alle partners de behoefte hadden meer inzicht te verkrijgen in de effecten van het tijdelijk huisverbod en de daarbij behorende maatregelen. Deze behoefte aan een effectmeting heeft de Stuurgroep Huiselijk Geweld vertaald in een onderzoek naar de beleving van het huisverbod door betrokkenen.

De behoefte aan meer zicht op de effecten van het tijdelijk huisverbod spitst zich toe op de vraag of dit verbod en de daarmee vergezeld gaande hulp de houding en het gedrag van slachtoffer en pleger ten aanzien van het omgaan met conflicten in positieve zin beïnvloeden. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is gekozen voor kwalitatief onderzoek in de vorm van gesprekken met achterblijvers en uithuisgeplaatsten waarbij hun ervaring met en waardering van het tijdelijk huisverbod centraal stond. Deze gesprekken leverden een schat aan informatie op. In dit onderzoek naar de ervaringen van de betrokkenen gaat het om het opsporen van factoren die het succes van het huisverbod positief of negatief beïnvloeden. Het ligt daarbij voor de hand dat het effect van het huisverbod door uithuisgeplaatsten en achterblijvers verschillend werd beleefd en gewaardeerd.

Het voor u liggende onderzoek is verricht in opdracht van de regionale Stuurgroep Huiselijk Geweld. Voor dit onderzoek zijn dan ook zowel mensen uit de regio Den Haag als het DWO-gebied geworven. De uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod door de regio Den Haag en het DWO-gebied is op hoofdlijnen gelijk, maar verschilt op enkele punten. Bij het analyseren van de interviews is, voor zover aan de orde, erop gelet of verschillen tussen de antwoorden van respondenten uit genoemde twee gebieden voortkomen uit mogelijke verschillen in de uitvoering.

3.4 Ervaringen met de Wet Tijdelijk Huisverbod: resultaten uit eerdere onderzoeken

In de eerste Nederlandse onderzoeksrapporten over de gevolgen van het tijdelijk huisverbod voor achterblijvers en uithuisgeplaatsten laten de betrokkenen uiteenlopende reacties zien. Voor achterblijvers bleek het verbod positief uit te werken: ze voelden zich opgelucht, gingen bewust over hun situatie nadenken en de drempel om hulpverlening te accepteren bleek verlaagd.

Een Amsterdamse studie laat zien dat zowel uithuisgeplaatsten, achterblijvers als professionals de volgende sterke punten van het tijdelijk huisverbod naar voren brachten: de time-out, de snelheid van de hulpverlening, de aandacht voor zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers, het uitzetten van een gedegen hulpverleningsplan, en zicht op voor welke vraag bij welke instantie hulp gezocht en gevonden kon worden na afloop van het tijdelijk huisverbod.¹¹ Negatieve ervaringen van zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers betroffen schaamte en vrees voor de reactie van de kinderen en anderen uit de omgeving, boosheid over de maatregel, het gevoel de controle kwijt te zijn over

¹¹ F. van Rooij, J. ten Haaf, M. Segeren. Het tijdelijk huisverbod in Amsterdam. GGD Amsterdam, maart 2010.

het eigen leven en/of het idee dat de machtsverhoudingen binnen de relatie zich in een ongewenste richting ontwikkelden.^{12, 13} Er werd verder geklaagd over de volgende zaken: een onnodig hard optreden van de politie, fouten in de procedure, onvolledige informatie over mogelijkheden voor opvang van de uithuisgeplaatste, hulp die onvoldoende gericht was op de achterliggende problemen en discontinuïteit in de hulpverlening vanwege de wisseling van hulpverleners.

In een Gronings onderzoek is zowel aan achterblijvers als uithuisgeplaatsten gevraagd hun mening te geven over het tijdelijk huisverbod. Er werden situaties onderzocht waarbij wel en waarbij niet een tijdelijk huisverbod was opgelegd. Wat opviel was dat meer achterblijvers dan uithuisgeplaatsten tevreden waren over de ontvangen hulp. Kritiek van sommige uithuisgeplaatsten was, dat men zich gecriminaliseerd voelde en bovendien niet altijd gesteund voelde door de medewerker van de Reclassering, onder andere vanwege het ontbreken van voldoende en goede adviezen. Sommige achterblijvers ervoeren druk vanuit de hulpverlening om de relatie te beëindigen, terwijl zij de relatie juist wilden verbeteren. En er was kritiek op de systeemaanpak, dat wil zeggen dat men weinig steun ervoer in het zoeken naar een oplossing samen met de andere gezinsleden. Er werd ook vrijwel nooit een relatietherapie gestart, terwijl hier wel behoefte aan bestond. Een deel van de ondervraagden vertelde in het geheel geen vervolghulp te hebben ontvangen, terwijl ze daar wel behoefte aan hadden.

In deze Groningse studie werden 30 betrokkenen bij huiselijk geweld uit 18 gezinnen ondervraagd. Er werd niet gezocht naar succes- of faalfactoren betreffende het huisverbod, er werd vooral gekeken naar het effect van de maatregel als geheel. De belangrijkste conclusie uit dit Groningse onderzoek luidt: 'Het huisverbod lijkt een effectieve (aanvullende) interventie om het geweld te stoppen. Er is een jaar na de oplegging van een huisverbod [de respondenten werden gemiddeld een jaar na het tijdelijk huisverbod geïnterviewd] minder sprake van herhaald geweld en betrokkenen hebben sneller en vaker contact met de hulpverlening en zijn daar ook meer tevreden over'.¹⁴ Deze conclusie moet wel met de nodige voorzichtigheid worden gelezen. De onderzoeksgroep was klein (18 gezinnen met een tijdelijk huisverbod en 19 gezinnen in de controlegroep) en een belangrijk deel van de uit de registratie geselecteerde groep bleek niet bereikbaar. Bovendien weigerde 36% van de betrokkenen uit de groep met een huisverbod en 45% uit de controlegroep om deel te nemen. Hierdoor kan een selectiebias opgetreden zijn. Door de grote uitval (selectie) kan de onderzoeksgroep verschillen van de groep die niet onderzocht is, waardoor de resultaten vertekend zijn (bias) en niet gelden voor de hele groep. Hoe goed de beide groepen qua samenstelling vergelijkbaar waren, valt ook niet uit dit rapport op te maken.

¹² Directie openbare orde en veiligheid, operationeel team. Tussentijdse rapportage tijdelijk huisverbod, Amsterdam, september 2009

¹³ Van Keeren E. Een onderzoek naar uitvoering van de wet 'Tijdelijk huisverbod voor de daders van huiselijk geweld' in Rotterdam. Projectgroep Cheer, mei 2009

¹⁴ L. van Eijkeren, L. Baan, R. Veenstra. Een onderzoek naar de effectiviteit van huisverboden in de provincie Groningen in 2009 – 2010. RUG 2011

4 Doel, vraagstelling en methode van onderzoek

4.1 Doel van het onderzoek.

Doel van ons onderzoek is de ervaringen van zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers direct na het huisverbod en zes maanden later te beschrijven, inclusief de door hen geformuleerde effecten van het tijdelijk huisverbod. Bekeken is of deze ervaringen zijn toe te schrijven aan kenmerken van de persoon, de situatie waarin het geweld zich voordeed of aan specifieke kenmerken van huiselijk geweld in het algemeen.

Ons onderzoek gaat uitgebreid in op de ervaringen van mensen die geconfronteerd werden met een huisverbod. Bijzonder aan ons onderzoek is dat een groot aantal respondenten twee keer geïnterviewd is, zowel zo snel mogelijk na het huisverbod als een half jaar later. In het eerste interview kwam vooral de uitvoering van het tijdelijk huisverbod aan bod. In het tweede interview werd hierop teruggeblikt en werd ingegaan op de aard van de hulpverlening na het tijdelijk huisverbod. De ervaringen van de betrokkenen hadden ten tijde van het tweede interview even kunnen bezinken, en bovendien was de hulpverlening dan op gang gekomen of wellicht al afgerond. Op deze manier kon het hele proces van het tijdelijk huisverbod en de geboden hulp goed gevolgd worden. Een tweede bijzonderheid van ons onderzoek is de relatief vrij grote onderzoekspopulatie, waardoor het mogelijk werd inzicht te verwerven in de ervaringen van een zeer diverse groep mensen die met een huisverbod werd geconfronteerd.

4.2 De onderzoeksvragen

Dit onderzoek gaat zoals gezegd over de ervaringen van achterblijvers en uithuisgeplaatsten met het tijdelijk huisverbod tot aan zes maanden na het huisverbod. Dit onderzoek gaat zoals gezegd over de ervaringen van achterblijvers en uithuisgeplaatsten met het tijdelijk huisverbod tot aan zes maanden na het huisverbod en wil inzicht geven in zowel hoe het opleggen en het uitvoeren van het tijdelijk huisverbod ervaren is, als wat ervaringen zijn met de hulpverlening tijdens en na het opleggen van het tijdelijk huisverbod.

Hiervoor werden de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe wordt het tijdelijk huisverbod door respectievelijk de uithuisgeplaatsten en de achterblijvers beleefd en gewaardeerd, enerzijds direct na het opleggen van het huisverbod en anderzijds zes maanden na het beëindigen ervan?

2. Hoe wordt de met het tijdelijk huisverbod gepaard gaande hulpverlening door zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers ervaren en gewaardeerd? Meer precies: welke elementen werden als positief en welke als negatief ervaren direct na het opleggen van het huisverbod en zes maanden na beëindiging daarvan?
3. Wat is de invloed van het tijdelijk huisverbod en de daarbij behorende maatregelen op de houding en het gedrag van zowel de achterblijvers als de uithuisgeplaatsten betreffende mogelijke (relatie)conflicten in de eerste zes maanden na beëindiging van het tijdelijk huisverbod?

Toelichting bij onderzoeksvraag 1

De uitvoering van het tijdelijk huisverbod staat beschreven in de uitvoeringsadviezen van de Wet Tijdelijk Huisverbod van het Ministerie van Justitie.¹⁵ De Reclassering, het Algemeen Maatschappelijk Werk en Bureau Jeugdzorg hebben onder regie van de gemeente deze uitvoeringsadviezen vertaald in werkafspraken. Ons onderzoek geeft geen oordeel over hoe de Wet Tijdelijk Huisverbod wordt uitgevoerd, maar laat zien hoe de uitvoering van deze wet door de respondenten is ervaren. We proberen patronen te ontdekken in de door respondenten geuite kritiek op en/of waardering over de gang van zaken rondom het opleggen van een huisverbod.

Toelichting bij onderzoeksvraag 2

Vanaf het eerste moment wordt de crisisdienst van het Algemeen Maatschappelijk Werk bij de procedure voor het opleggen van een tijdelijk huisverbod ingeschakeld. Indien er bij een incident kinderen zijn betrokken, wordt ook een medewerker van het crisisinterventieteam van Bureau Jeugdzorg bij de procedure betrokken. De crisisdienst en, eventueel, het Bureau Jeugdzorg zijn derhalve vanaf het begin van de procedure bij het betreffende gezin betrokken. De Reclassering neemt contact op met de uithuisgeplaatste op de eerste werkdag na het incident.

Waar mogelijk zijn de respondenten twee keer geïnterviewd: onmiddellijk na het tijdelijk huisverbod en nog eens zes maanden later. In het tweede interview werd vooral aandacht besteed aan de hulpverlening op langere termijn. Er is gevraagd of de voorgenomen hulpverlening zoals gerapporteerd in het eerste interview ook daadwerkelijk had plaatsgevonden en hoe de betreffende respondent deze hulp had ervaren. Er is uitgebreid ingegaan op een vast onderdeel van het tijdelijk huisverbod, het netwerkgesprek: wat is het oordeel van betrokkene over het verloop van dat gesprek en de afspraken die er werden gemaakt, en in hoeverre zijn die afspraken nagekomen.

Toelichting bij onderzoeksvraag 3

Hoewel de vraag naar de invloed van het huisverbod op houding en gedrag van achterblijver en uithuisgeplaatste voor de hand ligt, bleek het voor de respondenten zeer lastig veranderingen in het eigen gedrag te beschrijven. Wel kon men aangeven

of er een eind was gekomen aan het huiselijk geweld en in hoeverre de hulpverlening daarbij een rol had gespeeld. Respondenten beantwoordden vragen als: hoe denkt hij/zij over de invloed van het tijdelijk huisverbod en de hieruit voortvloeiende hulpverlening op zijn/haar houding en gedrag, en hoe tevreden is hij/zij met de situatie direct na oplegging van het huisverbod en na verloop van een half jaar?

4.3 De onderzoeksmethode

In het voorjaar van 2011 is de werving van respondenten (uithuisgeplaatsten en achterblijvers) van start gegaan. Uithuisgeplaatste personen en achterblijvers werden door hulpverleners van de Reclassering en het Algemeen Maatschappelijk Werk benaderd met het verzoek om mee te werken aan het onderzoek. De hulpverlener informeerde haar/zijn cliënt kort over het onderzoek en er werd een informatiefolder over het onderzoek overhandigd. Als de cliënt bereid bleek tot deelname werd gevraagd een toestemmingsformulier te ondertekenen en vervolgens werden de namen en contactgegevens van de potentiële respondenten aan de onderzoeker doorgegeven. Daarna nam de onderzoeker van de GGD contact op met de aankomende respondent om hem/haar te informeren over de verdere gang van zaken. Bij die gelegenheid werd nog eens gevraagd of de persoon in kwestie wilde meewerken. Na instemming werd met de respectievelijke respondenten een afspraak gemaakt voor het eerste interview.

De route van werven via hulpverleners leverde echter onvoldoende respondenten op. Verschillende hulpverleners zeiden het te druk te hebben om cliënten ook nog eens te moeten vragen om aan een onderzoek deel te nemen. Hoewel dit wel aan hen was gevraagd, is door hulpverleners die wel cliënten voor deelname hadden benaderd niet bijgehouden hoe vaak een van deze cliënten medewerking weigerde. Na drie maanden werd de wervingsprocedure op een andere manier voortgezet. Voor de nieuwe wervingsprocedure werd een hulpverlener van de GGD/OGGZ gedetacheerd bij het Steunpunt Huiselijk Geweld in Den Haag om namens het Steunpunt cliënten telefonisch te benaderen voor deelname aan ons onderzoek. De hulpverlener tekende een privacyverklaring, kreeg achtereenvolgens inzage in een lijst met namen van cliënten die met een huisverbod te maken hadden gehad, informeerde de cliënt kort over het onderzoek en vroeg vervolgens toestemming aan de cliënt om diens naam te mogen doorgeven aan de onderzoeker. Persoonsgegevens van cliënten die daarvoor geen toestemming gaven bleven binnen de instelling. Cliënten die interesse toonden, kregen een informatiefolder toegestuurd en werden daarna door de onderzoeker gebeld voor een afspraak en om formeel hun toestemming voor deelname vast te leggen. Indien een cliënt de Nederlandse taal niet machtig was, werd een tolk ingeschakeld die hem/haar telefonisch benaderde. Er werd echter ook nu niet precies bijgehouden hoeveel cliënten benaderd werden voor het onderzoek, hoeveel van hen er daadwerkelijk werden bereikt en wat de verhouding was tussen het aantal weigeraars en het aantal toestemmers. Een uitzondering hierop vormde de werving van cliënten uit de DWO-regio. Hier waren alle gewenste gegevens beschikbaar: 27 cliënten werden benaderd (12 achterblijvers en

¹⁵ Uitvoeringsadvies Wet Tijdelijk Huisverbod, Den Haag 2008. <http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/huisverbod/2.%20Uitvoeringsadvies%20Wet%20tijdelijk%20huisverbod.pdf>

15 uithuisgeplaatsten). Van de 12 achterblijvers werden er 9 bereikt; 3 van hen gaven toestemming voor een interview. Redenen van de weigeraars betroffen vooral gebrek aan tijd en 'te veel aan het hoofd hebben'. Van de 15 uithuisgeplaatsten werden er 13 bereikt; 4 van hen wilden deelnemen aan het onderzoek en 9 niet. Voornaamste redenen van uithuisgeplaatsten om niet aan het onderzoek mee te doen betroffen taalproblemen, eerdere deelname aan een onderzoek of een intern verblijf in een psychiatrische instelling. Een kleine minderheid van de bereikte cliënten bleek dus bereid tot deelname.

In totaal hebben 28 gezinnen uit Den Haag en 7 uit de DWO-regio aan het onderzoek deelgenomen.

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn semi-gestructureerde interviews afgenomen bij achterblijvers en uithuisgeplaatsten die een tijdelijk huisverbod opgelegd hadden gekregen. De respondenten zijn geworven in de regio Haaglanden en Delft (negen gemeenten) en zijn van verschillende etnische afkomst (zie tabel 5.1 en bijlage 1). Er is zoveel mogelijk naar gestreefd om zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten uit een en hetzelfde gezin bij het onderzoek te betrekken, maar als dat niet lukte werd één van beiden ingesloten in het onderzoek.

Als achterblijver en uithuisgeplaatste uit één situatie konden worden geïnterviewd, vond een gesprek met elk afzonderlijk plaats, in de hoop zo een betrouwbaar mogelijke indruk te krijgen van de situatie, vooral van die na het tijdelijk huisverbod. We verwachtten dat door een gesprek met beide partners te voeren tenminste één van beide partners het zou vermelden als zich na het tijdelijk huisverbod opnieuw geweld had voorgedaan.

Het eerste interview vond plaats direct na afloop van het huisverbod, zodat de eerste verse ervaringen met het huisverbod naar voren gebracht konden worden. Zes maanden na afloop van het huisverbod werden respondenten, indien ze hiervoor toestemming hadden gegeven, voor een tweede keer geïnterviewd. Bij dit tweede interview hoopten we meer inzicht te krijgen in de ervaren gevolgen van het huisverbod op de wat langere termijn. Indien de respondent bereid was tot een tweede interview, werd dit interview zoveel mogelijk door dezelfde interviewer afgenomen.

De interviews, overwegend in het Nederlands, zijn voor het overgrote deel door de onderzoeker zelf uitgevoerd en voor een klein deel door onderzoekers van de afdeling Epidemiologie van de GGD Den Haag.

Uit de registratie van het huisverbod (2010) door het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) bleek dat gemiddeld twee derde van de plegers van niet-Nederlandse afkomst was: de helft daarvan was van Turkse of Marokkaanse afkomst, en de andere helft had een andere niet-Nederlandse achtergrond. Om ook betrokkenen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersten te kunnen interviewen is waar nodig gebruik gemaakt van het onderzoeksbureau ERC Research, een bureau dat gespecialiseerd is in multicultureel onderzoek en veldwerk. Naast het beheersen van de taal van een bepaalde doelgroep, beschikken de interviewers van ERC Research over kennis van het herkomstland, en de aldaar heersende cultuur, en het migratieproces. Dankzij de medewerkers van ERC Research konden een aantal interviews in het Turks, het Marokkaans Arabisch en/of

Marokkaans Berbers of het Engels afgenomen worden. De medewerkers van het ERC hebben 23 respondenten geïnterviewd.

Voor het eerste en het tweede interview is voor elk van deze twee metingen een leidraad ontwikkeld op basis van het vooronderzoek en de onderzoeksvragen. Daarvoor hebben we soortgelijke onderzoeken geraadpleegd die eerder in Nederland door het Verwey-Jonker instituut, de GGD Amsterdam en Regioplan zijn uitgevoerd.

De interviews bevatten gesloten vragen betreffende sociaaldemografische kenmerken als leeftijd, geslacht, opleiding, werk/arbeidsstatus, burgerlijke staat, huishoudsamenstelling, nationaliteit en etnische afkomst. Voor het diepte-interview is een topiclijst opgesteld waarin de te bespreken onderwerpen schematisch werden uitgewerkt, onderwerpen als houding en gedrag bij conflicten, ervaringen met de politie en de hulpverlening, ervaring met en beleving van het tijdelijk huisverbod.

De interviewleidraad is door onderzoekers van de GGD en van ERC Research gecontroleerd op leesbaarheid, begrijpelijkheid en duidelijkheid. Ook is door ERC Research nagegaan of 'hun' respondenten de vragen wel konden beantwoorden gezien hun opleidingsniveau, kennis en culturele achtergrond. Sommige vragen, of de manier waarop ze gesteld worden, kunnen voor mensen met een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse als 'not done' worden ervaren. Als dat het geval leek, paste de interviewer de vragen aan, hetgeen overigens vrijwel niet is voorgekomen. De vragenlijst is getest in enkele proefinterviews.

In het eerste interview werd ingegaan op de relatie tussen achterblijver en uithuisgeplaatste, de geschiedenis van het geweld, de factoren die het geweld uitlokten of beïnvloedden, en het feitelijk gepleegde geweld. Er is uitgebreid gesproken over het incident dat de aanleiding vormde voor het opleggen van het huisverbod en over alle gebeurtenissen die daarmee samenhangen. Ook de stand van zaken ten tijde van het interview kwam aan bod. De respondenten is verschillende malen gevraagd rapportcijfers te geven aan een aantal zaken: hoe tevreden of ontevreden was men over het opleggen van het huisverbod, de periode van het huisverbod (tien dagen of langer), de hulpverlening tijdens en na het huisverbod, het ervaren gevoel van veiligheid en het welbevinden tijdens en na afloop van het huisverbod. Met behulp van open vragen is de respondenten alle ruimte geboden om de cijfers toe te lichten, zodat duidelijk werd waar de tevreden- of ontevredenheid aan toe te schrijven was. Ten slotte werd gevraagd wat er volgens de geïnterviewde moest gebeuren om hun tevredenheid over hun situatie (nog) te doen toenemen.

Tijdens het tweede interview is teruggeblikt op hoe de respondent het huisverbod had ervaren. Er zijn vragen gesteld over het effect van het tijdelijk huisverbod op de onderlinge relatie en het gebruik van geweld. In dit interview is verder uitgebreid ingegaan op de aard van de ontvangen hulp, het resultaat van die hulp en de mate van tevredenheid daarover.

Het eerste interview duurde gemiddeld anderhalf uur (60 minuten voor de open vragen en 30 minuten voor de gesloten vragen) en het tweede interview 45 minuten. Na afloop kregen de respondenten voor het eerste interview een cadeaubon van

€ 20,- en voor het tweede interview een bon van € 30,- euro.

De interviews zijn met toestemming van de respondent met een recorder opgenomen en werden later woordelijk uitgeschreven. Vervolgens zijn de interviews geanalyseerd met de programma's Nvivo en SPSS. Nvivo bevat speciaal ontwikkelde software om interviews mee te analyseren. SPSS is een statistisch analyseprogramma waarmee de kwantitatieve data kunnen worden geanalyseerd. Aan de hand van de in de vragenlijst opgenomen thema's zijn de uitspraken uit de interviews gecodeerd en gecategoriseerd.

5 Huiselijkgeweldsituaties in de onderzoeksgroep

5.1 Beschrijving van de onderzoekspopulatie

5.1.1 Omvang

De onderzoeksgroep bestaat uit 49 respondenten uit 35 gezinnen, waarvan 28 gezinnen woonachtig zijn in Den Haag (veertig respondenten) en 7 gezinnen in de DWO-regio (negen respondenten). De onderzoeksgroep bevat 27 achterblijvers en 22 uithuisgeplaatsten.

In 12 van de 35 geweldsituaties (= gezinnen) hebben we zowel de achterblijvers als de uithuisgeplaatsten geïnterviewd, de zogenoemde koppels. In totaal ging het hier om 25 respondenten omdat in één situatie twee achterblijvers, afzonderlijk van elkaar, geïnterviewd zijn. Van de 12 koppels woonden er 10 in Den Haag en 2 in Delft. Van de overige 23 geweldsituaties is uitsluitend één van beide partijen geïnterviewd: de uithuisgeplaatste (10 x) óf de achterblijver (14 x), waarbij in één situatie twee achterblijvers werden geïnterviewd.

Een half jaar na afloop van het huisverbod bleek het niet mogelijk om alle respondenten een tweede keer te interviewen: 7 van de 27 achterblijvers en 6 van de 22 uithuisgeplaatsten zijn geen tweede keer geïnterviewd. De voornaamste reden hiervoor was dat de betrokken respondenten niet meer bereikt konden worden. De afgefallen achterblijvers waren op één uitzondering na afkomstig uit de regio Den Haag, van de afgefallen uithuisgeplaatsten waren er drie uit de regio Den Haag en drie uit het DWO-gebied afkomstig. De gegevens uit deze eerste, en enige, interviews zijn meegenomen in de analyse.

5.1.2 Sekse en leeftijdopbouw

Er bevonden zich meer vrouwen (27) dan mannen (22) onder de respondenten.

Het is vier keer voorgekomen dat een vrouw uit huis werd geplaatst, waarbij het in één geval ging om partnergeweld en in drie gevallen om geweld van een dochter tegen haar moeder. Eén van deze drie uithuisgeplaatste dochters is geïnterviewd.

In slechts één situatie was de achterblijver een man.

De gemiddelde leeftijd van de totale onderzoeksgroep is 41 jaar (SD = 12 jaar). De leeftijd varieerde tussen de 18 en 73 jaar (Tabel 5.1).

5.1.3 Gezinsamenstelling

In 32 van de 35 gezinnen zijn thuiswonende kinderen aanwezig. De gemiddelde leeftijd van de thuiswonende kinderen was 9 jaar en varieerde van 0 t/m 50 jaar. In 28 van de 35 gezinnen zijn er kinderen onder de 18 jaar, in 22 gezinnen kinderen onder de 12 jaar, waarvan er 11 jonger zijn dan 4 jaar.

5.1.4 Land van herkomst

Bijna de helft van de respondenten (23) was van allochtone afkomst. Op één uitzondering na betreft dit personen die in het buitenland zijn geboren (eerste generatie). En op één na rekenden deze respondenten zichzelf tot de niet-Nederlandse bevolkingsgroep: Surinaams-Hindoestaans (N=4), Antilliaans (N=2), Turks/Koerdisch (N=2) of een andere bevolkingsgroep (N=14).

Van de 49 respondenten hebben er 40 de Nederlandse nationaliteit, terwijl twee respondenten in afwachting zijn van het Nederlanderschap. De nationaliteit van de overige ondervraagden is Iraans, Italiaans, Nigeriaans, Portugees en Turks (Tabel 5.1).

(Pagina rechts)

Tabel 5.1 Kenmerken van geïnterviewde koppels (achterblijver en uithuisgeplaatste uit één situatie, afzonderlijk van elkaar geïnterviewd) en niet-koppels (alleen de achterblijver of de uithuisgeplaatste uit een situatie is geïnterviewd).

	Niet-koppels		Koppels		Totaal
	Achterblijver	Uithuisgeplaatste	Achterblijver	Uithuisgeplaatste	
Aantal situaties	13	10	12	12	35 (100%)
Aantal eerste interviews	14 ¹	10	13 ¹	12	49 (100%)
Aantal tweede interviews ²	10 (71%)	5 (50%)	10 (83%)	11 (92%)	36 (73%)
Geïnterviewden Den Haag ²	12 (86%)	7 (70%)	11 (85%)	10 (83%)	40 (82)
Geïnterviewden regio DWO ²	2 (14%)	3 (30%)	2 (15%)	2 (17%)	9 (18%)
Man/vrouw geïnterviewden	1/13	10/0	0/13	11/1	22/27
Gemiddelde leeftijd (SD)	41	44	38	40	41
Culturele achtergrond					
Nederlands	8	5	6	6	25
Hindoestaans			2	2	4
Antilliaans			1	1	2
Surinaams		1			1
Turks	2	0			2
Marokkaans		0			0
Dominicaanse republiek			1	1	2
Brits Guyana	1				1
Portugees			1	1	2
Iraans	1	0			1
Irakees	1	0			1
Syrisch	0	1			1
Pakistaans	0	1			1
Nigeriaans	1	0	1	1	3
Italiaans		1			1
Pools		0			0
Noord Korea	0	1			1
Alle niet Nederlands	6	5	6	6	23
Onbekend	0	0			0
Burgerlijke staat (35 situaties)³					
Gehuwd/geregistreerd partnerschap	5	5		6	16
Samenwonend	3	3		3	9
Gescheiden	3	1		3	7
Ongehuwd/ LAT		1		1	2
Weduwe	1				1
Gezinsamenstelling (35 situaties)					
Alleenwonend zonder kinderen	0	0		0	0
Alleenwonend met kinderen	6	0		3	9
Samenwonend zonder kinderen	3	0		0	3
Samenwonend met kinderen	5	10		8	23

1. In twee situaties zijn twee achterblijvers geïnterviewd.

2. % is het percentage eerste interviews.

3. In geval van ouder-kind-relatie wordt de burgerlijke staat van de ouder vermeld.

5.1.5 Opleiding en werk

Van de respondenten is 51% laag opgeleid (lagere school, lbo, vmbo), 41% middelbaar (mbo, havo, vwo) en 8% hoog opgeleid (hbo, wo). Iets meer dan de helft van de onderzoeksgroep (N=28) heeft betaald werk, en 44% (N=21) geen betaalde baan heeft. Van de respondenten die geen werk hebben ontvangt 38% een uitkering (N=8), is 24% werkzoekend (N=5) en 19% arbeidsongeschikt (N=4). Uit tabel 5.2 blijkt dat de achterblijvers (meestal vrouw) vaker geen betaald werk hadden dan de uithuisgeplaatsten (54% t.o.v. 32%).

Tabel 5.2 Sociaaldemografische verschillen tussen autochtonen en allochtonen

Kenmerken	Achterblijvers		Uithuisgeplaatsten		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Opleiding						
laag opgeleid	15	56	10	46	25	51
Middelbaar opgeleid	10	37	10	46	20	41
hoog opgeleid	2	7	2	9	4	8
Arbeidsstatus						
Betaald werk	12	46	15	68	27	56
Geen werk	14	54	7	32	21	44

5.2 De aard van het geweld (partnergeweld of ouder-kindgeweld)

In de 35 geweldsituaties ging het 29 keer om partnergeweld, 2 keer om ouder-kindgeweld (waarbij een ouder uit huis was geplaatst) en 4 keer om kind-oudergeweld (waarbij het kind van boven de 18 uit huis was geplaatst). Tabel 5.3 laat zien wie van de betrokkenen in de totale onderzoekspopulatie is geïnterviewd, en uit welke regio men afkomstig was.

In de 29 situaties van partnergeweld werd 28 keer de man uit huis geplaatst. Ook de beide uithuisgeplaatste ouders in geval van ouder-kindgeweld waren man. Drie van de vier uithuisgeplaatste kinderen waren vrouw.

Tabel 5.3 Aard van het geweld en geïnterviewde persoon.

	Totaal	Regio Den Haag	DWO Regio
Partnergeweld	29	23	6
Beide partners geïnterviewd	11	9	2
Alleen achterblijver geïnterviewd	8	7	1
Alleen uithuisgeplaatste geïnterviewd	10	7	3
Ouder-kindgeweld (ouder uithuisgeplaatst)	2	2	0
Alleen achterblijvers geïnterviewd	2	2	0
Kind-oudergeweld (kind uithuisgeplaatst)	4	3	1
Achterblijvende ouder + uithuisgeplaatste kind geïnterviewd	1	1	0
Alleen achterblijvende ouder geïnterviewd	3	2	1
TOTAAL	35	28	7

5.3 Een korte beschrijving van de 35 huiselijkgeweldsituaties

De tabellen in Bijlage 1 (1-4) geven een korte samenvatting van de kenmerken van iedere situatie, de achtergronden van het conflict en het karakter van het geweld (aard, frequentie, duur, ernst). Ook wordt vermeld of het geweld functioneel was (intiem terrorisme met als doel te domineren en te controleren) of dat er sprake is van aan de omstandigheden gerelateerd geweld (situationeel geweld).

In ons onderzoek komt niet aan de orde hoe partners conflicten hanteerden in de jaren voorafgaande aan het incident dat een huisverbod tot gevolg had, ook was het op basis van de interviews soms niet mogelijk een juiste typering van het huiselijk geweld te geven. Toch lukte het in de meeste gevallen om een goed beeld te krijgen van het gebruikte geweld en vervolgens een indeling te maken naar type partnergeweld.

Wanneer uit een interview bleek dat er sprake was van eenzijdig geweld, de achterblijver duidelijk bang was voor de uithuisgeplaatste en/of er kenmerken werden genoemd die passen bij intiem terrorisme, hebben we dit geweld gekenmerkt als intiem terrorisme. Alle andere gevallen worden beschreven als situationeel geweld. Als er alleen informatie van de uithuisgeplaatste beschikbaar was of als er sprake was van een andere vorm van geweld dan partnergeweld, hebben we ons beperkt tot een beschrijving van het geweld.

Tabel 1 toont de kenmerken van partnergeweld waarbij zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste is geïnterviewd (koppels), tabel 2 laat de kenmerken van het geweld zien in situaties waarin alleen de achterblijver is geïnterviewd, tabel 3 bevat de kenmerken van de geweldsituatie waarin alleen de uithuisgeplaatste is geïnterviewd

en tabel 4 beschrijft de geweldskenmerken van andere vormen van huiselijk geweld dan partnergeweld (zie voor de tabellen bijlage 1).

5.3.1 Achtergronden van het huiselijk geweld

Uit de tabellen blijkt dat een beperkt aantal factoren oorzaak was voor het gebruik van huiselijk geweld. Oorzaak nummer één was alcoholgebruik. Gebruik van alcohol werd vaak genoemd als katalysator van het gepleegde geweld. Een tweede belangrijke oorzaak vormden financiële zorgen. Die zorgen hingen vooral samen met werkloosheid of verandering van baan, met minder inkomsten tot gevolg. Psychische problemen van een of beide partners werd ook enkele keren genoemd als oorzaak voor het gebruik van geweld. Soms was de uithuisgeplaatste of de achterblijver onder behandeling (geweest) bij de psychiatrie, maar het kwam ook voor dat één van de betrokkenen slechts een vermoeden een psychiatrische stoornis bij de ander vermoedde. Ook meningsverschillen over de opvoeding van de kinderen bleken voor sommige respondenten een bron van ruzie. Verder werden opvallend vaak problemen met de schoonfamilie gemeld, variërend van weinig sympathie voelen voor de schoonfamilie tot slaande ruzies met een lid daarvan. Aanvaringen met de schoonfamilie deden zich het vaakst voor onder respondenten van niet-Nederlandse afkomst.

In het merendeel van de interviews met koppels vulden hun verhalen elkaar aan en beoordeelden beide partijen de situatie niet wezenlijk verschillend. Slechts in twee situaties vertelde de uithuisgeplaatste een geheel ander verhaal dan de achterblijver; in beide gevallen vond de achterblijver dat de uithuisgeplaatste zich schuldig maakte aan intiem terrorisme en was de uithuisgeplaatste een geheel andere mening toegedaan (zie hieronder).

5.3.2 Soort geweld in relatie tot een huisverbod

In ruim de helft van de situaties vertelde de respondent dat ruzies al vóór het tijdelijk huisverbod gepaard gingen met fysiek geweld. Dit kon eenzijdig geweld betreffen, maar vaak bleek het om wederzijds, en ernstig, geweld te gaan.

Lichamelijk geweld lijkt niet in alle situaties even frequent voor te komen, soms meldde een respondent dat fysiek geweld zich maar een enkele keer had voorgedaan. Voorstelbaar is dat uithuisgeplaatsten de ernst van het geweld bagatelliseren om zichzelf in een beter daglicht te plaatsen, maar ook de achterblijvers melden dat er in deze situaties doorgaans weinig of geen sprake van fysiek geweld bij ruzies was geweest. Dit beeld troffen we ook aan bij de geïnterviewde koppels: de achterblijver en de uithuisgeplaatste bevestigden over het algemeen elkaars verhaal. Uitzondering hierop vormden de twee eerder genoemde koppels waarbij er sprake was van intieme terreur.

Het smijten met of het kapotmaken van spullen werd een aantal keer als vorm van geweld genoemd, intimidatie minder vaak en expliciet seksueel geweld zelden (twee keer; zie 6.3.4). Verschillende keren werd verteld dat er bij de ruzie werd geduwd en getrokken, met een verwonding van de achterblijver tot gevolg. In zeven gevallen leek er alleen sprake te zijn geweest van verbaal geweld. Twee keer was er sprake van dreigen met de dood en in drie gevallen werd tijdens het interview niet duidelijk wat de aard van het geweld was geweest.

Uithuisgeplaatsten zeiden meestal dat het om wederzijds geweld ging, waarbij zij hun aandeel over het algemeen gering achtten (slechts één man vertelde dat hij tijdens de ruzie een waas voor ogen kreeg en zijn partner met een mes bedreigde). En een aantal keren werd het gebruik van fysiek geweld ontkend door de uithuisgeplaatste.

In de meeste situaties mondde het conflict uit in slaande ruzie en had het slachtoffer de politie gebeld. Soms werd door verontruste burens of een familielid contact opgenomen met de politie. Niet altijd werd duidelijk wat de directe aanleiding voor het tijdelijk huisverbod nu precies was.

5.3.3 Intiem terrorisme

We hebben gezocht naar kenmerken van de geweldpleger die passen bij 'intiem terrorisme'. Zoals gezegd zijn hiervoor alleen die gevallen bekeken waarbij er sprake was van partnergeweld en ook de achterblijver is geïnterviewd (negentien situaties). In twaalf situaties paste de beschrijving van de conflicten door de achterblijver bij situationeel geweld, in vijf situaties bij intiem terrorisme en in twee gevallen viel op grond van de interviews niet vast te stellen in welke van de twee categorieën de geweldpleger thuishoort (er zijn wel kenmerken van intiem terrorisme maar het geweld is bijvoorbeeld niet uitsluitend functioneel en bedoeld om te controleren).

In de vijf gevallen waarin naar onze mening sprake was van intiem terrorisme bestond er in twee situaties een flinke discrepantie tussen het verslag van de achterblijver en dat van de uithuisgeplaatste over de aard en de ernst van het gepleegde geweld, waarbij de laatste ertoe neigde het geweld te bagatelliseren. In de andere drie gevallen veronderstelde de achterblijver een persoonlijkheidstoornis bij de uithuisgeplaatste en een van deze drie uithuisgeplaatsten ontving volgens de partner psychiatrische hulp.

Eén respondente die te maken had met intiem terrorisme, waarbij niet zij maar haar dochter (of in feite de spoedeisende hulp) aangifte had gedaan, zette de relatie met haar man (uithuisgeplaatste) voort. Haar dochter heeft na het tijdelijk huisverbod het huis verlaten en is op zichzelf gaan wonen. De andere vier vrouwen hebben na het tijdelijk huisverbod de relatie met hun partner verbroken. Daaronder bevond zich één achterblijfstster die haar ex nog regelmatig ziet en die vond dat hun relatie na het tijdelijk huisverbod aanmerkelijk was verbeterd.

5.4 Conclusies

In het merendeel van de onderzochte huiselijkgeweldsituaties ging het om partnergeweld, waarbij op één geval na het altijd de man was die uit huis geplaatst werd. In zes situaties ging het om ander geweld dan partnergeweld. In drie van deze zes betrof het geweld van meerderjarige dochters tegen hun moeder en was de dochter uit huis geplaatst, in twee situaties handelde het om geweld van vaders tegen hun dochter en was de vader uit huis geplaatst, en in één situatie werd een zoon uit huis geplaatst na bedreiging en mishandeling van zijn moeder en zijn broertje.

Volgens de respondenten waren de meest voorkomende oorzaken voor huiselijk geweld overmatig alcoholgebruik en financiële zorgen. Respondenten met een niet-Nederlandse achtergrond noemden redelijk vaak problemen met de schoonfamilie als oorzaak van de in ruzies uitmondende spanningen.

De aanleiding voor het tijdelijk huisverbod was een escalatie van meestal fysiek geweld. Fysiek geweld kwam dus niet in alle situaties voor, wat in die gevallen niet alleen door de uithuisgeplaatste maar ook door de achterblijver naar voren werd gebracht. Dit laatste ging echter niet op voor de gevallen waarbij er naar onze mening sprake was van intieme terreur.

In twee situaties waarbij zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste werd geïnterviewd, ontkenden de uithuisgeplaatsten het fysieke geweld terwijl de achterblijvers daarvan melding hadden gemaakt.

6 Ervaringen van betrokkenen met het opleggen van het tijdelijk huisverbod

6.1 De uithuisgeplaatsten en de bejegening door de politie

Er hebben 22 eerste interviews met uithuisgeplaatsten plaatsgevonden (eenentwintig mannen en een vrouw). Op één mannelijke respondent na vertelden alle uithuisgeplaatsten iets over hun ervaringen met de politie. De helft liet zich positief uit over de bejegening door de politie. Zij ervoeren als positief dat ze niet geboeid werden, dat de politie rustig optrad - ook als de uithuisgeplaatste opstandig reageerde -, en dat ze het gevoel hadden dat er naar hun kant van het verhaal geluisterd werd.

Interviewer: *Hoe vond je het dat de politie bij je thuis kwam, dat je in één keer met de politie te maken kreeg? Hoe ging dat contact met de politie?*

Uithuisgeplaatste: *Ik werd niet geboeid, dus dat viel mee. Ik was best wel rustig geworden.*

Uithuisgeplaatste: *Ik was pissed, want ze wilden me in de boeien slaan en dat vond ik niet zo prettig.*

Interviewer: *Wat deed je toen?*

Uithuisgeplaatste: *Schelden.*

Interviewer: *Hoe reageerde de politie toen?*

Uithuisgeplaatste: *Gewoon rustig. Gewoon netjes meegenomen.*

Interviewer: *Je werd in de boeien geslagen en meegenomen?*

Uithuisgeplaatste: *Ik ging niet tegen de politie schelden. Tegen die mensen daar binnen [achterblijvers en familie] ging ik schelden.*

Uithuisgeplaatste: *Kijk, je zit daar, je hebt verdriet, je bent boos. Ik ben gewoon goed behandeld daar.*

Verschillende uithuisgeplaatsten werden overrompeld door het politieoptreden. Een derde van de uithuisgeplaatsten verwees met name naar het gefouilleerd en geboeid worden, en een overmacht aan politieagenten waarbij volgens hen het aantal agenten in geen verhouding stond tot de ernst van het gebeurde.

Interviewer: *U zei al, toen kwam de politie. Met heel wat man, acht man gaf u aan. Hoe vond u dat op dat moment?*

Uithuisgeplaatste: *Ik voelde me net als een crimineel. Dat ik een terrorist was, toen ik hun allemaal heb gezien. Dat is gewoon tijdverlies, vind ik. Dat je zoveel mannen naar iemand stuurt.*

Uithuisgeplaatste: *Een hoop toeters en bellen voor eigenlijk heel weinig. Het is voor hun huiselijk geweld. Wij hebben op dat moment ruzie gehad.*

[Verderop in het interview]

Ze komen dan aanrijden met twee auto's. Dan denk ik: 'Als er iemand beroofd wordt, zijn ze niet zo snel'.

Uithuisgeplaatste: *Ik voelde me zo'n grote crimineel dat ik bijna dacht van 'nou ik had beter wat kunnen doen'. Niet dat ik die intenties had, maar ik dacht nou ik ben in het daglicht geplaatst dat ik echt dacht van nou moet je ophouden. Je gaat het bijna doen als je zo behandeld wordt, laat ik het zo zeggen. Niet dat ik het ga doen, maar heel vreemd.*

Uithuisgeplaatste: *Ze zijn erg streng, erg streng. Mensen die iemand vermoorden gaan eventjes in de gevangenis en dan komen ze weer naar buiten en mogen overal staan en gaan waar ze willen. En mensen die even een klein beetje ruzie hebben met de vrouw, die worden behandeld alsof ze tien mensen vermoord hebben. Het is helemaal niet juist, zo streng zijn ze voor zo een kleine ruzie.*

Een uithuisgeplaatste merkte op dat het beter zou zijn als er minder agenten langskwamen, bij voorkeur in eerste instantie alleen de wijkagent of een agent samen met een maatschappelijk werkster. Alleen als het echt niet anders kon zou er volgens hem versterking moeten komen om iemand te arresteren. Toch begrepen sommige uithuisgeplaatsten wel dat de politie keuzes moet maken en dat het voor de agenten vooraf niet altijd duidelijk is wat ze zullen aantreffen. Zo vertelde een uithuisgeplaatste dat er bij de melding gezegd was dat er vuurwapens in huis waren, terwijl het volgens hem bleek te gaan om oude luchtdrukwapens die hij verzameld had.

Uithuisgeplaatste: *En toen stond er vijf man politie agenten voor de deur. En toen heb ik ze ook binnen gelaten, drie man gingen daarna onmiddellijk weg. Er kwamen vijf man voor de deur, en toen legden ze uit dat was omdat ze niet wisten met wie ze geconfronteerd werden. Maar goed, maar in ieder geval twee bleven en ik heb me aangekleed en ik ben mee gegaan.*

In één geval was de politie aanvankelijk met te weinig agenten ter plaatse, getuige het volgende citaat:

Uithuisgeplaatste: *Ik ging een jas pakken uit de auto. Ik denk: 'Dan ga ik een taxi bellen en dan ga ik weg'. En toen stonden er ineens twee agenten om je auto heen. Ik zeg: 'Jongens, dat gaan jullie niet redden met z'n tweeën!' Nou wacht maar even, toen stonden er ineens vier tot zes, nou dan ga ik maar mee, dat ga ik weer niet redden.*

Niet alleen het geboeid en gefouilleerd worden en een overmacht aan agenten leidde tot onvrede met het politieoptreden, maar ook het gevoel te hebben dat er niet naar hen werd geluisterd. Ongeveer een kwart van de uithuisgeplaatsten maakte hier een opmerking over. Sommigen zeiden het idee te hebben dat de politie de achterblijver klakkeloos geloofde en dat het er niet toe deed wat de uithuisgeplaatste te vertellen had. Zij vonden dat er geen of weinig rekening werd gehouden met hun versie van het verhaal, en dat ze bij voorbaat al als dader werden beschouwd en als zodanig bejegend.

Uithuisgeplaatste: *Toen stond de politie voor de deur en ik werd gelijk gearresteerd. Er was geen praten mogelijk. Ik werd gelijk vastgezet en ik mocht mijn huis niet meer in en ik mocht mijn kind niet meer zien.*

Uithuisgeplaatste: *Ik liep weg naar de woonkamer en zij komt mij nog steeds achterna en allemaal dingen naar mij roepen. Ik draai me om en zeg tegen haar: 'Hou op dit is niet goed, wij moeten geen ruzie maken zo'. Ze wil niet ophouden en ik duw haar hard weg, dat is alles. Daarna pak ik mijn dochter en was ik met haar naar het park gegaan. Toen was ik gebeld door de politie. Zo is het allemaal gegaan.*

Interviewer: *Toen u haar wegduwde, viel ze op de grond?*

Uithuisgeplaatste: *Nee, ik duw haar nooit om gewond te raken. Ze komt altijd heel dicht bij mijn gezicht staan en ze schreeuwt naar mij. Ze viel niet op de grond. Ik duwde haar die kant van de bank zodat ze op de bank zou vallen.*

Interviewer: *Ok, dus ze is niet gewond geraakt?*

Uithuisgeplaatste: *Nee, ze is niet gewond geraakt, dat kan helemaal niet, want ik heb haar niet geslagen, ik heb haar niet gegooid om gewond te raken. Maar zij zegt tegen de politie dat ik haar geslagen heb en de politie zei ook dat ik mijn vrouw blauwe plekken heb geslagen. Ik zeg: 'Waar dan?' En zij wijzen aan bij de armen en bij de handen. [hij bedoelt polsen, dat wijst hij aan tijdens het interview]. Maar ik ben natuurlijk sterker, dus als ik haar vasthoud dan krijgt ze een beetje rode plekken op die plaats. Ik zei dat ook tegen de politie, maar ze geloofden mij niet. Alles wat zij zegt geloven ze wel.*

Uithuisgeplaatste (dochter): *De volgende dag hebben ze informatie opgehaald bij mijn moeder, want ze zijn hier een paar keer geweest tot vervelens aan toe volgens mijn moeder hier geweest, want ze wilden natuurlijk dat mijn moeder een aanklacht zou indienen. Totdat mijn moeder heeft verteld, en dat had ik ook al 20.000 keer tegen ze verteld, dat ik dat dus niet gedaan had. Ik heb haar niet van het balkon gegooid. Nou, en dat was dus heel erg moeilijk allemaal, totdat ze hier geloof ik tig keer bij haar geweest zijn en dat zij dus ook inderdaad heeft gezegd dat ik haar dus niet heb aangeraakt. Toen verviel die doodslag... Heel vervelend allemaal, ja toch?*

Naast het tijdelijk huisverbod kan er als gevolg van de aangifte¹⁶ ook een strafrechtelijke vervolging, met mogelijk een strafbaarstelling, volgen. Verschillende uithuisgeplaatsten ervoeren dit als een dubbele straf. Er waren ook enkele uithuisgeplaatsten die het onterecht vonden dat alleen zij gestraft werden. In hun ogen was het onterecht dat zij het huisverbod kregen opgelegd, omdat immers beide partijen schuld hadden aan het incident. Wanneer de strafrechtelijke vervolging ook nog tot een rechtszaak leidde met kans op een strafrechtelijke afdoening, voelden de uithuisgeplaatsten zich extra benadeeld. Enkele uithuisgeplaatsten konden dan wel accepteren dat zij uit huis geplaatst werden, onder andere in het belang van hun kind, maar ze begrepen niet dat naast het tijdelijk huisverbod ook nog tot een strafrechtelijke vervolging werd overgegaan.

Uithuisgeplaatste: *In principe, wat ik bij het eerste gesprek al heb doorgegeven, je hebt een huisverbod en je hebt ook straf daarbij. Dat is eigenlijk twee straffen die je krijgt. Het ging tot nu toe wel goed, want kijk, je weet dat je iets hebt fout gedaan. En daar moet je straf voor krijgen, maar ik vind eigenlijk een straf teveel. Want je hebt een huisverbod van tien dagen, je hebt ook één dag in de cel gezeten en je krijgt ook een taakstraf erbij. Ik vind dat te veel voor wat er gebeurd is.*

Uithuisgeplaatste: *Het komt er wel zo op neer, ja, dat het een straf is. Daar komt dan nog eens bij, dat is weer anders, morgen moet ik daar nog eens voor voorkomen. En dan denk ik bij mijn eigen, ja... Het is dan een TOM-zitting. Dan gaan ze kijken hoe ze het gaan afhandelen, hoe het nu is. En of ik dan nog, je kan een taakstraf krijgen, een leerstraf of een geldboete. En dan denk ik: 'Volgens mij ben ik nu wel genoeg gestraft. Volgens mij moet het een keertje afgelopen zijn allemaal'.*

Interviewer: *Een half jaar later en je zit nog steeds met de gevolgen.*

Uithuisgeplaatste: *Ja, het is nu ineens van: je moet nog voorkomen. Omdat zij toentertijd aangifte gedaan heeft. Ze hebben toentertijd ook gezegd van het bureau waar zij bij zat en de Reclassering, van: 'Joh, wij hebben de documenten gezien en jullie zijn allebei even schuldig'. Maar ik moet er weer voor voorkomen, het moet een keertje afgelopen zijn. Ik ben tien dagen uit huis geplaatst, je mag je kinderen niet zien, je wordt zo meegenomen en in de cel gezet. En dan op een gegeven moment heb je toch zoiets van: het is rustig nu thuis, het gaat hartstikke goed en dan komen ze ineens van je moet nog even voorkomen. Dan gaan ze alles weer... En dan denk ik: 'Het moet wel een keertje afgelopen zijn'. Maar ik ben benieuwd morgen.*

[Verderop in het interview]

Uithuisgeplaatste: *In het begin had ik heel erg van..., het was haar verhaal. En zij werd ook helemaal met van alles in bescherming genomen en het was allemaal zij, zij, zij. En dan zit ik met de hulpofficier te praten en haar maatschappelijk werker en die zei ook precies hetzelfde. Van jullie zijn allebei zó... jullie kunnen niet praten met elkaar. En dat is waar [dat] jullie fout zitten, maar jullie zijn allebei net zo, het had net zo goed haar kunnen*

¹⁶ Zie 6.3 over het doen van aangifte.

wezen. En dan denk ik bij mij eigen: 'Maar ik ben degene die overal de schuld van krijgt en straf voor krijgt'.

Interviewer: *En dat vindt u eigenlijk wel onterecht?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, dat is heel erg onterecht. Dat klopt niet helemaal. Want nu wordt heel erg haar verhaal aangehouden.*

Interviewer: *Een beetje bevooroordeeld?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, ik heb dan die tien dagen, je mag je kinderen niet zien, je mag niet in huis. Je wordt meegenomen in een politiewagen alsof je een zware crimineel bent, zo wordt je dan behandeld. Achteraf moet je nog eens voorkomen, ik moest bij de Reclassering komen, ik moest me overal beschikbaar voor houden, met elkaar werken en weet ik veel wat. Dan denk ik: 'Ja, het wordt nu allemaal op mij gegooid'.*

Interviewer: *U vindt eigenlijk dat er nogal overdreven is gereageerd op die situatie van toen?*

Achterblijver: *Ja. Daar is straffend op gereageerd.*

Interviewer: *En het was eigenlijk niet nodig geweest?*

Achterblijver: *Om de situatie te doorbreken was het wel goed. Ik zeg dus niet dat het huisverbod niet goed is geweest. Dat is best even goed geweest, alleen de straf die hem wordt opgelegd...*

Interviewer: *De straf die hem is opgelegd vindt u in geen verhouding staan tot wat er gebeurd is?*

Achterblijver: *Absoluut.*

De meeste uithuisgeplaatsten in ons onderzoek waren man. Van de vier uithuisgeplaatste vrouwen ging het in drie gevallen om problemen tussen moeder en dochter, met een uithuisplaatsing van de dochter tot gevolg. In situaties waarin er sprake was van partnergeweld, kwam het één keer voor dat de vrouw uit huis werd geplaatst.

Sommige uithuisgeplaatsten hadden de indruk dat de aard van de bejegening door de politie te maken had met het feit dat ze man waren. Volgens hen was het man-zijn voldoende om in eerste en in tweede instantie als dader te worden beschouwd en behandeld, gezien de bejegening door de politie rondom het opleggen van het tijdelijk huisverbod. Maar ze maakten dat ook op uit de volgens hen vooringenomen houding van sommige hulpverleners later in het traject.

Uithuisgeplaatste: *Kijk, wij mannen worden vaker gezien als dader, maar een vrouw kan ook goed uit de hoek komen hoor.*

Uithuisgeplaatste: *En opeens werd er aangebeld door de politie. Ik wist helemaal niet waarom de politie er was. Ik dacht eerst dat de bureaus hadden gebeld vanwege de geluidsoverlast. Maar toen zeiden ze dat ik mee moest naar het politiebureau. Ik zei nog: 'Waarom moet ik mee, wat is er aan de hand?' De politie zei dat ik mee moest omdat ik mijn vrouw geslagen had. Ik zei: 'Dat is helemaal niet waar, er is alleen een beetje ruzie, maar ik heb haar niet geslagen. We hebben alleen tegen elkaar geschreeuwd'. Maar de politie is heel arrogant. Ze luisteren niet naar de man.*

Uithuisgeplaatste: *Nou, de reden dat ik hieraan meedoe is dat ik hoop dat die zorg en die hulpverlening toch anders in elkaar gaat zitten. De man heeft het gedaan...dat is zo fout. Kijk, er zijn natuurlijk zat vrouwen die echt mishandeld worden. Ze worden gewoon thuis geslagen. Het is hartstikke goed dat organisaties dat doen...hulp bieden. Ik snap ook wel de hele procedure. Maar eh...je kan niet zeggen: 'O, het is huiselijk geweld, dus de man heeft het gedaan'. Dat kan je niet zeggen. Elke zaak moet je individueel aanpakken. En dat gebeurt niet.*

Verscheidene respondenten, achterblijvers én uithuisgeplaatsten, waren van mening dat bij een geweldsincident altijd twee partijen betrokken zijn, dat er twee kanten aan het verhaal zitten en dus beide partijen schuld hebben aan het gebeure. De uithuisgeplaatsten in deze groep accepteerden overigens wel dat zij, en niet hun partner, uit huis werden geplaatst, vooral omdat ze dat in het belang van hun kind(eren) achtten.

Uithuisgeplaatste: *Naar aanleiding van de gesprekken van Jeugdzorg ben ik akkoord gegaan met uithuisplaatsing. Die hebben aan mij verteld: 'Wij doen dit niet om te pesten of iets of wat dan ook. Dit is voor je kind. Dat je kind zo rustig mogelijk en in een vertrouwde omgeving blijft zitten'. Dat is de enige reden dat ik ermee akkoord ben gegaan.*

Interviewer: *Oké. Uiteindelijk stond u wel achter het feit dat u een huisverbod kreeg en niet uw vrouw?*

Uithuisgeplaatste: *Ja. Puur omdat dat het beste was voor mijn kind. Daar heeft Jeugdzorg mij van overtuigd en toen heb ik gezegd: 'Oké, dan ga ik gewoon weg'.*

[Verderop in het interview]

Uithuisgeplaatste: *Jeugdzorg, de hulpofficier van Justitie, die hebben toen met gewoon normaal praten gezegd: 'Het is beter als het kind gewoon in haar vertrouwde omgeving blijft. In haar eigen huis, in haar eigen bedje'. Dat dát het beste zou zijn voor mijn kind. Daardoor ben ik ermee akkoord gegaan. Alleen maar puur vanwege mijn kind.*

Interviewer: *Oké. Hoe vond je het uiteindelijk dat jij het huisverbod kreeg en niet je vrouw?*

Uithuisgeplaatste: *Dat vond ik in principe niet zo erg. Ik had zoiets van: 'Die tien dagen, daar kom ik ook wel overheen. Zij heeft de kinderen nu daar. Die moeten ook gewoon in hun eigen omgeving blijven'. Heel lullig, maar ik heb daar toch geen tijd voor. Ik heb wel tijd voor mijn kinderen, maar ik moet 's ochtends ook gewoon naar mijn werk. Dan heb ik liever dat zij gewoon met de kinderen thuis is. Zij kan wat meer regelen en zo dan ik. Dus dat vond ik niet zo'n bezwaar.*

6.1.1 Conclusies en aanbevelingen

Het politieoptreden werd door de uithuisgeplaatsten deels als positief en deels als negatief beleefd. Een rustig optreden van de politie, ongeboeid meegenomen worden en het gevoel dat de politie luisterde naar hun verhaal werden als belangrijkste positieve punten genoemd. Omgekeerd werd het geboeid en gefouilleerd worden, en het soms imponerende politieoptreden (sirenes, een groot aantal agenten) als negatief ervaren.

Ruim een derde van de uithuisgeplaatsten vond het niet acceptabel dat ze als crimineel, als dader behandeld werden. Ze voelden zich niet gehoord en sommigen dachten dat dit kwam omdat ze man waren. Of de gedachte klopt dat je als man door de politie bij voorbaat als dader wordt gezien, kunnen we niet beoordelen. Het vermoeden van sommige uithuisgeplaatsten dat je als man door de politie harder wordt aangepakt, strookte niet met het wedervaren van de enige uithuisgeplaatste vrouw in onze studie. Ook zij vertelde dat de politie haar verhaal niet wilde geloven. Pas nadat haar moeder haar verhaal bevestigde, werd afgezien van een strafrechtelijke vervolging en beperkte 'de straf' zich voor deze respondente tot een tijdelijk huisverbod. Het gevoel 'niet door de politie gehoord te worden' lijkt dus niet alleen voor mannen te gelden, hoewel dat met maar één uithuisgeplaatste vrouw in ons onderzoek niet valt hard te maken. Is het zo dat mannen feitelijk vrijwel altijd dader van huiselijk geweld van 'huisverbodwaardige' aard zijn? Kan het zijn dat om die reden de man door politie en hulpverleners bij voorbaat als dader wordt beschouwd en is er dan toch sprake van discriminatie? Of vormt ons onderzoek geen goede afspiegeling van de gemiddelde gang van zaken bij een huisverbod?

Dat bij partnergeweld vooral mannen uit huis geplaatst worden, blijkt echter ook uit ander onderzoek. Zo laat een evaluatie uit 2010 zien dat 96% van de uithuisgeplaatsten man is.¹⁷ Dat geweld van vrouwen tegen mannen zich voordoet wordt echter ook herhaaldelijk aangetoond, maar tevens dat dit geweld minder vaak voorkomt én minder ernstig van aard is. Ook uit een Amerikaans onderzoek uit 2000 blijkt dat geweld van mannen tegen vrouwen vaker voorkomt, ongeveer drie keer zo vaak dan omgekeerd. Bovendien bleek ook hier dat het door mannen gepleegde geweld in het algemeen ernstiger van aard is en dat het over een langere periode plaatsvindt.¹⁸ Van der Knaap c.s. (2010) stelt dat vrouwen net zo goed schuldig kunnen zijn aan een situatie van huiselijk geweld, maar dat mannen dan toch uit huis worden geplaatst. Hij geeft daarvoor als mogelijke verklaring dat (ernstige) verwondingen vaker door mannen worden toegebracht, zodat zij vooral daarom in aanraking komen met de politie en het strafrecht.¹⁹

Uit de reacties van de mannen in ons onderzoek valt bovendien op te maken dat voor hen de drempel om bij huiselijk geweld de hulp van de politie in te roepen hoog is. Ze vinden dat een man nu eenmaal geen aangifte tegen zijn vrouw doet, of dat je dat niet doet omwille van de kinderen. Dat weinig mannen de politie bellen voor hulp bij huiselijk geweld kan het beeld bij hulpverleners en politie bevestigen dat geweld van vrouwen tegen mannen weinig voorkomt. Dat dit beeld bestaat, illustreert het volgende citaat van een professional uit een Amsterdams onderzoek: '...het is opvallend dat altijd de mannen uit huis geplaatst worden, ook als er geen kinderen zijn. Het lijkt dat er bij mensen die het huiselijk geweldsincident beoordelen een stereotiep beeld bestaat van de man als pleger en de vrouw als slachtoffer. Het komt echt meer dan zelden voor dat

¹⁷ De Jong, Metz, Weide. Evaluatie tijdelijk huisverbod Zuid-Holland Zuid, Drechtsteden, juni 2010

¹⁸ P. Tjaden, N. Thoennes. Prevalence and consequence of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the national violence against women survey. *Violence against Women* 200; 6: 142-161

¹⁹ Van der Knaap LM, el Idrissi F, Bogaerts S. Daders van huiselijk geweld. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC, 2010

de vrouwen degenen zijn die meppen. De mannen incasseren en weren af omdat ze groter en sterker zijn. Maar zij worden wel uit huis geplaatst. Eigenlijk zou je het dan moeten omkeren.²⁰

Dat er in een aantal van de door ons onderzochte situaties sprake is van wederzijds geweld komt uit de interviews duidelijk naar voren. Daarom is het belangrijk dat de uithuisgeplaatste man in ieder geval goed gehoord wordt en dat erop wordt toegezien dat hij niet de indruk krijgt zondermeer als enige schuldige van het huiselijk geweld te worden beschouwd, hetgeen overigens niet van invloed hoeft te zijn op de uithuisplaatsing.

Het protocol voor het huisverbod schrijft voor dat zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste worden gehoord voordat het huisverbod wordt opgelegd. Het is van belang dat dit horen zeer zorgvuldig gebeurt, zodat (de schijn van) eventuele vooringenomenheid wordt vermeden. Een expliciete uitleg over het waarom van het gebezigde politieoptreden en van de beweegredenen die tot het opleggen van een huisverbod hebben geleid kan hier aan bijdragen en leidt mogelijk tot meer begrip en/of acceptatie van betrokkenen voor de rest van de procedure en de inzet van hulp.

Na het tijdelijk huisverbod kan er als gevolg van de aangifte een strafrechtelijk traject volgen dat kan uitmonden in een straf (taakstraf, geldboete, verplichte hulpverlening). De respondenten die hier mee te maken hadden, voelden zich dubbel gestraft. Zoals ook in paragraaf 6.3 over het doen van aangifte wordt besproken, is het van belang dat door de politie of de HOvJ over het voetlicht wordt gebracht in welke situaties, ook na het opleggen van een tijdelijk huisverbod, het doen van aangifte gewenst kan zijn.

Samenvattend: Een rustig politieoptreden werd door de uithuisgeplaatsten positief gewaardeerd. Het is van groot belang dat er door de politie serieus naar hun verhaal wordt geluisterd en dat er goede uitleg wordt gegeven over het waarom van het politieoptreden. Behalve dat dit de waardering voor het politieoptreden kan verhogen, heeft dit mogelijk een positief effect op het begrip voor en de acceptatie van de uithuisgeplaatste voor de rest van de procedure en de geboden hulp.

6.2 De uithuisgeplaatsten op het politiebureau

Voordat er tot een tijdelijk huisverbod wordt besloten, worden alle betrokkenen gehoord, bij het gezin thuis of op het politiebureau. Bij verdenking van een strafbaar feit kan de vermoedelijke pleger worden vastgehouden op het politiebureau. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

6.2.1 Ervaringen op het politiebureau en in de cel

Op één respondent na zijn alle uithuisgeplaatsten gehoord op het politiebureau. Deze

²⁰ Van Rooy, Ten Haaf, Segeren. Het Tijdelijk Huisverbod in Amsterdam: Een onderzoek naar kenmerken, toeleiding naar zorg en ervaringen van zowel betrokkenen als professionals in 2009. GGD Amsterdam

ene uithuisgeplaatste was slecht ter been en had bij het opleggen van het tijdelijk huisverbod tot de volgende ochtend de tijd gekregen het huis te verlaten. Alle andere uithuisgeplaatsten zijn of door de politie meegenomen naar het bureau of hebben zichzelf bij het politiebureau gemeld na een telefonisch verzoek daartoe van de politie.

Dertien van de tweeëntwintig uithuisgeplaatsten (allen man) hebben iets verteld over hun ervaringen op het politiebureau. Het merendeel verbleef een nacht of korter dan 24 uur in de politiecel. Eén respondent verbleef twee en één drie dagen in de cel. Deze laatste vertelde dat de politie hem 'vergeten' was. Nadat hij gevraagd had waarom hij nog in de cel zat, bleek volgens hem daar geen duidelijke reden voor te zijn en werd hij vrijgelaten.

Uithuisgeplaatste: *Het is dat ik op een gegeven moment een arrestantenbewaker vraag waar ik nou op zit te wachten. Zegt die man: 'Nou dat weet ik ook niet'. Ik zeg: 'Wat moet ik hier dan?' Hij zegt: 'Ik ga voor je bellen'. Tien minuten later staat er ineens een rechercheur voor mij neus. 'Ja, je kan naar huis, je kan naar huis.' Ik zeg: 'Waar zat ik op te ...?' 'Ja, we waren je vergeten'. Ik zeg: 'Nou fijn, ja is goed'.*

Twee uithuisgeplaatsten uit de Delftse regio werden voor overnachting en verhoor naar Den Haag of Leidschendam gebracht, omdat er in Delft geen opvangmogelijkheden waren. Dit betekende volgens één van de twee dat hij twee tot drie dagen is vastgehouden en niet één maar meerdere keren heen en weer vervoerd werd. Het verblijf op een andere locatie werd door hem als belastend ervaren. De andere uithuisgeplaatste vertelde dat hij 's nachts voor enkele uren naar Leidschendam werd gebracht om vervolgens 's ochtends weer naar Delft te worden vervoerd.

Uithuisgeplaatste: *Arrestantenbureau, arrestantenopvang, zeg maar. Voordat het onderzoek afgerond is en als je moet voorkomen blijf je in zo'n arrestantenopvang. Ja maximaal twee dagen of maximaal drie dagen is dat. Toen heb ik inderdaad, eh... werd ik ik de volgende dag weer hierheen gebracht voor verhoor. En toen 's avonds weer terug naar Den Haag, naar de opvang. Ik ben echt heen en weer gesleurd vier dagen lang.*

Een van de uithuisgeplaatsten had het verblijf op het politiebureau als positief ervaren omdat de time-out hem de kans gaf tot nadenken, ook al betrof het hier maar een verblijf van enkele uren in de cel. Andere uithuisgeplaatsten vonden het verblijf in de politiecel om uiteenlopende redenen belastend. Het geïsoleerd opgesloten zitten in een kleine ruimte, zonder enige afleiding of de kans om een sigaret op te steken, viel hen zwaar. Een respondent zei: 'Ik werd echt gek van de kleine ruimte; ik had helemaal niets'. Sommige mannen werden bevangen door angst. Eén van hen ging 'malen' over de thuissituatie, werd steeds angstiger en dacht dat zijn partner wel eens met zijn kind op het vliegtuig kon stappen. Hij raakte zó in paniek dat hij zijn moeder wilde bellen. Dit werd hem echter niet toegestaan.

En dan waren er twee uithuisgeplaatsten die zeiden dat ze met moeite aan hun medicijnen hadden kunnen komen. Een van hen leed aan astma en werd erg benauwd

in zijn cel. Pas na een uur kreeg hij door tussenkomst van een arts zijn medicijnen. Zijn vrouw vertelde hem later dat zij zijn medicatie vrijwel direct naar het bureau had gebracht, daarmee suggererend dat de politie hem langer dan nodig zijn medicijnen had onthouden. Een ander had moeite zijn insuline toegediend te krijgen. De arts die hij in de cel hierover sprak, zou in eerste instantie gezegd hebben dat dit niet nodig was. Nadat hij zijn insuline toch gekregen had, bleek het lastig zich aan de regelmaat van eten en insuline spuiten te houden omdat het eten niet op tijd werd gebracht, aldus deze respondent.

Uithuisgeplaatste: *Ja, twee dagen en het was zeer moeilijk om mijn medicijnen te krijgen, want ze snapten er zelf geen bal van. Ik zeg dat ik insuline nodig heb en hij is dokter en hij zegt dat ik het niet nodig heb. Als iemand in een rolstoel zit, zeg ik 'Nee hoor, hij heeft geen rolstoel nodig, die kan makkelijk lopen die vent.'*

Twee respondenten zeiden de hele avond en nacht geen eten of drinken te hebben gekregen. Eén van hen had hierom gevraagd, en dit was hem ook toegezegd, maar vervolgens had hij niets gekregen. De volgende dag had hij zich hierover beklaagd bij de hulpofficier, die hierover gezegd zou hebben dat dit inderdaad niet in orde was en dat de wachtcommandant hiervoor zorg had moeten dragen.

Een andere uithuisgeplaatste was niet zo tevreden over het feit dat niet hijzelf, maar de politie naar zijn werk belde om uit te leggen dat hij niet de volgende dag kon komen. Maar deze uithuisgeplaatste zei ook wel te begrijpen dat iedereen hetzelfde behandeld moest worden en dat er geen uitzondering op de regels kon worden gemaakt.

Er klonken ook enkele tevreden geluiden over het politieoptreden. Twee respondenten vertelden dat er goed naar hun verhaal was geluisterd en beoordeelden dit als 'prima'. Een uithuisgeplaatste die invalide was en niet meer dan 100 meter kon lopen, en bovendien geen geld voor het openbaar vervoer bij zich had, vertelde dat de politie hem na zijn vrijlating, uiteindelijk, behulpzaam was geweest door hem naar zijn auto te brengen die thuis voor de deur stond.

6.2.2 Conclusie en aanbevelingen

Voor veel uithuisgeplaatsten was het verblijf in de cel een vervelende ervaring. Uithuisgeplaatsten in het DWO-gebied vonden het extra belastend dat het verhoor en de overnachting op verschillende locaties plaatsvond. Het verdient de voorkeur te zoeken naar oplossingen waarbij uithuisgeplaatsten niet voor verhoor en overnachting heen en weer vervoerd hoeven te worden.

Een kleine minderheid van de uithuisgeplaatsten voelde zich correct door de politie behandeld. De politie (of de hulpofficier van justitie) had naar hun mening goed naar hun verhaal geluisterd. Maar er klonken ook klachten. Twee keer kwam het voor dat de noodzakelijke medicatie pas na (herhaaldelijk) aandringen van de uithuisgeplaatste verstrekt werd en nog eens twee uithuisgeplaatsten zeiden dat zij gedurende een avond en nacht geen eten of drinken hadden gekregen. Ook het melden van het verzuim aan

werk en/of opleiding verliep niet altijd soepel. Een paar uithuisgeplaatsten hadden er moeite mee dat hun werkgever of opleiding door de politie op de hoogte werd gesteld van hun afwezigheid vanwege hun verblijf in de cel. Deze gang van zaken is niet wenselijk, er moet voor gewaakt worden dat de desocialisatie van de uithuisgeplaatste niet groter wordt dan strikt noodzakelijk is.

6.3 Het doen van aangifte

Het tijdelijk huisverbod is een maatregel die wordt opgelegd indien er sprake is van een dreiging van escalatie van huiselijk geweld. Het hoeft niet per se te gaan om een strafbaar feit, de enkele dreiging van gevaar kan voldoende zijn om een huisverbod op te leggen. Dit betekent dat het doen van aangifte niet nodig is voor het opstarten van de Procedure Tijdelijk Huisverbod. Beide trajecten (het bestuurlijke traject van het huisverbod en het strafrechtelijke traject naar aanleiding van aangifte of ambtshalve vervolging) staan dan ook los van elkaar (Procedure Tijdelijk Huisverbod).

In het overgrote deel van de situaties in ons onderzoek (28 van de 35) was er aangifte gedaan tegen de uithuisgeplaatsten. Deze verhouding gold voor zowel de regio Den Haag als de DWO-regio. In bijna alle gevallen had de achterblijver zelf aangifte gedaan.

6.3.1 Onwetendheid over of er al dan niet aangifte is gedaan

Onder de twaalf koppels werd door achterblijvers en uithuisgeplaatsten niet altijd éénduidig geantwoord op de vraag of er aangifte was gedaan. Het merendeel van de uithuisgeplaatsten onder de koppels vertelde tijdens het eerste interview²¹ niet te weten of er aangifte tegen hen was gedaan, terwijl een ruime meerderheid van de achterblijvers uit dezelfde situatie vertelde dit wél gedaan te hebben. Veel uithuisgeplaatsten vermoedden wel dat de achterblijver aangifte had gedaan, maar wisten het niet zeker. Waarom dit zo was, werd tijdens het interview niet helemaal duidelijk. Wat opviel was dat uithuisgeplaatsten die niet wisten of er al dan niet aangifte tegen hen was gedaan het tijdelijk huisverbod als onterecht, zinloos of niet nodig typeerden. De uithuisgeplaatsten die het tijdelijk huisverbod (min of meer) terecht achtten, waren er wel van op de hoogte of de achterblijver aangifte tegen hen had gedaan of niet.

6.3.2 De voors en tegens van het doen van aangifte als er geen sprake is van partnergeweld

In de zes situaties waarbij het niet om partnergeweld ging, werd er in vier gevallen aangifte gedaan en in één geval niet. Van één situatie was dus niet duidelijk of er aangifte was gedaan of niet. De ene respondente (moeder) die afzag van het doen van aangifte tegen haar uithuisgeplaatste dochter gaf daarvoor als reden dat ze de situatie daarvoor

²¹ Informatie over de aangiften komt voornamelijk voor in het eerste interview, over het algemeen direct na het tijdelijk huisverbod, omdat dit onderwerp in het eerste gesprek aan de orde kwam. In het tweede interview, een half jaar na afloop van het tijdelijk huisverbod, is het onderwerp niet meer expliciet ter sprake geweest.

niet ernstig genoeg vond.

Achterblijver: *Het was niet zo erg...de ruzie was niet zo erg. Gewoon ruzie tussen moeder en dochter. 'Ik heb gelijk, jij hebt gelijk'. Verbaal ruzie. Een beetje schreeuwen en een beetje dit en een beetje dat.*

Interviewer: *Twee temperamentvolle [Zuid-Europeanen] dus.*

Achterblijver: *(lachend) Ja ja. Hier in Nederland...de Nederlanders die praten en praten. In ons land niet. Daar is het zo van...wij praten harder. Mensen hier denken dat we ruzie hebben.*

In één van de bovengenoemde vier aangiftes was deze door het AMK gedaan omdat de achterblijfstster bang was voor de reactie van haar vader en zij tóch graag wilde dat er aangifte tegen hem werd gedaan. In een tweede situatie vertelde een moeder dat ze in het verleden al eens aangifte tegen haar zoon gedaan had, maar dat ze die weer had ingetrokken vanwege de mogelijk negatieve consequenties voor haar zoon. Toen er voor de tweede keer sprake was van een tijdelijk huisverbod was ze wel overgegaan tot het doen van aangifte. Verder was er een respondente die zei dat de aangifte tegen haar dochter op een misverstand berustte. Ze wilde overigens maar weinig kwijt over de problemen die er speelden tussen haar en haar dochter. Uit de interviews ontstaat het beeld dat het doen van aangifte door een ouder bij kind-ouder mishandeling zeer gevoelig ligt.

De ernst van het geweld of de bemoeienis van de buitenwereld (ziekenhuis of aanwezigheid van iemand anders dan een gezinslid) speelden een belangrijke rol bij de overweging om al dan niet tot aangifte over te gaan.

6.3.3 De voors en tegens van het doen van aangifte bij partnergeweld

Verschillende achterblijvers zeiden aangifte te hebben gedaan omdat hun verteld was dat er zonder dat niets zou gebeuren en er geen hulp zou worden opgestart. Als hun verhaal klopt, dan is dit op zijn minst opmerkelijk omdat het doen van aangifte losstaat van het al dan niet opleggen van een tijdelijk huisverbod.

Achterblijver: *Toen hadden ze hem meegenomen naar het bureau en ik was achtergebleven met een paar politie, met twee politiemensen. En uiteindelijk vroegen ze ook aan mij of ik naar het bureau wou komen om aangifte te doen en ik had gezegd: 'Ik zit nog over de aangifte na te denken, want ik weet niet of ik dat echt ga doen, maar ik wil wel hulp krijgen'. En ze zeiden: 'Als je wel hulp wil krijgen, dan moet je ook aangifte doen'. En dat is de voornaamste reden waarom ik aangifte heb gedaan - om hulp te krijgen.*

Achterblijver: *Op het moment dat ik die aangifte ging doen, werd me verteld: 'Je krijgt zoveel hulp en je krijgt van alle instanties'. Mijn moeder zei: 'Ja, maar ik ben er toch ook'. En zij: 'Wij kunnen veel en veel meer bieden en ze staat echt onder onze zorg en dit is echt heel intensieve zorg, wat ze daarna krijgt'.*

Interviewer: *Wie zegt dat?*

Achterblijver: *Dat zei die man van de politie, die rechercheur. Die heeft dat echt letterlijk zo verteld. Door hem ben ik die aangifte gaan doen. Uiteindelijk is er dus helemaal niets van waar. Dat frustriert mij het meeste.*

Interviewer: *Vindt u dat de hulpverleners beter uitleg hadden moeten geven?*

Uithuisgeplaatste: *Voor de aangifte wel ja. Besef je wel van als je aangifte doet dan dit en dit en dit. Zij werd juist gestimuleerd om aangifte te doen. Het was beter en makkelijker geweest als ze me gewoon hadden meegenomen van 'Meneer het is beter voor u en uw gezin als we u meenemen voor een nachtje. Dan kunt u het later oplossen en met uw vrouw erover praten. Als ze dat hadden voorgesteld had mijn vrouw dat veel liever gedaan.'*

Als ze je niet meenemen hebben de agenten ook het gevoel dat ze voor niks zijn gekomen, dus ze hebben wel echt gepusht dat ze haar niet kunnen helpen als ze geen aangifte doet. En ja, zij was boos dus het heeft gewerkt.

Interviewer: *Heeft ze later ook gezegd tegen u dat ze overgehaald was?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, ze zei dat ze boos was en dat het de enige keus was anders deden ze niks.*

Niet uit alle interviews werd duidelijk welke ideeën de respondenten hadden over de gevolgen van het doen van aangifte. Sommige achterblijvers dachten dat ze alleen hulp zouden krijgen als ze ook aangifte zouden doen, andere achterblijvers zeiden expliciet met dit argument door onder andere de politie tot het doen van aangifte te zijn overgehaald.

De uithuisgeplaatsten die zeiden niet zeker te weten maar wel te vermoeden dat de achterblijver aangifte tegen hen had gedaan, vertelden stuk voor stuk dat zij dachten dat de achterblijvers daartoe waren overgehaald 'omdat er anders niets zou kunnen gebeuren'.

Een andere motief dat door achterblijvers voor het doen van aangifte werd genoemd gold de ernst van de situatie, het gevoel te hebben dat het geweld (of de bedreigingen) nu meteen moest(en) stoppen.

In één geval meldde de achterblijver dat zij aangifte gedaan had omdat er bij het incident getuigen van de bedreigingen aanwezig waren geweest. Bij meerdere conflicten was dit niet het geval, reden waarom de achterblijver toen van aangifte had afgezien.

6.3.4 De voors en tegens van het doen van aangifte bij seksueel geweld

In twee situaties vertelden de achterblijvers dat er ook sprake was van seksueel geweld. Eén van hen zei dat ze te horen had gekregen dat ze voor aangifte van seksueel geweld apart aangifte moest doen bij de zedenpolitie. Het was haar niet duidelijk of ze deze aangifte direct of pas enkele dagen later mocht doen. Toen zij uiteindelijk een intake-gesprek had met de zedenpolitie, kreeg ze enkele dagen bedenktijd. Hierna besloot ze van aangifte van seksueel geweld af te zien omdat ze de kans groot achtte dat zowel zij als de uithuisgeplaatste meerdere malen gehoord zouden worden. Ze dacht dit niet aan te kunnen omdat ze zich 'vanbinnen een wrak voelde'. Ze gaf prioriteit aan het vinden van een baan, om zo haar financiële situatie te verbeteren. Ondanks dat ze er achteraf spijt van had geen aangifte te hebben gedaan, wilde ze dit toch niet alsnog doen. De

andere achterblijver die de uithuisgeplaatste van seksueel misbruik beschuldigde, vertelde dat zij hiervoor geen aangifte kon doen omdat zij niet meer wist wanneer, waar, en op welk tijdstip het incident zich precies had voorgedaan. Zij zei dat de politie exacte informatie nodig had omdat het vaak voorkwam dat een dochter 'voor niets' (valse?) aangifte deed tegen haar stiefvader. Overigens stond dit misbruik los van het incident waarvoor het huisverbod was opgelegd.

6.3.5 Het doen van aangifte door uithuisgeplaatsten

Een aantal uithuisgeplaatste mannen vertelde te hebben overwogen zelf (tegen)aangifte te doen tegen hun vrouw/vriendin. Geen van hen heeft dit ook daadwerkelijk gedaan. Redenen om van aangifte af te zien waren deels gelegen in een houding van 'dat doe je nou eenmaal niet', hetgeen geïllustreerd werd door uitspraken als 'geen mietje zijn' en 'niet zo'n stijl hebben'. Ook werd aangevoerd dat de achterblijver de moeder van hun kind was, en dat aangifte niet in het belang van het kind zou zijn. Sommige uithuisgeplaatsten vertelden dat ze eigenlijk wel aangifte hadden willen doen, maar er toch van af hadden gezien omdat de politie hen dit afraadde. Dit in tegenstelling tot de achterblijvers, die zeiden juist door de politie te zijn aangemoedigd om aangifte te doen.

Interviewer: Heeft de politie u gevraagd of u aangifte wilde doen, want u heeft natuurlijk verteld wat er is gebeurd. Heeft u ook verteld dat u ook klappen hebt gekregen?

Uithuisgeplaatste: Ja.

Interviewer: Is er gevraagd of u aangifte wilde doen?

Uithuisgeplaatste: Nee, ze zeiden van: 'Ja u bent een man, als mijn vrouw slaat dan lach ik'. Ik zei van: 'Weet u hoe sterk mijn vrouw is?' Dat vond hij geen reden. Ik zei: 'Zal ik laten zien hoe veel blauwe plekken ik heb. U heeft wel foto's van mijn vrouw gemaakt, maar zal ik de broek even naar beneden trekken en laten zien hoeveel blauwe plekken ik heb?' Hij zei: 'Nee dat hoeft niet'.

Interviewer: Wat vond u daarvan?

Uithuisgeplaatste: Ik zou sowieso geen aangifte doen, ja...

Interviewer: En u? Heeft u er wat aan overgehouden?

Uithuisgeplaatste: Ja, ik had hier een hele grote blauwe plek, maar ik mocht geen tegenaangifte doen op het politiebureau. Ze hebben geen foto's van mijn verwondingen gemaakt. Helemaal niets. Ik heb het wel aangegeven op het politiebureau van: 'Ik wil een tegenaangifte doen, want ze doet gewoon valse aangifte'. Dat mocht ik ook niet. Er werden geen foto's gemaakt.

Interviewer: Waarom mocht u dat niet?

Uithuisgeplaatste: Ik weet het ook niet. Ze zeiden alleen maar tegen mij: 'U wilt toch zo snel mogelijk naar huis, anders duurt het nog een dag. Dan zit u hier nog een dag'. Toen ben ik maar naar huis toe gegaan, want ik zat er al twee dagen. Ik had het helemaal gehad. Maar het is wel een schande.

De meeste achterblijvers vonden dat ze niet voldoende op de hoogte waren van de gevolgen van het doen van aangifte. Ze hadden geen idee wat ze konden verwachten

en waren graag beter geïnformeerd. Zo dacht een aantal achterblijvers bijvoorbeeld dat het tijdelijk huisverbod een gevolg was van de aangifte, terwijl huisverbod en aangifte feitelijk los van elkaar staan.

Interviewer: Wat dacht u dat er zou gebeuren als de politie zou komen?

Achterblijver: Ja, ik dacht ze gaan hem meenemen naar het bureau en een waarschuwing geven en misschien op het bureau laten een paar dagen. Waarschuwen dat hij mij niet mag slaan.

Interviewer: Dus u verwachtte dat hij weer thuis zou komen?

Achterblijver: Ja, dat wel.

Eén koppel voelde zich misleid door de hulpverlener. Zij werden al vóór het huisverbod begeleid door een maatschappelijk werker en hadden van deze begrepen dat als zij aangifte zouden doen Bureau Jeugdzorg niet zou worden ingeschakeld. Maar overeenkomstig het protocol gebeurde dit uiteraard wel.

Achterblijver: Hij zei ook als hij [vriend] me weer zou aanvallen, moest ik aangifte doen. Dan zou er dus geen Bureau Jeugdzorg in beeld komen en geen Kinderbescherming, omdat ik dan mijn verantwoordelijkheid nam voor mijzelf en de kinderen. Uiteindelijk is dat wel allemaal gebeurd. Dus dat was een leugen dan, die hij had verteld of ons in ieder geval verkeerd heeft geïnformeerd.

6.3.6 Conclusies en aanbevelingen

Het opleggen van een tijdelijk huisverbod en de strafrechtelijke vervolging na een aangifte zijn twee gescheiden zaken. Toch hebben de respondenten in ons onderzoek in meerderheid aangifte gedaan.

Een aantal uithuisgeplaatsten wist niet of er al dan geen aangifte tegen hen was gedaan. Het betrof hier alleen uithuisgeplaatsten die het onterecht vonden dat hun een tijdelijk huisverbod werd opgelegd. Meestal vermoedden deze uithuisgeplaatsten echter wel dat er aangifte tegen hen was gedaan, maar ze zeiden het niet zeker te weten. Of ze het ook werkelijk niet wisten of dat ze hieraan zijn gaan twifelen - bijvoorbeeld omdat ze nog niet geconfronteerd waren met de gevolgen van de aangifte of ze niet konden of wilden geloven dat het thuisfront werkelijk aangifte tegen hen had gedaan - werd in het interview niet duidelijk. Nadeel van het doen van aangifte kan zijn dat het daderschap van de uithuisgeplaatste benadrukt wordt en de hulp voor het hele systeem dientengevolge minder aandacht krijgt dan het verdient.

Naar de mening van zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten werden de achterblijvers gestimuleerd om aangifte te doen, met als belangrijkste argument dat dan goede hulp in gang gezet kon worden. Mogelijk dat de politie op het doen van aangifte aandrong omdat dat de inzet van hulp des te urgenter maakt. Hulp heeft dan een minder vrijblijvend karakter en kan als voorwaarde gelden om andere mogelijke straf te ontlopen.

Vanwege de hectiek rond het opleggen van het huisverbod, de spanning van het incident en het politie-ingrijpen was het niet uitgesloten dat de uithuisgeplaatste achteraf niet goed meer wist wat er nu allemaal precies gebeurd was en wat voor informatie hij had gekregen. Uit ander onderzoek kwam naar voren dat plegers vonden dat ze te weinig informatie ontvingen over het traject dat hun te wachten stond. De onderzoekers stellen: 'Mogelijk heeft dit te maken met het crisismoment waarin zij verkeren, waardoor informatie niet goed wordt verwerkt. Herhaling en verduidelijking van informatie lijkt het devies'.²²

Het is belangrijk dat de politie rekening houdt met de verwarrende situatie die er door het tijdelijk huisverbod voor alle betrokkenen ontstaat, en het is om die reden wenselijk dat ondanks de tijdsdruk sommige informatie (meerdere keren) wordt herhaald. In een IVO-rapport over hulpacceptatie van plegers wordt dit als volgt geformuleerd: 'In het strafrechtelijke traject bestaat het drangelement uit de dreiging van (meer) straf. De pleger heeft contact met de vroeghulp van de Reclassering. Deze schetsen het vooruitzicht dat de pleger bij een TOM-zitting een taakstraf en een strafblad kan krijgen als hij de hulp niet accepteert. Tegelijkertijd wordt duidelijk gemaakt dat de strafeis lager uitvalt wanneer de pleger het hulpaanbod accepteert, eventueel vervalt zelfs het strafblad. De keuzes die de pleger maakt zijn vrijwillig, maar niet zonder consequenties'.²³ In dit IVO-rapport wordt een onderscheid gemaakt tussen calculerende plegers, volgzame plegers en intrinsiek gemotiveerde plegers. Alleen van deze laatste categorie is te verwachten dat zij vrijwillig hulp accepteren, beide andere typen behoeven extrinsieke motivatie (druk van buitenaf en drang of dwang) om hulp te accepteren.

In ons onderzoek komt naar voren dat uithuisgeplaatsten ontmoedigd leken te worden om aangifte te doen, en het kwam dan ook niet veel voor. Uit opmerkingen hierover van zowel de mannelijke uithuisgeplaatsten als die van de politie leek de sekse van de betrokkene hierbij een rol te spelen. Dat een vrouw fysiek geweld gebruikt tegen haar man was voor de mannelijke respondenten een moeilijk te bespreken onderwerp, ze brachten naar voren dat de politie geweld van een vrouw tegen een man niet of nauwelijks serieus neemt. Dit komt overeen met de eerdere passage over de bejegening door de politie.

Onze cijfers, die veel overeenkomst vertonen met de landelijke cijfers, laten zien dat 'de justitiële dadergroep "plegers van huiselijk geweld" voor 93% uit mannen bestaat en voor 7% uit vrouwen.' In het onderzoek van Van der Veen wordt gesteld dat het aantal mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld relatief groeit ten opzichte van het aantal vrouwelijke slachtoffers.²⁴ Een goede inventarisatie van huiselijkgeweldsituaties is dan ook noodzakelijk, waarbij men ermee rekening houdt dat de man naast dader ook slachtoffer kan zijn van geweld.

Er bleek bij zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten in ons onderzoek behoefte

²² Barendregt C, van Straaten B, Eppinga S, Wits E. Hulpacceptatie van plegers van huiselijk geweld IVO, juni 2010

²³ Barendregt C, van Straaten B, Eppinga S, Wits E. Hulpacceptatie van plegers van huiselijk geweld, IVO, juni 2010

²⁴ Veen van der HCJ, Bogaerts S. Huiselijk geweld in Nederland. WODC 2010

te bestaan aan informatie over het onderscheid tussen het huisverbod en het doen van een aangifte en over de gevolgen van beide. Herhaaldelijke verduidelijking van de gang van zaken is zeer wenselijk.

6.4 De invloed van betrokkenen op het huisverbod

Zowel het besluit tot een tijdelijk huisverbod als het besluit om het huisverbod te verlengen, wordt - op advies van deskundigen en na onderzoek naar de feiten en omstandigheden - door de burgemeester genomen. Er worden daartoe door een Hulpofficier van Justitie Huisverbod en/of een maatschappelijk werker gesprekken gevoerd met uithuisgeplaatsten en betrokkenen, maar dat betekent niet dat zij inspraak hebben ten aanzien van het al dan niet opleggen van een huisverbod.

Als er kinderen onder de 18 jaar bij het incident betrokken zijn, neemt ook een medewerker van Bureau Jeugdzorg deel aan het gesprek. Op deze manier worden betrokkenen gehoord.

Indien de hulpverlening adviseert het huisverbod te verlengen, wordt dit voornemen door een medewerker van de gemeentelijke bestuursdienst met betrokkenen besproken. Het advies voor al dan niet verlengen wordt opgesteld door de Coördinator Tijdelijk Huisverbod van het Steunpunt Huiselijk Geweld. De adviezen komen tot stand naar aanleiding van de gesprekken met de hulpverlening. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

Elf geïnterviewden - vier achterblijvers en zeven uithuisgeplaatsten - lieten weten hoe ze over het opgelegde tijdelijk huisverbod dachten. In negen van deze elf gevallen ging het om partnergeweld. Alle elf respondenten hadden moeite met het huisverbod. De voornaamste bezwaren van de uithuisgeplaatsten gold hun gevoel van machteloosheid en zich onvoldoende gehoord voelen, want, was de boodschap, wat ze ook zeiden, het zou toch niets aan de zaak veranderen. Een uithuisgeplaatste man zei dat hij - geheel tegen het protocol in - pas de dag na het tijdelijk huisverbod gehoord werd.

Overigens voelden ook de achterblijvers zich machteloos en schrokken ze van de consequenties van het huisverbod. Een deel van de respondenten, zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten, vond dat er totaal geen aandacht was voor hun emoties ten tijde van het tijdelijk huisverbod, ongeacht het feit of men nu instemde met het huisverbod of niet.

Achterblijver: *Ja, dat wij er ook bij betrokken zijn. Ik snap wel dat ze zoiets hebben van nou het is erg wat hij gedaan heeft, het gezin moet beschermd worden, maar je wordt zelf niet gevraagd van wat je ervan vindt.*

Interviewer: *Dat had u wel graag gewild?*

Achterblijver: *Had ik graag gewild ja. Ik had er graag bij betrokken willen zijn. Ik begrijp wel dat ze denken: 'Je bent zo emotioneel, je kan zelf geen beslissing nemen', maar ik vond het heel lastig. Wat ik zeg, je zit met boosheid, met frustratie, met angst, met verdriet. Dat kan je op dat moment ook niet met elkaar uitspreken, dus eigenlijk zitten er heel veel gevoelens waar je gewoon niets mee kan. Ook omdat je elkaar dan niet mag zien of mag spreken.*

[Verderop in het interview:]

Achterblijver: *Ja, maar ik en mijn dochter worden er eigenlijk buiten gehouden. Er wordt niet met ons gepraat, terwijl ik denk: 'Wij zijn aan de ene kant slachtoffer', maar aan de andere kant ook wel weer: 'Wij weten ook wel wat we willen. Praat met ons en kijk hoe wij erin staan'. En dat wordt eigenlijk helemaal niet gedaan.*

Uithuisgeplaatste: *Maar er is helemaal geen overleg geweest. Ik denk ook helemaal niet dat ze mensen willen helpen. Als ze mensen willen helpen, dan zouden ze ook naar mij geluisterd hebben. Maar zij gaan alleen af op het verhaal van mijn vrouw en dan nemen ze maatregelen. Dat is geen hulp, zo maak je mensen alleen boos. Op deze manier gaan mensen dingen doen die ze misschien helemaal niet willen doen. Ik was heel boos, echt heel boos. Maar ja, wat kun je eraan doen.*

Achterblijver: *Eigenlijk het enige, dat ze daar wel het slachtoffer te kennen geven voor die 18 dagen erachteraan. Dat ze dat eigenlijk - in mijn geval - aan mij hadden moeten vragen, van: 'Wat denk jij daarvan?' Dat had ik wel prettig gevonden.*

Er waren echter ook respondenten die vonden dat ze voldoende gelegenheid hadden gekregen om te praten over de inzet van het tijdelijk huisverbod, hoewel ze niet de indruk hadden dat de betrokken professionals hier iets mee hadden gedaan omdat 'toch al vast stond dat er een tijdelijk huisverbod kwam'. Ze vonden het vreemd dat tot het opleggen of verlengen van het huisverbod werd besloten zonder enig voorafgaand overleg met degenen die het betrof.

Achterblijver: *Ik had ook aangegeven dat ik helemaal geen huisverbod wilde, maar daar hebben ze natuurlijk niets mee gedaan. Dus zelf heb je ook helemaal geen inspraak erin. Het wordt opgelegd en eigenlijk wil je het niet. Allebei ook niet en dan wordt het toch gedaan.*

Interviewer: *Kreeg je de ruimte op dat moment om echt te vertellen waarom je eigenlijk dat huisverbod niet wilde? Werd er naar jou geluisterd of had je in ieder geval het gevoel dat ze naar je luisterden?*

Achterblijver: *Ja, ze luisterden wel, maar ze deden er niets mee. Ze zeiden: 'Ja, het komt er toch'. Tenminste, ze gingen het aanvragen bij de burgemeester, maar volgens mij zet hij gewoon zijn handtekening eronder en klaar.*

Interviewer: *Ja. Hoe heb je het verteld? Heb je gezegd: 'Ik wil geen huisverbod?' Hoe heb je aan hen duidelijk gemaakt waarom je dat niet wilde?*

Achterblijver: *Ik heb ook gezegd dat ik aangifte heb gedaan, zodat hij alle hulp kreeg en niet omdat hij dan hier weg is. Zij vonden het onveilig en hebben daarom toch dat huisverbod doorgezet.*

Uithuisgeplaatste: *Los van het feit dat ze onvoldoende aandacht aan mijn redenen hebben besteed, vind ik nog steeds, ja een 7.*

Interviewer: *Betekent dat als ze wat meer aandacht, meer een luisterend oor voor uw visie hadden gehad dat het dan een 10 was geweest?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, maar daar hadden ze geen boodschap aan. Ook hun zijn beperkt in hun mogelijkheden, dat begrijp ik best. En dat er andere prioriteiten zijn dan mijn visie, ook dat kan ik me voorstellen.*

Uithuisgeplaatste: *Ik was op het politiebureau toen die man mij vertelde dat ik niet meer naar huis mocht. Het is echt heel erg, want ze hebben helemaal niet geluisterd naar mijn verhaal.*

Achterblijver: *Ik wou eigenlijk het huisverbod niet, maar ik kon er niets meer aan doen, want de burgemeester bepaalde dat. Dat vond ik ook een beetje raar, weet je.*

[Verderop in het interview:]

Interviewer: *Begrijp ik het goed dat ze niet jouw mening hebben meegenomen?*

Achterblijver: *Nee, want ze zeiden dat ze dat niet bepalen. De burgemeester heeft het laatste woord.*

Achterblijver: *Ik vind het zo gek dat dat gewoon bepaald wordt, terwijl je daar zelf geen macht over hebt.*

6.4.1 Conclusies en aanbevelingen

Een kwart van de uithuisgeplaatsten maakte opmerkingen over het in hun ogen gebrek aan inspraak bij het opleggen of verlengen van het tijdelijk huisverbod. Van driekwart van de respondenten kennen we de mening hierover niet.

De onvrede van genoemd kwart van de uithuisgeplaatsten over het niet gehoord worden en het feit dat ze geen enkele invloed konden uitoefenen op het al dan niet opleggen van het huisverbod, past bij een bevinding uit het eerder aangehaalde IVO-onderzoek: 'Ze (de plegers) voelen zich soms door hun (ex)partner gekwetst, maar vaker door "de instanties" onterecht eenzijdig als boosdoener gekwalificeerd'. (zie noot 23)

Het tijdelijk huisverbod is een middel om een situatie te doen beëindigen die voor een of voor beide partijen onveilig is. De beslissing om een tijdelijk huisverbod op te leggen wordt na onderzoek van de feiten en omstandigheden door de burgemeester genomen. Dat er van overheidswege wordt vastgesteld of er sprake is van een onveilige situatie werd door betrokkenen als een grote inbreuk op hun leven ervaren.

Bij het onderzoek dat vooraf gaat aan het opleggen van een huisverbod, of de verlenging daarvan, is het van belang te zoeken naar een zodanig evenwicht dat de betrokkene merkt dat er goed naar zijn/haar verhaal wordt geluisterd zodat hij/zij zich serieus genomen voelt. Zonder overigens dat daarbij de verwachting wordt gewekt dat de wensen van de betrokkenen van invloed zijn op het te nemen besluit. Niet alle respondenten begrepen het verschil tussen 'gehoord worden' en 'inspraak hebben'.

De informatievoorziening zou verbeterd kunnen worden door uitgebreid uitleg te geven over de aard en de gevolgen van het tijdelijk huisverbod, zodat de betrokkenen vooraf weten wat een huisverbod inhoudt en in hoeverre hun mening gewicht in de schaal legt. Ook als al besloten is tot opleggen van een tijdelijk huisverbod, blijft het zaak goed uit te leggen op basis van welke argumenten dit gebeurt.

6.5 Het contactverbod tijdens het huisverbod

Tijdens een tijdelijk huisverbod mag een uithuisgeplaatste niet meer naar de eigen woning terugkeren of in de buurt van zijn/haar woning komen. Ook mag de uithuisgeplaatste in die periode op geen enkele wijze contact opnemen met de achterblijver(s). De uithuisgeplaatste die zich niet houdt aan het opgelegde huisverbod en het daarbij behorende contactverbod maakt zich schuldig aan een misdrijf. Bij overtreding is in verzekeringstelling mogelijk en kan de dader bestraft worden met een taakstraf, een geldboete of een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar. Bij de handhaving van het huisverbod speelt de politie een belangrijke rol. Dit vanwege het risico op escalatie en gevaarstelling (het laten ontstaan van een risicovolle situatie) bij handelen in strijd met het huisverbod. Daarom heeft de wetgever ervoor gekozen om de handhaving via het strafrecht te doen plaatsvinden. De politie beschikt immers al over alle relevante informatie die bij de oplegging van de maatregel een rol heeft gespeeld. Bovendien is in de Wet Tijdelijk Huisverbod bepaald dat de politie elke plaats mag betreden om naleving af te dwingen, met uitzondering van een woning zonder dat de bewoner daartoe toestemming heeft verleend. Het kan zijn dat de hulpverlener het wenselijk acht dat achterblijver(s) en uithuisgeplaatste elkaar spreken en contact met elkaar zoeken tijdens het tijdelijk huisverbod. In dat geval is contact geïnitieerd door en onder begeleiding van hulpverleners mogelijk. Voor het contact met kinderen tijdens de periode van het huisverbod zijn afspraken gemaakt met de ketenpartners. Gedurende de eerste tien dagen is contact met de kinderen niet toegestaan. In de verlengingsperiode kan begeleid bezoek plaatsvinden op indicatie van Bureau Jeugdzorg. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

6.5.1 De beleving van het contactverbod

Negenentwintig respondenten hebben hun gevoelens over het huisverbod onder woorden gebracht. En hun reacties op het huisverbod en het daaruit voortvloeiende contactverbod waren heel verschillend. Een deel, vooral achterblijvers, reageerde positief op het tijdelijke huisverbod, maar op één na lieten alle uithuisgeplaatsten - plus een enkele achterblijver - zich negatief uit over het huis- en contactverbod.

Een derde van de geïnterviewden, achterblijvers en één uithuisgeplaatste, reageerde uitgesproken positief op het huisverbod. Deze respondenten vonden het een zegen om even geen contact met de ander te hebben en gebruikten daarvoor termen als 'blij', 'opgelucht', 'eindelijk rust', 'een eye-opener' en een enkele keer 'veilig'. Een achterblijver verwoordde dit als volgt: 'Ik voelde me voor het eerst weer een mens, voelde dat ik gewaardeerd werd. Ik had weer regelmaat, een soort van toekomst.' Zowel de rust als even alleen aan jezelf kunnen denken werden als positief ervaren, al werd er door een deel van de achterblijvers in één adem aan toegevoegd dat de situatie erg moeilijk was. De enige uithuisgeplaatste die het huisverbod positief beoordeelde, voelde zich schuldig en vond dat het huisverbod goed voor hem was.

Twaalf respondenten waren uitgesproken negatief over het tijdelijk huisverbod: drie achterblijvers en negen uithuisgeplaatsten. Twee van deze drie achterblijvers waren moeders van wie de dochter uit huis was geplaatst. De derde achterblijver was negatief

over het huisverbod omdat zij voor haar verzorging van haar partner afhankelijk was. Zij was boos dat hij niet naar huis kon komen om voor haar te zorgen en wist ook niet hoe het hem verging. Bovendien ontkende zij de ernst van het voorgevallene. De negen uithuisgeplaatsten die het tijdelijk huisverbod negatief beoordeelden hadden ofwel een slechte relatie met hun partner en zaten vol verwijten in diens richting of zeiden dat zij degenen waren die mishandeld waren, door hun vrouw. Eén van deze negen maakte zich tijdens zijn gedwongen afwezigheid grote zorgen over zijn kind en had om die reden veel moeite met het huisverbod.

Interviewer: *Hoe vond u het om uiteindelijk dan 28 dagen geen contact te hebben met uw vriendin/ex-vriendin?*

Uithuisgeplaatste: *Ja klote, want je zit met allemaal vragen ook. Hoe het verder gaat, hoe het met haar gaat, hoe het met die kleine gaat. Allemaal vragen, je gaat helemaal hier zitten malen.*

Ten slotte was er een aantal respondenten (drie achterblijvers en vijf uithuisgeplaatsten) dat noch uitgesproken negatief noch uitgesproken positief was over het huis-/contactverbod.

Wat betreft de achterblijvers: een moeder van wie de dochter uit huis was geplaatst, vond het huisverbod pijnlijk maar wilde het beste voor haar kind; een tweede respondente, wiens partner een tijdelijk huisverbod opgelegd had gekregen, vond het moeilijk dat ze geen contact met hem mocht hebben maar zei tegelijkertijd dat het huisverbod voor haar een eye-opener was; een derde worstelde met het feit dat haar man uit huis geplaatst was na een conflict tussen hem en hun dochter, en ze was er niet blij mee dat het tijdelijk huisverbod het onmogelijk maakte de ruzie binnen het gezin uit te praten.

Vijf uithuisgeplaatsten vonden om verschillende redenen het huisverbod niet zo erg. Drie van deze mannen wilden sowieso niet terug naar hun partner, een vierde gaf onomwonden toe dat hij schuld had en dus straf verdiende, en de vijfde was eerder verbaasd dan boos over het feit dat hij een huisverbod opgelegd had gekregen.

Achterblijver: *Ik vond het heel lastig, ik vond het heel moeilijk. Ook omdat je, wat ik zeg, zelf zo vol dubbele gevoelens zit en omdat ook mijn oudste dochter gewoon met bepaalde gevoelens zat ten aanzien van haar zus en ten aanzien van haar vader. Dat je daar gewoon mee om moest zien te gaan. Met de middelste dochter die eigenlijk gewoon ook met de dikke kaak liep en blauwe plekken en ook helemaal van slag was, en mijn jongste dochter die helemaal van slag was. Dus dat moet je dan allemaal in je eentje opvangen eigenlijk. Dat zou goed zijn als hij daarbij was geweest. Dat hij gewoon ook kon zien wat een effect dat heeft op het hele gezin, want dat heeft hij niet meegekregen.*

6.5.2 De naleving van het contactverbod

De meeste respondenten zeiden zich aan het contactverbod te hebben gehouden, maar vijftien meldden toch een of andere vorm van overtreding van het contact- en huisverbod. De overtredingen varieerden van het in de buurt van thuis komen, bijvoorbeeld vanwege

werk, tot het verzenden van een sms, het meerdere keren per dag naar huis bellen, het naar huis komen zonder instemming van de achterblijver of het ontmoeten van de achterblijver met diens toestemming. Eén keer kwam het voor dat de uithuisgeplaatste (een vrouw) haar kinderen bezocht met toestemming van haar achterblijvende man en in één geval waren de partners weer gaan samenwonen. In situaties van partnergeweld kwam het drie maal voor dat de achterblijver het initiatief nam tot het contact, waarbij in twee gevallen er waarschijnlijk sprake was van psychiatrische problemen. In alle overige gevallen nam de uithuisgeplaatste het initiatief.

Een achterblijver vertelde dat ze zich bedreigd voelde door de verbreking van het contactverbod door de uithuisgeplaatste, en een andere achterblijver voelde zich onder druk gezet om te reageren op het verzoek van de uithuisgeplaatste een pincode te sms'en. De overige achterblijvers zeiden zich niet bedreigd te voelen of op een of andere manier uit hun evenwicht te zijn gebracht door het schenden van het contactverbod door de uithuisgeplaatste.

Een aantal achterblijvers zei dat ze zich ondanks hun behoefte aan contact met de uithuisgeplaatste toch aan het tijdelijk huisverbod hadden gehouden uit angst voor de dreiging van twee jaar gevangenisstraf voor hun uithuisgeplaatste partner. Sommigen vonden de straf voor overtreding van het contactverbod wel erg hoog, zeker in vergelijking met andersoortige strafbare feiten. Eén uithuisgeplaatste zei dat hij het slecht vond dat hij strafbaar was bij overtreding van het contactverbod, terwijl de achterblijver (zijn vrouw) hem probleemloos meerdere keren kon bellen. Zijn vrouw kwam in zijn ogen overal mee weg, terwijl hij gevangenisstraf riskeerde als hij op een telefoontje van zijn vrouw was ingegaan.

Het kwam nauwelijks voor dat overtreding van het huis-/contactverbod was gemeld of gesignaleerd. De verklaring hiervoor was dat beide partijen geen probleem hadden met de overtreding, dat men de overtreding niet ernstig genoeg achtte of dat in de ogen van de achterblijver de strafmaat voor overtreding te hoog was. Een voorbeeld: een achterblijver vertelde dat zij niet gemeld had dat ze meerdere keren door haar man was gebeld omdat zij zich best kon voorstellen dat hij behoefte had aan contact. Toen deze achterblijver door de uithuisgeplaatste werd gebeld terwijl zij in gesprek was met de maatschappelijk werker heeft ze zich door deze hulpverlener laten overhalen de overtredingen te melden.

6.5.3 Knelpunten bij de naleving van het contactverbod

Verschillende respondenten hadden behoefte aan informatie over elkaars wel en wee. Zij vroegen zich bijvoorbeeld af: 'Wil hij wel verder met mij nu ik aangifte tegen hem heb gedaan?' Bovendien wilden ze van elkaar weten hoe het ging, of had men er behoefte aan de ruzie uit te praten. Alles bij elkaar redenen genoeg om toch contact te zoeken. Zo was er een achterblijver die direct na de aangifte contact opnam met de uithuisgeplaatste om zelf uit te kunnen leggen dat ze aangifte had gedaan en waarom. Een andere achterblijver zag op MSN dat de uithuisgeplaatste uit verzekerde bewaring was gekomen, en nam vervolgens contact met hem op om te horen of hij niet boos op haar was omdat zij aangifte had gedaan. En er was een uithuisgeplaatste die zei dat

hij zich pas weer beter voelde en zich weer op zijn werk kon concentreren vanaf het moment dat hij dagelijks telefonisch contact met de achterblijver had, zodat hij wist hoe het met haar en de kinderen ging. Verschillende respondenten bleken ook behoefte te hebben aan informatie over de verblijfplaats van de uithuisgeplaatste of de datum waarop hij vrij zou komen.

Het contactverbod werd drie keer verbroken omdat de uithuisgeplaatste spullen van thuis nodig had. Twee keer gaat een uithuisgeplaatste langs huis om spullen te halen en in één geval belt de achterblijver direct hierna de wijkagent. Eén keer gebeurde dit op initiatief van de achterblijver. Via vrienden/familie kreeg zij te horen welke spullen de uithuisgeplaatste nog wilde hebben en omdat ze de route via derden te omslachtig vond, nam ze zelf contact met hem op om hem ervan te overtuigen dat hij zijn spullen zelf kon komen ophalen, hoewel de uithuisgeplaatste daar aanvankelijk niet op in wilde gaan. Volgens de achterblijver in kwestie zou het overdragen van spullen beter geregeld moeten worden. Achteraf vond ze dat een periode van rust toch gunstiger voor de situatie zou zijn geweest.

Een van de achterblijvers vond de verblijfplaats van de uithuisgeplaatste, haar dochter, niet veilig genoeg. Vanwege haar ongerustheid heeft zij toegestaan dat haar dochter elke dag naar huis kwam. Hier kan meespelen dat de oorzaak van de spanningen was dat de moeder vond dat haar dochter met de verkeerde mensen omging. Ze mocht haar dochter tijdens het huisverbod niet zien en wist ook niet waar ze verbleef. Reden waarom deze moeder extra ongerust was in de tijd van het huisverbod. Hoewel ze een andere, in haar ogen veiliger overnachtingsmogelijkheid wenselijk vond, kwam ze desgevraagd niet met een concreet voorstel. (In dit geval werd alleen de moeder geïnterviewd; zij leek zich te schamen voor wat er gebeurd was, reden waarom zij niet veel wilde vertellen.)

Uithuisgeplaatste: *Als ik op mijn knieën lig voor contact met mijn dochter en ze beloven van...we maken het bespreekbaar, want dat heb ik gevraagd in de gevangenis toen ik in de cel zat, aan de Jeugdzorg: 'Mag ik alsjeblieft mijn dochter zien? Onder begeleiding. Tien minuutjes. Want dan kan ik verklaren aan mijn dochter waarom papa niet thuis komt.' Ze gelooft mij eerder dan als er iemand van de Reclassering zit zonder kinderen...die niet begrijpt wat een gezin is. Die moet aan mijn dochter uitleggen waarom papa niet thuis komt. Kom op. Ik vind het schandalig. Ze moeten menselijk kijken. Niet volgens procedures. En dat doen ze niet.*

Het gemis van de kinderen kwam hard aan bij de uithuisgeplaatsten. Het kon gaan om een vader die het heel erg vond dat hij de verjaardag van zijn kind moest missen, of om een vader die het moeilijk vond dat hij niet zelf aan zijn kind kon uitleggen waarom hij opeens een periode niet thuis zou komen en ook niet kon bellen. Een van de achterblijvers was bij een eerder huisverbod zelf de uithuisgeplaatste geweest en wist uit eigen ervaring hoe erg het was de kinderen te moeten missen, en dat wilde hij zijn partner niet aandoen. Reden waarom hij contact tussen de uithuisgeplaatste en de kinderen had toegestaan.

Volgens zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten heeft het tijdelijk huisverbod

flink wat impact op de kinderen, omdat die niet begrepen waarom een van de ouders opeens weg bleef. Ook was men bang dat de kinderen hun vader als dader zouden gaan zien, want hij was immers degene die straf kreeg, of dat kinderen bang zouden worden voor de politie omdat die 'zomaar' een ouder weghaalt. Een aantal ouders wenste dan ook de mogelijkheid voor contact tussen de uithuisgeplaatste en zijn/haar kind(eren) tijdens het huisverbod.

Achterblijver: *Ja, ook voor de kinderen. Mijn oudste vond echt: 'Ik wil mijn vader zien, ik wil heel graag naar mijn vader toe'. En dat wordt dan [door de politie] meteen afgekapt van; 'Nee, dat mag niet' en zij had iets van: 'Ik wil wel, ik wil mijn vader zien'. Daar was ze eigenlijk ook heel erg boos over en de jongste ook. Die wilden heel graag hun vader zien en met hem praten. [Reden voor het tijdelijk huisverbod was geweld van vader tegen het middelste kind; andere kinderen hadden geen begrip voor de ontstane situatie omdat zij geen conflict met hun vader hadden.]*

Interviewer: *En je dochttertje, hoe vond zij dat?*

Uithuisgeplaatste: *Ze zei: 'Papa, ik heb de hele avond gehuild, want mama zei dat ik je niet mocht bellen'.*

Interviewer: *Dus zij was er ook echt wel verdrietig om?*

Uithuisgeplaatste: *Ja. Het was gebeurd en toen moesten we naar Bureau Jeugdzorg om met elkaar te praten. Toen kwam ze: 'Papa, ik mag je niet bellen van mama'.*

Wanneer gedurende de periode van het huisverbod duidelijk werd dat de achterblijver in die tijd definitief geen gebruik van de gezamenlijke woning zou maken, werd over het algemeen besloten het huisverbod niet te verlengen omdat de kans op nieuwe escalatie en geweldsdreiging kleiner was geworden. Het in stand houden van het huisverbod voldeed juridisch gezien dan niet meer aan de eisen van de Wet Tijdelijk Huisverbod.

Een aantal achterblijvers verbleef tijdens het huisverbod niet thuis, maar bijvoorbeeld bij vrienden of familie, terwijl de achterblijver eveneens elders verbleef. De betreffende uithuisgeplaatsten begrepen dan niet dat zij geen gebruik van hun huis mochten maken.²⁵ Dat voor de achterblijver de mogelijkheid open moest blijven om naar huis terug te keren en dat om die reden uithuisgeplaatsten niet thuis konden verblijven, werd door de laatsten niet begrepen.

Uithuisgeplaatste: *Dat vond ik dan wel weer raar. Het huis staat leeg en ik lig op een luchtbed, terwijl er niemand thuis is. Maar dat kon dan ook weer niet anders. Ik had wel zoiets: 'Dan kan ik net zo goed in huis zijn. Niemand is toch thuis, dus dan kan ik net zo goed daar ... Dan slaap ik misschien nog wel beter ook'.*

Enkele achterblijvers zeiden een goede controle op de naleving van het huis- en contactverbod belangrijk te vinden. Ze hadden niets van enige controle gemerkt en

²⁵ Zie ook 6.6 over onderdak uithuisgeplaatste.

achtten het niet uitgesloten dat gebrek aan controle een probleem kon worden als de uithuisgeplaatste gevaarlijk of gewelddadig was, wat overigens volgens hen in hun situatie niet het geval was.

Achterblijver: *Er komt nooit iemand kijken. Die vrouw kan gewoon doodlekker naar huis, die man ook. Je weet maar nooit wat er gebeurt. Er komt toch niemand kijken. Dat vind ik wel dat er moet veranderen.*

In één situatie vertelde de achterblijver dat zij tegen het einde van het tijdelijk huisverbod weer had samengewoond met haar partner. Ze vond dat de uithuisgeplaatste niet gevaarlijk was en wilde hem niet van de kinderen weghouden. Bovendien vond ze het vervelend dat hij geen goede overnachtingsplek had, terwijl het huis eerder van hem dan van haar was en het dus vreemd was dat hij daar niet mocht zijn. Hiermee in tegenspraak was haar opmerking dat er meer controle zou moeten zijn. Mogelijk kwam deze opmerking voort uit verbazing dat er niets gebeurde toen ze tijdens het huisverbod weer waren gaan samenwonen, maar het kan ook zijn dat haar roep om controle betekende dat zij hulp nodig had bij het op afstand houden van haar uithuisgeplaatste partner.

6.5.4 Drie bijzondere situaties

Hieronder volgen drie bijzondere situaties die het vermelden waard zijn, omdat ze de grenzen laten zien van de wenselijkheid om het huisverbod strict volgens de regels uit te voeren.

Eén achterblijver is tijdens het tijdelijk huisverbod [niet als gevolg van het huiselijk geweld] in het ziekenhuis opgenomen. Zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste hadden het in deze situatie normaal gevonden om contact met elkaar te hebben. Temeer daar de achterblijver vanuit het ziekenhuis opvang voor haar kinderen moest zien te regelen omdat dit haar man vanwege het huisverbod niet was toegestaan. Het was praktischer en rustiger geweest voor de achterblijvende vrouw als haar uithuisgeplaatste man de opvang voor de kinderen had mogen regelen of zelf thuis had kunnen zijn om voor de kinderen te zorgen.

Achterblijver: *Vreselijk. Ja, vond ik verschrikkelijk, zeker omdat ik ook in het ziekenhuis lag. Ik voelde me een soort geamputeerde. Op het moment dat ze zeggen: 'We denken dat je een longembolie hebt', ondanks wat er gebeurd is, wil je toch je eigen man aan je bed hebben. Dat je zoiets hebt van 'dit moet je vertellen'. Je hoort dan bij elkaar te zijn. Hij hoort dan op dat moment in ieder geval mijn hand vast te houden of wat dan ook. Gelukkig was het allemaal niet zo erg als het leek [geen longembolie], maar je voelt je dan echt een soort van alleen.*

In de tweede situatie betroffen de spanningen die tot het tijdelijk huisverbod geleid hadden de opvang van de kinderen. De man wilde niet dat de kinderen naar zijn schoonvader gingen. Hij vertelde dat hij er getuige van was geweest dat zijn schoonvader een kind [niet het zijne] mishandelde. Zijn vrouw geloofde dit niet en wilde dat haar

vader gewoon op de kinderen zou passen. Bij een escalerende ruzie hierover uitte de man ernstige bedreigingen tegen zijn vrouw en op basis hiervan kreeg hij een tijdelijk huisverbod opgelegd. Tijdens het huisverbod had de vrouw extra oppas voor de kinderen nodig - haar man zorgde voor de kinderen als zij werkte -, en gingen de kinderen juist vaker naar haar vader. Dit maakte de uithuisgeplaatste vader wanhopig, hetgeen nog eens werd versterkt door de gedachte dat niemand naar hem wilde luisteren. Hulp voor zijn vrouw bij het vinden van een andere oppasmogelijkheid voor de kinderen had hier waarschijnlijk tot meer rust geleid.

In de derde situatie was de uithuisgeplaatste verantwoordelijk voor de zorg voor zijn moeder, die boven het echtpaar woonde. Omdat hij niet in de buurt van de woning mocht komen, kon hij haar tijdelijk niet meer helpen, en dit vormde een extra zorg voor hem in de periode van het huisverbod.

In het kader van de hulpverlening werden er gesprekken (het netwerkgesprek) gevoerd tussen uithuisgeplaatsten en achterblijvers onder begeleiding van hulpverleners. Deze gesprekken vonden op een bepaalde locatie plaats. In een paar gevallen vertelden respondenten dat zij elkaar voorafgaand aan het netwerkgesprek in de wachtkamer tegen waren gekomen.²⁶ Door sommigen werd dit als ongewenst, ongemakkelijk of bedreigend ervaren.

Uithuisgeplaatste: *Nou, dan kom ik daar, zit ik binnen en ik word uitgenodigd om negen uur en mijn vrouw wordt ook uitgenodigd om negen uur. Nou, ik heb contactverbod, dus ik mag helemaal niets en we zitten samen in dezelfde wachtkamer waar ook allemaal andere mensen binnenkomen. En ja, mijn vrouw schiet natuurlijk vol met tranen en die heeft het er heel moeilijk mee. Ik ook wel, maar goed ik mag niets zeggen tegen haar, want ik heb dat verbod.*

Achterblijver: *Ja, en dat was ook zo raar. Toen we op het politiebureau kwamen, dan sta je daar in een hal. Er zou een kamer gereserveerd zijn voor ons. Nou de kamer was op slot en er was niemand die een sleutel had en die moesten ze zoeken. Het heeft drie kwartier geduurd voordat we naar een ruimte konden. In de tussentijd was mijn man daar in alle staten. Mijn kinderen kwamen en al die hulpverleners staan daar allemaal te wachten. We wisten niet hoe lang het zou duren, dus dat was een hele nare situatie ook. Dat was helemaal niet afgesproken en helemaal niet de bedoeling, dus dat was ook echt niet fijn.*

Ook bleek dat niet iedereen een duidelijk beeld had van wat onder 'in de buurt komen' moest worden verstaan. Wat moet je doen als je elkaar toch tegen komt? Gaat het hier alleen om (toevallige) ontmoetingen in de buurt van het huis, of bijvoorbeeld ook om ontmoetingen in een (winkel)centrum of op de markt: 'Moet ik hard weg rennen als ik hem op de markt tegenkom?' Zo was er een uithuisgeplaatste die eerst zijn broer belde om te vragen of hij op dat moment naar het centrum kon gaan, voor het geval hij zijn

²⁶ Zie ook 7.7 over het netwerkgesprek.

partner daar tegen zou kunnen komen. Onduidelijkheid over de beperkingen van de bewegingsvrijheid sprak ook uit de opmerking van een uithuisgeplaatste dat het hem vrij stond om in de buurt van zijn huis te komen want hij had een huisverbod en geen straatverbod: 'Ik betaal ook belasting, ik mag ook overal lopen waar ik wil'. Het verbod om in de buurt van thuis te komen staat dan wel in de schriftelijke informatie die zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten hebben gekregen, maar verdient kennelijk nog extra uitleg.

6.5.5 Conclusies en aanbevelingen

Een derde van de achterblijvers, plus één uithuisgeplaatste, was (uitermate) positief over het tijdelijk huisverbod. Het huis- (en contact)verbod gaf hen de mogelijkheid om in alle rust na te denken over de eigen situatie. Een ongeveer even groot deel was minder te spreken over deze maatregel, dat gold vooral achterblijvers met kinderen. Hun onvrede over het tijdelijk huisverbod had er mee te maken dat de achterblijver in kwestie zich onvoldoende had gerealiseerd dat melding bij de politie zou leiden tot een tijdelijk huisverbod en dus tot een verbod op contact tussen de uithuisgeplaatste en zijn kinderen. De uithuisgeplaatste maakte zich zorgen over het wel en wee van zijn kind(eren) in de periode van het huisverbod en hij was niet in de gelegenheid om te controleren of die zorgen terecht waren. Daarnaast vonden vooral uithuisgeplaatsten die een slechte relatie met hun partner hadden en die zichzelf niet als dader, en soms als slachtoffer, zagen, het huisverbod onterecht; reden waarom zij zich negatief uitlieten over het huisverbod.

Enkele respondenten, meestal uithuisgeplaatsten die niet terug wilden keren naar hun partner, stonden neutraal tegenover het huisverbod.

Het contactverbod werd in een derde van de situaties overtreden, grotendeels op initiatief van de uithuisgeplaatste. Het contact bestond voornamelijk uit bellen of het versturen van een sms, maar het kwam ook voor dat de uithuisgeplaatste zonder toestemming van de achterblijver thuis langs ging. Voor zover we konden nagaan ontmoetten sommige paren elkaar met wederzijdse instemming. Behoefte aan contact van de uithuisgeplaatste met de achterblijver(s) en medelijden van de achterblijver met de uithuisgeplaatste werden hiervoor als argumenten aangevoerd. Slechts sporadisch kwam het voor dat een achterblijver zei zich door het ongeoorloofde contact met de uithuisgeplaatste onveilig of bedreigd te hebben gevoeld. Overtreding van het contactverbod heeft gewoonlijk tot gevolg dat het huisverbod wordt verlengd. In ons onderzoek kwamen we dat een paar keer tegen. Er bleek bij achterblijvers weinig bereidheid om overtreding van het huisverbod bij politie of hulpverlener te melden. Dit kan voortkomen uit angst voor de uithuisgeplaatste, maar vaker leek het ingegeven door een gevoel van medelijden met de uithuisgeplaatste. Dit medelijden kan een gevolg zijn van de zogenaamde honeymoon-fase, de fase waarin de pleger spijt betuigt voor zijn daden en zich voornemt 'het nooit meer te doen', waarop het slachtoffer reageert met gevoelens van hoop.²⁷ Maar het kan

²⁷ Multidisciplinaire richtlijn familiaal huiselijk geweld bij kinderen en volwassenen. Landelijke stuurgroep multidisciplinaire richtlijnontwikkeling in de GGZ, 2009

ook zijn dat de achterblijver na melding de eventuele sanctie voor de uithuisgeplaatste te zwaar vond, of dat de achterblijver het gevoel had haar partner te verraden als ze zijn overtreding zou melden.

Sommige respondenten zeiden desgevraagd dat naleving van het contactverbod niet of slecht gecontroleerd werd. Uit hun reacties viel op te maken dat er behoefte bestond aan controle van buitenaf op de naleving van het huisverbod. Dit geeft aan dat achterblijvers niet altijd opgewassen zijn tegen het dilemma de overtreding te verzwijgen of juist door te geven. Naast de al bestaande extra aandacht voor een huisverbodadres (een zogenoemde ‘aandachtsvestiging op locatie’, dat wil zeggen dat bij iedere melding vanaf zo’n adres de politie altijd ter plaatse gaat), moet er gezocht worden naar mogelijkheden om zowel uithuisgeplaatsten en achterblijvers ervan te verzekeren dat naleving van het contactverbod gecontroleerd wordt. Op die manier is niet alleen de achterblijver verantwoordelijk voor het melden van een overtreding van het contactverbod.

Het verbod op contact met de kinderen wordt als zwaar of als onterecht ervaren. Een deel van de respondenten had de wens om contact tussen de uithuisgeplaatste en de kinderen mogelijk te maken.

In een aantal specifieke gevallen hebben zich voor respondenten onwenselijke situaties voorgedaan, ondanks dat zoveel mogelijk maatwerk werd geleverd, zoals bijvoorbeeld het geval waarin de in het ziekenhuis opgenomen achterblijver niet in staat was de noodzakelijke opvang voor de kinderen te regelen en de uithuisgeplaatste vader niet mocht worden ingeschakeld om dit probleem op te lossen. In dergelijke situaties zal de hulpverlening er extra alert op moeten zijn dat er maatwerk wordt geleverd.

Het elkaar ontmoeten in de wachtkamer voorafgaand aan het netwerkgesprek heeft tot onwenselijke situaties geleid, hetgeen beslist voorkomen dient te worden.

Het merendeel van de respondenten was op de hoogte van de regels met betrekking tot het huisverbod (niet in huis komen, niet in de buurt van het huis komen, geen contact hebben). Echter, voor een paar respondenten bleken de regels niet duidelijk genoeg. Wellicht verdient het aanbeveling om de informatie over de regels uit te breiden of te verduidelijken. Daarbij gaat het om het geven van antwoorden op vragen als: Wat als de uithuisgeplaatste de achterblijver per ongeluk tegenkomt? Welke inspanningsverplichting heeft een uithuisgeplaatste om een (toevallige) ontmoeting buiten de omgeving van het huis te voorkomen?

6.6 Het onderdak voor uithuisgeplaatsten

Bij het opleggen van het tijdelijk huisverbod wordt één van de betrokkenen tijdelijk de toegang tot de woning onttrokken. Deze uithuisgeplaatste is daarna zelf verantwoordelijk voor zijn onderdak. Het AMW controleert of de uithuisgeplaatste inderdaad over onderdak beschikt. Als een uithuisgeplaatste niet terecht kan bij familie en vrienden of geen hotel kan betalen, kan de crisisdienst AMW de uithuisgeplaatste verwijzen naar het

Leger des Heils of de Kessler Stichting. Deze instellingen hebben voor uithuisgeplaatsten enkele bedden beschikbaar. Onderdeel van het verblijf in de opvang vormt een intake-gesprek en een sobere vorm van begeleiding. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

6.6.1 De tevredenheid over het onderdak

Van het merendeel van de uithuisgeplaatsten (17 van de 22) was duidelijk waar zij verbleven tijdens het tijdelijk huisverbod. Acht van de zeventien verbleven tijdens de gehele periode bij familie, drie verbleven bij vrienden, één verbleef in zijn caravan, twee verbleven de hele periode van het huisverbod in de opvang (het Leger des Heils of de Kessler Stichting) en twee een deel van die periode. In één geval bleek het Leger des Heils geen plaats te hebben en moest de uithuisgeplaatste alsnog in een hotel overnachten. Eén man had, na enkele dagen bij een vriend te hebben verbleven, een kamer gehuurd. Van de overige vijf was niet duidelijk waar ze de periode van het tijdelijk huisverbod hadden doorgebracht.

Bijna alle uithuisgeplaatsten meldden dat de hulpverlening (Maatschappelijk Werk, Reclassering of politie) hen attendeerde op de opvangmogelijkheden van het Leger des Heils of de Kessler Stichting. Vier uithuisgeplaatsten hadden van de opvang gebruik gemaakt. Eén uithuisgeplaatste zei door de politie naar de Kessler Stichting verwezen te zijn en later door de Reclassering naar het Leger des Heils. Deze uithuisgeplaatste vond dat de coördinatie tussen de hulpverlening over de opvang voor verbetering vatbaar was.

Een aantal uithuisgeplaatsten was ontevreden over hun onderdak omdat het hun (te) veel geld kostte. Het betrof hier uithuisgeplaatsten bij wie de financiële problemen een rol hadden gespeeld bij de conflicten thuis of bij wie er financiële problemen waren gerezen na het opleggen van dat verbod.

Interviewer: *Hoe veranderde uw leven tijdens het huisverbod?*

Uithuisgeplaatste: *Financieel ga je kapot, want als je in een hotel slaapt dan kost het wat. En voor de rest ook.*

Interviewer: *Wat was de reden dat u koos voor een hotel?*

Uithuisgeplaatste: *Omdat ik nergens anders naar toe kon, ja Leger des Heils, maar dat ging niet.*

Twee uithuisgeplaatsten waren ontevreden over hun verblijfplaats omdat zij spanningen voelden bij degene bij wie ze onderdak hadden gevonden. Eén keer ging het hier om verblijf bij een familielid van wie de relatie op springen stond en één keer om een verblijf bij een ex-vriendin.

Uithuisgeplaatste: *Ik ben het liefst thuis, want ik was al die tijd bij mijn zus en ik zat daar echt in spanning. Met mijn zus en zwager gaat het ook niet zo best. Zij gaan binnenkort uit elkaar volgens mij.*

Interviewer: *Daar zat jij middenin?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, dan zat ik ertussen. Elke keer schreeuwen, ruzie en dat soort dingen. Kwam ik uit de nachtdienst, kon ik niet rusten. In de ochtend die kinderen. Ze hebben*

natuurlijk grote kinderen. Eén van negen en één van vier jaar. Allemaal herrie. Ik zat echt met hoofdpijn daar. Ik kon niet van mijn werk rusten. Als die kinderen tussen acht en negen gingen slapen, dan ging ik ook slapen. Ik slaap normaal nooit om acht uur.

Interviewer: *Je kon tijdens het huisverbod niet bij iemand anders terecht?*

Uithuisgeplaatste: *Nee, ik kon niet bij iemand anders terecht.*

6.6.2 Het verblijf in de opvang

Het verblijf in de opvang werd soms als onrustig ervaren. Eén uithuisgeplaatste vond de Kessler Stichting beslist geen goede plek voor mensen met een tijdelijk huisverbod. De confrontatie met de zware problematiek van anderen en de groepsgesprekken waaraan zij volgens haar moest deelnemen, boden haar geen rust om over de eigen problemen na te denken.

Uithuisgeplaatste: *Met alle respect voor die mensen hoor, begrijp me goed. Het waren hele aardige mensen. In die Stichting zelf ben ik heel goed opgevangen, dus het ontbrak me er verder aan niets, maar ik bedoel, dat is niet goed op die manier. Als ze je echt, echt willen helpen, dan moeten ze je niet verplichten tot groepsgesprekken met mensen die hele zware problemen hebben. Het enige dat je kan denken is 'gelukkig dat ik die problemen niet heb', je eigen problemen vergeet je gewoon. Dat is helemaal niet goed voor een mens, toch? Allerlei hele traumatische verhalen van zeer getraumatiseerde mensen moeten aanhoren. Je zit de hele dag, dan zit je daar en je kan geen kant op. Helemaal nergens naartoe. Ik had dan een beetje geld, en dan zit je daar, de hele dag zit je daar met mensen om je heen die zulke grote problemen hebben, waartussen die van mij in het niet vallen. Begrijp je me? Want ik heb geen geestelijke problemen. Ik ben toch niet gek? Ik ben zeker niet zo'n hopeloos geval dat ze me daar in zo'n Kessler Stichting moeten sturen, hè, met mensen die zó de weg kwijt zijn, die opgenomen zijn omdat ze zwaar alcoholist zijn of zwaar aan de drugs zijn geweest. Ik voelde me daar helemaal niet thuis. Ik vond het pure onzin.*

Andere uithuisgeplaatsten waren van mening dat de opvang niet meer dan een dak boven het hoofd bood en hadden het gevoel dat zij als uithuisgeplaatsten 'het verder maar moesten uitzoeken'. Zij hadden behoefte aan enige begeleiding en vonden dat er binnen de opvang onvoldoende of geen aandacht aan hen werd besteed. Bij één uithuisgeplaatste leidde dit tot een conflict met de hulpverlener, die niet zou hebben geloofd dat de begeleiders in de opvang geen aandacht aan hem besteedden, en de uithuisgeplaatste voelde zich voor leugenaar gezet.

Uithuisgeplaatste: *Ja. Kijk, alle hulpinstanties hebben een afspraak met de Kessler Stichting, dat als er iemand in een crisiskamer komt, dat het ook daadwerkelijk alleen maar opvang is hè, maar hun denken van 'oh, Kessler Stichting, dus die begeleiding die daar loopt, die zal best wel met die man even praten', maar dat gebeurt echt niet. Als ik goedemorgen zeg, zeggen ze nog niet eens goedemorgen terug.*

Vijf uithuisgeplaatsten verbleven tijdens het tijdelijk huisverbod op meerdere plekken. Eén van hen vermeldde expliciet dat hij dat heel vervelend vond en dat hij tijdens het huisverbod graag op één en dezelfde plek had verbleven.

6.6.3 De achterblijver en het onderdak van de uithuisgeplaatste

In enkele gevallen verbleef ook de achterblijver niet thuis, maar elders (in het ziekenhuis of bij familie). Het huis bleef dus tijdens het huisverbod onbewoond. Eén uithuisgeplaatste vertelde dat er tijdens het tijdelijk huisverbod in het onbewoonde huis was ingebroken (de achterblijver van dit koppel maakte in haar interview overigens geen melding van deze inbraak). Een leeg huis leidde tot onbegrip bij de betreffende uithuisgeplaatsten. De hulpverlener ging volgens hen ook niet in op hun verzoek om in het eigen huis te mogen verblijven. Ook een achterblijver vertelde dat ze niet goed begreep waarom haar partner niet in het huis kon blijven terwijl zij ergens anders verbleef.

Interviewer: *Wat vond u ervan dat hij een huisverbod kreeg?*

Achterblijver: *Ik was erop tegen want, eerlijk gezegd, het is zijn moeders huis. Dus daar voelt hij zich prettig. Dus ik heb al gezegd: 'Ik ben niet in Den Haag. Hij kan gewoon het huis in'. 'Ja, maar mevrouw dit doen we zo en het hoort gewoon zo'. Dus zo is het gegaan. Je kan het niet aanvechten, je kan er niet tegen vechten.*

Sommige achterblijvers maakten zich zorgen over de verblijfplaats van de uithuisgeplaatste en een aantal van hen zei niet te weten waar deze tijdens het huisverbod verbleef. Daar voelden ze zich niet prettig bij. Eén achterblijver zei dat als de uithuisgeplaatste partner geen onderdak had gevonden dit voor haar een reden zou zijn geweest om haar partner weer thuis te laten komen.

Achterblijver: *Vreselijk. Daar zat ik niet op te wachten. Ik heb die aangifte gedaan, zodat hij eindelijk eens een keer alle hulp zou krijgen, die hij nodig had. Natuurlijk ook wel voor mijn eigen veiligheid. Ik dacht: 'Als hij die hulp krijgt, zijn we in ieder geval wat stappen verder', maar een huisverbod had ik nooit gewild. Hij moest tien dagen weg en hij heeft hier verder niemand, dus ik dacht: 'Waar gaat hij heen?' Toen heb ik ook tegen hen gezegd: 'Je kan het huisverbod wel uitspreken, maar als je niet zorgt dat hij onderdak heeft, laat ik hem toch binnen'. Uiteindelijk heeft hij dan zelf een adres kunnen regelen, waar hij kon verblijven. Ik zat niet te wachten op dat huisverbod.*

Een andere achterblijver vertelde dat haar dochter tijdens het tijdelijk huisverbod elke dag thuis was geweest, omdat volgens haar de verblijfplaats van haar dochter niet veilig was en zij zich daar zorgen over maakte.

6.6.4 Conclusies en aanbevelingen

Het merendeel van de uithuisgeplaatsten zorgde zelf voor onderdak, vaak bij familie, maar soms ook bij vrienden. Een klein deel maakte gebruik van de opvangmogelijkheid bij de Kessler Stichting of het Leger des Heils. In onze studie waren er maar twee

uithuisgeplaatsten die de volle periode van het huisverbod in de opvang verbleven. Dat uithuisgeplaatsten maar beperkt gebruik maakten van dergelijke opvangmogelijkheden werd ook in een studie van Regioplan vastgesteld.²⁸

Het gevonden onderdak bleek niet altijd even geschikt. Soms bestonden er spanningen tussen de uithuisgeplaatste en degene waar men verbleef, of beviel de opvangplek om andere redenen niet. Spanningen werden veroorzaakt door onder andere financiële problemen, zich niet op zijn plaats te voelen in de opvang, wisselende verblijfsplaatsen, een leegstaand eigen huis of het gevoel hebben aan je lot te worden overgelaten. Die spanningen leidden er soms toe dat de uithuisgeplaatste naar een ander adres moest omzien.

Het vinden van een geschikt onderdak was niet alleen voor de uithuisgeplaatste maar ook voor de achterblijver een zorg. Als de uithuisgeplaatste geen geschikte verblijfplaats had, kon dit leiden tot onrust bij zowel de uithuisgeplaatste als de achterblijver, hetgeen er in een enkel geval toe leidde dat het huisverbod werd overtreden. Om ongerustheid bij de achterblijver te beperken is het aan te bevelen dat deze ervan op de hoogte wordt gebracht of de uithuisgeplaatste al dan niet een geschikt onderdak gevonden heeft. Dit geldt des te meer waar het uithuisgeplaatste meerderjarige kinderen betreft.

6.7 Benodigheden voor het dagelijks leven van de uithuisgeplaatste

Indien er een huisverbod wordt opgelegd dient de uithuisgeplaatste het huis per direct te verlaten. De uithuisgeplaatste mag op dat moment de meest noodzakelijke spullen voor het dagelijks levensonderhoud meenemen, zoals geld, persoonlijke papieren, kleding, medicijnen en spullen die voor het werk nodig zijn. Indien de uithuisgeplaatste niet thuis is op het moment dat het huisverbod wordt opgelegd, maar bijvoorbeeld op het politiebureau, mag hij/zij niet meer zelf naar de woning om spullen op te halen. In dat geval kunnen achterblijvers spullen afgeven bij de politie, de Reclassering of het Algemeen Maatschappelijk Werk. Ook kunnen anderen, zoals vrienden of familieleden, in overleg met de achterblijvers spullen ophalen en naar de uithuisgeplaatste of zijn/haar verblijfplaats brengen. Het AMW maakt afspraken met de uithuisgeplaatste over welke spullen door de achterblijver moeten worden ingepakt. (Procedures Tijdelijk Huisverbod)

6.7.1 Knelpunten bij de overdracht van spullen

Het kwam in ons onderzoek slechts één keer voor dat een uithuisgeplaatste thuis was toen hij te horen kreeg dat hem een huisverbod werd opgelegd. Deze respondent had mobiliteitsproblemen en hoefde om die reden niet stante pede het huis te verlaten, maar kreeg daar even de tijd voor. De uithuisgeplaatsten uit ons onderzoek waren verder allemaal afhankelijk van anderen (de achterblijver, een vriend, of een hulpverlener)

²⁸ Scheijenberg A, Vaan de KBM, Vanoni MC, Homburg GHJ. Procesevaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod. Regioplan publicatienummer 1926. Amsterdam, november 2010

voor het overdragen van spullen. De hulpverleners van de Reclassering, het Bureau Jeugdzorg, of het Algemeen Maatschappelijk Werk bemiddelden daarbij.

Vijftien respondenten hebben iets gezegd over het ophalen van spullen. In een derde van deze gevallen verliep de overdracht van spullen, veelal door familieleden, de partner of vrienden, goed. Echter, bij tien van deze vijftien deden zich problemen voor bij het verkrijgen van spullen en vier maal werd voor het ophalen van spullen het huisverbod overtreden.

Er zijn grofweg twee knelpunten te onderscheiden bij het meenemen van spullen:

- niet meteen kunnen overzien wat men nodig heeft of
- ruzie met het thuisfront over de mee te nemen spullen.

Een aantal uithuisgeplaatsten vond het lastig om direct na oplegging van het tijdelijk huisverbod te bepalen welke spullen zij de komende tien dagen nodig dachten te hebben. Zo bleken verschillende uithuisgeplaatsten in de loop van het tijdelijk huisverbod behoefte te hebben aan extra spullen. Dit knelde des te meer als het huisverbod met achttien dagen werd verlengd.

Het verkrijgen van spullen via een hulpverlenende instantie werd als extra lastig ervaren. Vrijwel iedereen die op deze manier aan zijn spullen moest zien te komen was ontevreden over de gang van zaken. Een uithuisgeplaatste vertelde dat iemand van de Reclassering alleen spullen bracht die hij niet nodig had, een ander - voor wie Jeugdzorg de spullen had opgehaald - zei dat zijn vrouw alleen waardeloze spullen mee had gegeven. Volgens een derde van de uithuisgeplaatsten reageerde de betreffende instantie niet op hun verzoeken waardoor ze uiteindelijk pas heel laat aan de benodigde spullen waren gekomen. Een paar voorbeelden. Een uithuisgeplaatste zei dat de hulpverlener niet mee wilde werken om hem aan (extra) spullen te helpen om 'de rust in het huis van de achterblijvers' niet te verstoren, en een ander die via de voogd aan spullen moest zien te komen zei dat hij die niet gekregen had. Degenen die hun spullen via familie of vrienden ontvingen, hadden over het algemeen veel minder moeite om aan de nodige spullen te komen. Drie uithuisgeplaatsten zeiden dat verlenging van het huisverbod het nog moeilijker maakte om aan spullen te komen.

Uithuisgeplaatste: *Spullen, kleren, rommel. De eerste tien dagen is nog wel te overleven, maar ja daarna heb ik twee dagen op mijn dak gestaan. Ik heb een strijd gehad om een regenpak te krijgen. Mijn baas zegt: 'Ik ga er een kopen of vraag maar of ze 'm even afgooit'. En toen is het nog verlengd met achttien dagen. Nou ja, dan moet je andere mensen spullen gaan laten halen. Maar ja, dan volgens de Jeugdzorg weer had ik een lijst moeten maken, had ik mijn regenpak er ook op moeten zetten.*

De achterblijver heeft de mogelijkheid te bepalen welke spullen naar de uithuisgeplaatste gaan, en in een paar situaties leek de overdracht van spullen onderwerp van ruzie te zijn geworden. Dit deed zich voor als achterblijver en uithuisgeplaatste niet van plan waren samen verder te gaan. Door sommige uithuisgeplaatsten werd het als negatief ervaren dat zij alleen maar de 'rotte' spullen kregen, en de achterblijvers de 'mooie' spullen voor zichzelf hielden.

6.7.2 Conclusies en aanbevelingen

Verschillende uithuisgeplaatsten vonden het lastig om aan de voor hen benodigde spullen te komen tijdens de periode van het huisverbod en waren hier ontstemd over. Vooral als het om extra spullen ging waaraan ze bij het begin van het huisverbod niet hadden gedacht. Uithuisgeplaatsten die voor het verkrijgen van hun spullen aangewezen waren op hulpverlenende instanties hadden extra moeite om aan de gewenste spullen te komen. Ze klaagden over de traagheid waarmee aan hun verzoek werd voldaan.

Vanwege de hectiek tijdens het incident en rondom het opleggen van het huisverbod, is het niet eenvoudig om direct bij aanvang van het huisverbod te overzien welke spullen men nodig heeft. Daarom zouden uithuisgeplaatsten bij de start van het tijdelijk huisverbod beter moeten worden begeleid in het selecteren van de juiste spullen. Een standaardlijst met daarop spullen die men kan aanvinken zou daarbij een eenvoudig en doeltreffend hulpmiddel zijn. Mocht later blijken dat iemand toch nog extra spullen nodig heeft, dan mag het bovendien niet al te ingewikkeld zijn noch te veel tijd kosten om die spullen te verkrijgen.

6.8 De verlenging van het huisverbod

Het tijdelijk huisverbod wordt in eerste instantie opgelegd voor 10 dagen. Deze periode van 10 dagen kan met maximaal 18 dagen worden verlengd. Tijdens de laatste dagen van de eerste periode wordt door de hulpverlening op grond van de feiten en de omstandigheden van dat moment een advies aan de burgemeester uitgebracht over de noodzaak van het al dan niet verlengen van het huisverbod. Hulpverleners beoordelen de situatie onder andere op punten als de afname van de dreiging en het opstarten van de hulpverlening. Op basis hiervan wordt door de coördinator Tijdelijk Huisverbod, werkzaam bij het Steunpunt Huiselijk Geweld, een advies opgesteld en vervolgens voorgelegd aan de procesregisseur/beleidsadviseur van de burgemeester.

Deze procesregisseur hoort de uithuisgeplaatste en de betrokken gezinsleden. Op grond van alle feiten en omstandigheden wordt vervolgens een advies uitgebracht over het al dan niet verlengen van het huisverbod en de duur van de verlenging. De burgemeester besluit vervolgens om al dan niet tot verlenging voor een bepaalde duur over te gaan. Gezinsleden en hulpverleners worden van dit besluit op de hoogte gebracht volgens regels van de Wet Tijdelijk Huisverbod en het Algemeen Bestuursrecht.

Als er besloten is tot verlenging wordt dat schriftelijk ter kennis gebracht aan de uithuisgeplaatste, op diens verblijfadres. Indien het adres van de uithuisgeplaatste onbekend is of deze niet aldaar wordt aangetroffen, dan wordt de beschikking ter inzage gelegd op de gemeentesecretarie.²⁹ (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

6.8.1 De verlenging van het huisverbod: informatie vooraf, frequentie, reden, beleving

In ruim de helft van de onderzochte situaties (20 van de 35) werd het tijdelijk huisverbod

²⁹ Beke B, Rulens J. Wet Tijdelijk Huisverbod; een handreiking voor de burgemeester, 2008

verlengd. Meestal betrof het een volledige verlenging van achttien dagen. Van de onderzochte situaties in de regio Den Haag bleek het huisverbod in de helft van de gevallen verlengd, en in de DWO-regio in bijna alle onderzochte gevallen. We kunnen niet goed verklaren waarom in ons onderzoek meer situaties uit de DWO-regio met een verlenging te maken hebben gekregen. Waarschijnlijk berust het hoge percentage verlengingen in ons onderzoek op toeval.

De respondenten noemden verschillende redenen voor de verlenging: ruzie tijdens het netwerkgesprek, hulpverleners die de situatie nog te onveilig achtten, hulp die nog onvoldoende op gang was gekomen, overtreding van het tijdelijk huisverbod. Ook werd genoemd dat verlenging een gevolg was van de wens van de achterblijver, omdat deze meer tijd nodig zei te hebben. Genoemde redenen komen overeen met de indicatoren die de functionarissen in het onderzoek van Regioplan (2010) vermelden voor verlenging van het huisverbod. (zie noot 30)

Maar er was ook een deel van onze respondenten, zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers, dat niet uit kon leggen wat de reden voor de verlenging was.

Achterblijver: *Nadat ze drie dagen opgesloten had gezeten, kwam ze direct naar huis. Eigenlijk had ze huisverbod. Toen ik de deur opende, draaide ze helemaal door. Ik maakte geen ruzie met haar en belde direct de politie. De politieauto kwam direct en op die dag heeft ze nog achttien dagen extra huisverbod gekregen.*

Uithuisgeplaatste: *Schandalig. Ze hebben ook geen reden. Dat heeft de Reclassering ook gezegd. Hij zei: 'Ik heb echt gepleit voor je, maar ze maakt er zo'n drama van. Zodat het nog met tien dagen extra wordt verlengd'.*

Uithuisgeplaatste: *En dat was dan de eerste keer tot de 27e en daarna is het nog een keertje verlengd met tien dagen. Waarom weet ik ook niet. ...*

Interviewer: *Dat was ik eigenlijk nog vergeten te vragen aan je moeder. Waarom is het huisverbod verlengd? Dat was mij nog niet helemaal duidelijk.*

Achterblijver: *Dat is een goede. Dat weet ik eigenlijk niet. Ik weet echt niet waarom het huisverbod is verlengd.*

Interviewer: *Dus u kreeg na die tien dagen, of negen dagen, een bericht: 'Het wordt verlengd met zeven dagen', en er is u niet verteld waarom?*

Uithuisgeplaatste: *De reden of oorzaak weet hij* niet precies.*

Interviewer: *Dat heeft niemand hem kunnen uitleggen? Ook niet hier van de Reclassering?*

Uithuisgeplaatste: *Hij denkt zelf dat tien dagen te kort is om af te koelen tussen hem en zijn ex-vrouw.*

* Hier wordt de derde persoon gebruikt omdat het interview via een tolk verloopt.

Ongeveer de helft van de respondenten die te maken kreeg met een verlenging, had daar een duidelijke mening over. Een deel van de achterblijvers was er positief over, een

deel negatief. De achterblijvers die positief waren, zeiden meer tijd nodig te hebben of wilden überhaupt niet dat de uithuisgeplaatste weer thuis zou komen. Achterblijvers die negatief stonden tegenover verlenging vonden verlenging niet nodig omdat de uithuisgeplaatste niet gevaarlijk was of omdat het huisverbod samen met de verlenging een te lange periode besloeg.

De uithuisgeplaatsten die een mening gaven, waren unaniem in hun oordeel. Zij waren allen negatief over de verlenging, zowel uithuisgeplaatsten die de eerste fase van het tijdelijk huisverbod terecht vonden als uithuisgeplaatsten die het met de eerste periode van het tijdelijk huisverbod al oneens waren en verlenging daarvan dus ook onterecht en zinloos vonden.

Achterblijver: *Daar was ikzelf wel blij mee eigenlijk, want ik had zoiets van: 'Binnen tien dagen los je deze problemen niet op'. Binnen achtentwintig dagen ook niet, maar ik had zoiets van: 'Dan hebben we iets meer de tijd om even andere dingen te kunnen doen'.*

Interviewer: *Praktische zaken, bedoelt u?*

Achterblijver: *Praktische zaken, maar ook geestelijk. Want je krijgt een huisverbod en na tien dagen ben je nog niet zover dat je dat allemaal vergeten bent en dat het allemaal weer koek en ei is. Dus ik was eigenlijk wel blij dat het verlengd werd. Meer ook voor mezelf, dat ik dacht: 'Misschien gaat het dan toch in die volgende achttien dagen doordringen [bij de uithuisgeplaatste] van: "Ik heb toch wel dingen gedaan die niet kloppen".'*

Uithuisgeplaatste: *Nogmaals, die verlenging van achttien dagen vind ik gewoon schofterig. Dat heb ik ook gezegd. Er is een sanctie geweest, die sanctie is terecht. Dat was tien dagen en daarna had het 'schluss' moeten zijn.*

Achterblijver: *Ze hebben ook een tweede huisverbod erop gegooid, terwijl ik zei: 'Het hoeft niet, het heeft geen nut'. Want ik zei: 'We komen toch weer bij elkaar, dit is gewoon even een time-out voor ons, want het komt toch weer wel goed'. 'Ja, maar het is gevaarlijk, dit, dat, dronken, kinderen'. Ze geven je allemaal hoofdpijn. Ik zei: 'Jullie moeten weten wat jullie doen. Kom maar een dagje bij ons meedraaien of een weekje, dan kun je zien hoe het in huis gaat'. Ik zei: 'We gaan niet toneelspelen, want zo zijn wij niet. Het gaat gewoon zoals het gaat'.*

Een enkele uithuisgeplaatste was uitgesproken ontevreden over de informatie met betrekking tot hun verlenging. Eén uithuisgeplaatste vertelde dat toen hij zijn partner belde hij van haar te horen kreeg dat hij niet mocht bellen omdat het huisverbod verlengd was. Volgens hem werd hij pas formeel geïnformeerd nadat hij zijn advocaat had gebeld om te vragen hoe het zat. Deze repondent was kennelijk niet op de hoogte van het feit dat een beschikking over zijn verlenging op de gemeentesecretarie ter inzage lag, en uit het interview viel ook niet op te maken of hij door zijn advocaat op deze beschikking was gewezen.

Uithuisgeplaatste: *Die donderdag ervoor was ik nog wel gebeld door een maatschappelijk werkster. Dat was dan zogenaamd een verhoor, dat mocht telefonisch. Toen zei ze: 'Ja, het wordt misschien wel verlengd maar daar krijg je nog bericht van deze week'. Nou dat had*

dan die vrijdag moeten gebeuren natuurlijk, de twaalfde geloof ik. En ik had niets gehoord, dus ik nam eigenlijk aan dat het dus niet verlengd werd, want ik moest dat op tijd horen volgens mijn advocaat. En sterker nog, hij zegt 'Dat horen ze je schriftelijk te bevestigen, waar je ook zit'. Ik zeg: 'Ik ben toch moeilijk bereikbaar'. Toen zegt hij: 'Ja, maar dat is niet jouw probleem, dat is hun probleem'. Hij zegt: 'Je hebt toch gezegd waar je zit?'. Ik zeg: 'Ja, bij de Kessler Stichting, hoe heet die straat nou? Bij de Loosduinseweg daar...nou ja, enfin, die man...dus ik belde hem op: 'Ik mocht niet bellen, het schijnt toch verlengd te zijn'. Hij zegt: 'Wacht even, ik ga rondbellen'. Toen gaat die man rondbellen en toen kreeg hij ook iemand te pakken die daarover ging of ermee te maken had. Toen zegt hij: 'Ja, het is verlengd met achttien dagen'. Ik zeg: 'Waarom heb ik daar dan nog niets over gehoord dan?'. Hij zegt: 'Ja, dat weet ik niet, dat moet je aan hun vragen'. Ik zeg: 'Nou, mooie zaak en nu?' Wel, het was 's morgens een uurtje of negen..., kreeg ik 's middags ineens een sms'je dat de zaak was verlengd en ja leuk..., dus als iemand in de pap begint te roeren komt de lucht pas vrij, nietwaar?! Ja, er was ook een aangetekend stuk naar mij verstuurd, dat krijg ik dan vandaag als jij dat vrijdag hebt verstuurd dan krijg ik dat maandag, maar niets! Komen ze dinsdags pas mee, niet waar. Dinsdag dus...toen nog TNT gebeld en ik zeg: 'Hoe zit dat met aangetekende stukken?' Hij zegt: 'Altijd de volgende dag'. Ik zeg: 'Dan wordt het dinsdag aangeboden daar, is het maandag verstuurd'. Ik zeg: 'En als het vrijdag was verstuurd?' Hij zegt: 'Dan had je het maandag gekregen'. Hij zegt: 'Altijd'. Ik zeg: 'Nou oké, dat wilde ik weten', want de brief was namelijk wel op de vrijdag daarvoor gedateerd die erin zat in die envelop.

In één situatie zeiden zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste dat zij hevig teleurgesteld waren omdat zij verkeerd waren geïnformeerd. Op dag tien van het tijdelijk huisverbod hadden zij een netwerkgesprek. Zij gingen daarheen met het idee dat, als zou blijken dat alles goed ging, de uithuisgeplaatste weer naar huis kon. Echter, aan het einde van het netwerkgesprek kregen ze te horen dat daar nog niet over kon worden beslist omdat 'de burgemeester een handtekening moest zetten'. Het netwerkgesprek was op een vrijdag en de toestemming elkaar weer te mogen zien zou pas de maandag daarop door de burgemeester gegeven kunnen worden. Volgens zowel de uithuisgeplaatste als de achterblijver was het huisverbod zodoende met enkele dagen verlengd omdat het netwerkgesprek op de tiende dag van het huisverbod plaatsvond, in plaats van een paar dagen eerder.³⁰

Achterblijver: *Alleen de reclasseringsmedewerker had tegen mijn vriend gezegd: 'Vrijdag kan je haar weer zien en als dat gesprek goed gaat, mogen jullie gewoon weer bij elkaar zijn'. Tegen mij was hetzelfde gezegd door die maatschappelijk werker. Vrijdag bleek dus dat we niet gelijk bij elkaar mochten zijn, maar dat we moesten wachten op een handtekening van de burgemeester. Dus toen waren we allebei weer helemaal kapot, want we dachten: 'Nu mogen we weer gewoon officieel, legaal bij elkaar zijn', maar dat was dus niet zo. We moesten nog wachten tot maandag.*

³⁰ Zie ook de paragraaf over het netwerkgesprek.

Uithuisgeplaatste: *Ik vind wel dat het redelijk gegaan is bij mij, dus alleen over het feit dat ze duidelijker moeten zijn zoals het gesprek die vrijdag. Daar moeten ze echt aan werken. Dat iedereen op de hoogte is dat het eerst nog bij de burgemeester aangevraagd moet worden en dat het dan nog eventueel een paar dagen kan duren voordat je antwoord hebt van de burgemeester, en dat moet echt duidelijk gemaakt worden, want de teleurstelling die [achterblijver] en ik hebben gehad toen die dag, dat is zo verrot om te voelen, dat wens ik mijn ergste vijand niet eens toe. Alleen dat.*

6.8.2 Conclusies en aanbevelingen

Een deel van de achterblijvers was positief, een deel negatief over de verlenging van het huisverbod. Achterblijvers met een negatief oordeel vonden de periode van uithuisplaatsing te lang duren en zagen de noodzaak van verlenging ook niet in. De uithuisgeplaatsten waren stuk voor stuk negatief over de verlenging, ongeacht of ze de eerste tien dagen van het huisverbod terecht vonden of niet.

De respondenten noemden verschillende redenen voor de verlenging van het tijdelijk huisverbod. Of dit ook daadwerkelijk de redenen voor verlenging waren zijn we niet nagegaan, maar de door de respondenten genoemde redenen komen overeen met die in het onderzoek van Regioplan worden beschreven. Overigens bleken niet alle respondenten, achterblijvers of uithuisgeplaatsten, op de hoogte van de reden voor verlenging van het huisverbod. Verder waren twee respondenten ontevreden over de verstrekte informatie over de verlenging: die kwam te laat of was niet juist. Uiteraard dient de informatie over verlenging van het huisverbod volledig te zijn en zorgvuldig plaats te vinden. Het is mogelijk dat de respondenten wel correct geïnformeerd zijn over de verlenging, maar dat ze dit tijdens het interview niet konden of wilden reproduceren.

Het verdient aanbeveling na te gaan of de huidige wijze van horen en het kenbaar maken van een verlenging voldoende helder is voor betrokkenen. Het netwerkgesprek is bij uitstek de plaats waar hulpverleners uithuisgeplaatsten en achterblijvers duidelijkheid kunnen verschaffen over de procedure: wie beslist wanneer over wat. Tijdens de mededeling dat verlenging van het huisverbod wordt opgelegd, is het zaak dat de argumenten daarvoor duidelijk over het voetlicht worden gebracht.

7 Beleving van hulp vóór, tijdens en na het tijdelijk huisverbod

7.1 Beleving van de hulp voorafgaande aan het tijdelijk huisverbod

In driekwart van de onderzochte situaties had(den) voorafgaande aan het tijdelijk huisverbod één van beide partners, beide partners of één of meerdere kinderen enige vorm van hulp ontvangen. De verleende hulp richtte zich in meer dan de helft van de gevallen op problemen die uiteindelijk tot het tijdelijk huisverbod hebben geleid. Sommige hulp was informeel van aard - bijvoorbeeld gesprekken met mensen uit de geloofsgemeenschap - maar in de meeste situaties ging het om professionele hulp van huisarts, psychiater, psycholoog, relatietherapeut, Bureau Jeugdzorg, maatschappelijk werk of de zorgcoördinator van het Steunpunt Huiselijk Geweld. Een aantal van de hulp ontvangende respondenten had in het verleden ook al te maken gehad met een tijdelijk huisverbod.

7.1.1 Aan- of aanwezigheid van hulp

In een aantal situaties was er al eerder sprake van een tijdelijk huisverbod met in het verlengde daarvan professionele hulp in die periode. Het werd niet altijd duidelijk waarom deze hulp niet tot resultaat had dat een tweede huisverbod was voorkomen.

In één situatie zei een achterblijver (meneer was bij het eerste tijdelijke huisverbod de uithuisgeplaatste en bij het tweede de achterblijver) dat hulp na het eerste huisverbod volledig had ontbroken. Tijdens het tweede huisverbod bleek er voldoende hulp aanwezig, hoewel het er in eerste instantie naar uitzag dat er ook nu geen hulp beschikbaar was. Als hij wel hulp had gekregen na het eerste huisverbod, dan had volgens deze respondent het tweede huisverbod voorkomen kunnen worden. In het tweede interview zes maanden later bleek dat deze respondent inmiddels hulp had ontvangen en dat hij daar erg tevreden over.

Achterblijver: *Ik en mijn vrouw hebben het huisverbod twee keer meegemaakt. Het kan geen toeval zijn. De aanwezigheid van die instanties en hulpverlening was van toepassing in de loop van het huisverbod. Het huisverbod was verlopen en daarna gingen ze weg. Ik heb een indruk dat ze altijd op de eerste dag van het huisverbod heel veel helpen en heel veel aandacht aan jou besteden. Ze doen ook veel papierwerk en nemen eventueel maatregelen. Maar vanaf de tweede dag zie ik dat de betrokken instanties stoppen met hulp en je helemaal uit het zicht verliezen. Nadat het tijdelijke huisverbod is beëindigd, zie je de hulp helemaal*

niet meer. Ze tonen geen interesse meer voor jouw problemen. Nadat het huisverbod was verlopen, had ik hulp gevraagd voor mijn kinderen en mijn vrouw. Ze hebben heel veel smoesjes verzonnen om het niet te doen. Ik weet niet waarom ze niet hebben geholpen.

In verschillende situaties hadden achterblijvers en uithuisgeplaatsten in de periode vóór het tijdelijk huisverbod gepoogd hulp in te schakelen, maar die was te laat van start gegaan of bleek onvoldoende om een tijdelijk huisverbod te voorkomen. In de gesprekken kwam regelmatig naar voren dat respondenten het lastig vonden zelf hulp te zoeken en/of te vinden, en dat ze blij waren als door het huisverbod de al langer benodigde en gewenste hulp op gang kwam. Vóór het huisverbod waren deze respondenten opgelopen tegen zaken als wachtlijsten, meldingen waar weinig tot niets mee werd gedaan en bureaucratische rompslomp. Na de intake kwamen ze veelal op een wachtlijst terecht en liet hulpverlening vervolgens nog weken op zich wachten. De situatie thuis liep dan al uit de hand voordat de hulp van start was gegaan. Respondenten bij wie de hulp naar eigen zeggen te laat kwam, dachten dat het huisverbod voorkomen had kunnen worden als ze in een vroeger stadium hulp hadden gekregen.

Verschillende respondenten vertelden dat er met hun meldingen bij hulpinstanties niets was gedaan. Eén achterblijver zei dat ze al jaren met haar kind bij Bureau Jeugdzorg liep en ze had dan wel enige, summiere hulp ontvangen, maar deze hulp sloot niet aan bij haar gezinssituatie, aldus deze respondente. Haar kind had al eerder in de Crisisopvang gezeten en mocht toen van Bureau Jeugdzorg niet meer thuis wonen. Mevrouw wilde graag dat haar kind in een traject begeleid wonen geplaatst werd, maar dit gebeurde niet. In plaats daarvan zou haar zoon bij zijn vader gaan wonen. Toen bleek dat haar zoon niet bij zijn vader, maar met hulp van zijn vader alleen en zonder enige begeleiding op kamers was gaan wonen, meldde de respondente dit bij de Crisisopvang en bij Jeugdzorg omdat ze dit geen ideale situatie vond. Hierop werd volgens haar geen enkele actie ondernomen en uiteindelijk heeft deze achterblijver haar kind weer in huis genomen.

Achterblijver: *We hebben ook een onderzoek aangevraagd bij PsyQ, maar dat kon pas in oktober, er was een hele lange wachtlijst voor. Ik heb nog aangegeven daar van: 'Joh, zo gaat het niet en we hebben echt hulp nodig, want dit ga ik ook niet trekken zo'. Maar dat was er niet, dat kon er allemaal niet komen, die hulp. Toen dacht ik: 'Nou ja, dan zien we wel', maar ondertussen verergerde het gewoon steeds.*

Een uithuisgeplaatste klaagde ook over gebrek aan actie van de kant van Bureau Jeugdzorg. Hij zei getuige te zijn geweest van kindermishandeling door zijn schoonvader en dat hij dit verschillende malen had gemeld, maar dat dit niet tot een interventie had geleid. Hij maakte zich grote zorgen over zijn zoontje dat veelvuldig bij zijn schoonvader verbleef tijdens zijn huisverbod, en hij was bang dat zijn zoontje geestelijk beschadigd zou raken door het verblijf bij zijn schoonvader (zie ook elders in dit rapport).

Uithuisgeplaatste: *Ik ben niet zo. Je ziet die dingen weleens op tv. Man slacht familie af. Zoon legt moeder neer. Al die dingen op tv zie je. Als je mensen zo..., ik heb van een toren af*

staan schreeuwen. Ik heb zoveel tegenwerking gekregen. Ik kreeg last van mijn gezondheid, omdat mijn kind niet veilig was. Ik kon geen klote doen. Hun beslissen dat. Ik heb hele rare gedachtes in mijn hoofd gehad. Daarom zeg ik wel, wat ik op tv zie, ik ben niet zo'n type mens, maar ik had wel de neiging, ik ga naar dat huis toe en ik sla hem helemaal naar de touwtjefus. Al die rotzooi gekregen door hem, dus ik kan me heel goed voorstellen... Ze hebben me eigenlijk een middel gegeven, twee keer, tien en achttien dagen dat ik een maand lang doodsangsten uit sta. Ik merk nu al aan grappen van mijn kleintje van zestien maanden dat ie beschadigd is door m'n schoonvader. Als ik een beetje hard ga praten, gaat ie huilen, als je het laatste uit een flesje drinkt gaat hij gigantisch krijsen, wat hij nooit gedaan heeft.

Interviewer: *Is dat na het huisverbod gekomen?*

Uithuisgeplaatste: *Nadat hij daar geweest is, bij die hond. Ik ben dat type mens niet, maar ze hebben mij dat opgelegd, ze hebben eigenlijk gespeeld met mijn gezondheid en dat ik inderdaad bijna, bijna is een groot woord, dat ik bijna... het is een wonder dat ik geen acties heb ondernomen buiten de hele zwik om voor die kleine. En dat vind ik heel gevaarlijk waar hun mee bezig zijn. Ik heb alles gemeld, ik wil dat mijn kind veilig is, ik wil het niet, ik kan het niet. En dat ik alles gemeld heb, ik vind dat hun daar zo'n groot risico mee genomen hebben. Daarom zeg ik, als ik uit een ander milieu was gekomen en ik had een jachtgeweer, dan lees je 'schoonzoon schiet schoonvader dood'.*

Een volgende uithuisgeplaatste vertelde dat hij al direct na zijn verhuizing, en al vóór zijn huidige relatie, hulp had gezocht in zijn nieuwe woonplaats. Die hulp werd hem geweigerd en hij werd met zijn hulpvraag verwezen naar de gemeente waar hij voor zijn verhuizing jaren gewoond had, om daar vervolgens te horen te krijgen dat hij toch echt hulp moest zoeken in zijn huidige woonplaats. Hij voelde zich van het kastje naar de muur gestuurd, met als resultaat dat hij geen hulp kreeg. Nadat hem een tijdelijk huisverbod was opgelegd, kon de hulp wel van start gaan, aldus deze respondent.

Ten slotte: we hebben in ons onderzoek geen relatie gevonden tussen ontevredenheid over hulp voorafgaande aan het tijdelijk huisverbod en het al dan niet accepteren van/openstaan voor hulp tijdens en na het huisverbod. Ook bleek er geen verband tussen ontevredenheid over de vóór het huisverbod ontvangen hulp en de mate van tevredenheid over de hulp tijdens en na het tijdelijk huisverbod.

7.1.2 Redenen om geen hulp te zoeken

In gezinnen waarin al hulp aanwezig was vóór het tijdelijk huisverbod betrof het situaties waarin er gedurende langere tijd sprake was van huiselijk geweld, maar niet in alle situaties met een geschiedenis van huiselijk geweld werd in de periode voorafgaand aan het huisverbod hulp gezocht. Om uiteenlopende redenen. Een achterblijver had bijvoorbeeld afgezien van het doen van aangifte van huiselijk geweld omdat zij niet over een verblijfsvergunning beschikte en dacht als illegaal niet geholpen te zullen worden. Bovendien was ze bang teruggestuurd te worden naar haar land van herkomst. Andere achterblijvers zonder verblijfsvergunning bleken overigens in de periode voorafgaand aan het tijdelijk huisverbod wel hulp te hebben ontvangen, maar in geen van deze gevallen had men zelf hulp gezocht maar was deze door derden ingeschakeld.

Interviewer: *Wanneer zijn de spanningen of ruzies tussen u en de vader van uw kind voor het eerst uit de hand gelopen?*

Achterblijver: *Ja, ik kan wel zeggen, dit is de tweede keer, maar dit is de eerste keer dat ik aangifte heb gedaan. De eerste keer was toen mijn dochter één maand oud was. Dus dit was de eerste keer dat de politie kwam. De eerste keer had ik geen verblijfsvergunning, dus ze doen helemaal niets. Ze zeggen: 'Jij hebt geen verblijfsvergunning en je bent bij hem thuis, dus je moet het zelf oplossen'.*

Achterblijver: *Ik kon dat niet. Ik heb kinderen. Ik ben illegaal hier. Ze zullen me dan oppakken en naar [land van herkomst] terugsturen. Mijn kinderen blijven dan hier achter. Daar was ik bang voor.*

Het kwam ook voor dat achterblijvers en uithuisgeplaatsten behoefte hadden aan relatietherapie, maar dat deze niet van de grond kwam als één van beiden relatietherapie weigerde, bijvoorbeeld omdat een van de twee van mening was dat de ontstane situatie volledig aan de ander te wijten was of omdat één van beiden dacht dat hulpverlening alleen 'voor gekke mensen' was. Dit gevreesde stigma bleek voor verschillende respondenten reden om geen hulp te zoeken.

Uithuisgeplaatste: *'Ik vond dat hulp voor gekke mensen was of zo. Zo dacht ik erover. Ik dacht: 'Dat heb ik allemaal niet nodig'.*

In enkele situaties waarin hulp al van start was gegaan, bestond er argwaan of verlies aan vertrouwen tegenover de hulpverlenende instantie omdat deze volgens de betreffende respondenten informatie dreigde door te spelen aan Bureau Jeugdzorg of het Advies- en Meldpunt Kinder mishandeling (AMK). In één situatie durfde een echtpaar niet eerlijk tegen de hulpverlener te zijn, omdat ze bang waren anders hun kinderen kwijt te raken. Ze verzwegen daarom dat er opnieuw sprake was geweest van fysiek geweld.

Achterblijver: *Daar hebben ze al een keer mee lopen dreigen, toen bij PsyQ. 'Als er nog een keer wat gebeurt en wij komen er achter, komt het AMK en ben je je kinderen kwijt'. Daardoor heb ik niet eerder aangegeven dat het ook al een tweede keer was gebeurd - huiselijk geweld. Dat heb ik daar nooit aangegeven. Ik dacht: 'Dan ben ik dadelijk mijn kinderen kwijt'.*

[Verderop in het interview:]

In de tussentijd, dat wij in die therapie zaten, is er een keer fysiek geweld gebruikt, maar dat hebben we verzwegen. Omdat we allebei zoiets hadden van 'Ja, maar dat kunnen we gewoon niet vertellen, want dadelijk zijn we de kinderen kwijt. Dat mag gewoon niet'. Helemaal eerlijk is het toen niet gegaan, ten minste dat is het enige dat eigenlijk verzwegen is, maar waarschijnlijk wel het belangrijkste. Wij durfden dat allebei niet te zeggen, omdat we zoiets hadden van 'Dan staan ze dadelijk eerder op de stoep dan dat wij thuis zijn'. Dan ben je je kinderen kwijt. Zo'n beeld is er bij ons gecreëerd eigenlijk.

Het kwam ook voor dat, hoewel men een geschiedenis had van spanningen en verbale ruzies, niet naar hulp had gezocht omdat er geen sprake was van fysiek geweld. In die gevallen ging men pas hulp zoeken vanaf het moment dat dit wel het geval was.

7.1.3 Conclusies en Aanbevelingen

In driekwart van de onderzochte situaties was er voorafgaand aan het tijdelijk huisverbod al hulp gezocht en het werd niet duidelijk waarom een tijdelijk huisverbod dan toch niet voorkomen had kunnen worden. Vervolgens was er niet in alle gevallen op tijd adequate hulp. Verder werd door de respondenten meermalen opgemerkt dat de hulp traag op gang was gekomen, dat er lange wachtlijsten waren en dat men van het kastje naar de muur werd gestuurd. Onenigheid tussen partners over de vorm van hulpverlening kon er daarnaast toe leiden dat er uiteindelijk van hulp werd afgezien. Soms ook verliep de hulp niet optimaal omdat de respondenten uit angst voor repercussies niet eerlijk tegenover de hulpverlener(s) durfden te zijn. Dit gold in het bijzonder als men bang was de kinderen kwijt te raken of als een van de partners geen legale verblijfsstatus had.

Wanneer bij een aanvraag voor hulp duidelijk is dat huiselijk geweld een rol speelt, moet de hulpverlenende instantie snel adequate hulp bieden. Bovendien is het aan te bevelen als instanties geregeld evalueren of hun procedures voldoende toereikend zijn om inderdaad die snelle en adequate hulp te verlenen. Verder is het van het grootste belang dat mensen die in huiselijk geweldsituaties hulp zoeken goede voorlichting van de hulpverleningsinstanties ontvangen over wat ze aan concrete hulp kunnen verwachten, hulp die in elk geval toereikend moet zijn en aansluit bij de behoeften en de situatie van de cliënt.

7.2 Hulp door het Algemeen Maatschappelijk Werk aan achterblijvers

Als er sprake is van een mogelijk tijdelijk huisverbod (THV) wordt het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW) geïnformeerd via de Centrale Spoedlijn. Het AMW neemt hierop contact op met de Hulpofficier van Justitie (HOvJ). Gezamenlijk zien zij de potentiële uithuisgeplaatsten en achterblijvers op de plek waar die op dat moment verblijven, en indien er kinderen onder de 18 jaar bij betrokken zijn is ook met het Crisis Interventie Team van Bureau Jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg/ CIT) hierbij aanwezig. Ter plaatse wordt de crisis gedempt, de situatie en de veiligheidsrisico's ingeschat, wordt er onderzoek gedaan naar wat er zich heeft afgespeeld en worden gezinsleden ondersteund.

Het AMW en de HOvJ informeren de gezinsleden, en het AMW ondersteunt de HOvJ bij het invullen van het Risicotaxatie-instrument Huiselijk Geweld (RIHG) ten behoeve van de weging of een tijdelijk huisverbod geïndiceerd is.

Indien besloten is tot een tijdelijk huisverbod wordt de inhoud van het THV aan de betrokkenen uitgelegd. Het AMW vraagt de uithuisgeplaatste of hij/zij onderdak heeft en welke spullen de achterblijver voor hem/haar moet inpakken. De crisishulp van AMW en Bureau Jeugdzorg/CIT is in ieder geval tot de eerste werkdag na de melding beschikbaar. De uithuisgeplaatste wordt vervolgens op de eerste werkdag overgedragen

aan de Reclassering. De achterblijver(s) kan/kunnen op de eerste werkdag worden overgedragen aan een andere hulpverlener binnen het AMW en Bureau Jeugdzorg/CIT. Het AMW stuurt ten behoeve van een warme overdracht tijdens of na het huisverbod aan op een intake- en kennismakingsgesprek met de eventueel volgende hulpverlener.

Tijdens het eerste gesprek van het crisisteam met de achterblijver wordt gesproken over diens zorgen en over wat er zoal moet gebeuren. Tevens wordt het netwerkoverleg voorbereid met daarin steevast een inventarisatie van wie voor dat overleg uitgenodigd moet(en) worden. Bij een tweede gesprek (indien mogelijk) wordt verder ingegaan op het netwerkoverleg en het daaruit voortvloeiende veiligheidsplan. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

7.2.1 Hulp van het AMW tijdens het tijdelijk huisverbod aan achterblijvers

Alle achterblijvers (25 situaties) zeiden tijdens het tijdelijk huisverbod contact te hebben gehad met een maatschappelijk werker. De waardering van deze hulp was niet eensluidend. De helft van de achterblijvers was zeer tevreden over de hulp, iets meer dan een kwart redelijk tevreden en iets minder dan een kwart ontevreden. Intensief contact, goede telefonische bereikbaarheid en persoonlijke ondersteuning bevorderden de tevredenheid over de hulp van de maatschappelijk werker. Het merendeel van de min of meer ontevreden achterblijvers zei wel goed met de maatschappelijk werker te kunnen praten en tevreden te zijn over de hulp die deze geboden had, maar dat het vooral ontbrak aan hulp bij praktische zaken.

Enkele achterblijvers vonden dat de ondersteuning door de maatschappelijk werker voor verbetering vatbaar was. Zo ging in één geval de hulp van het maatschappelijk werk volgens de achterblijver helemaal niet van start, er was maar één telefoontje met de maatschappelijk werker geweest. Deze maatschappelijk werker zou telefonisch niet bereikbaar zijn (ook niet voor andere hulpverleners) en ook niet aanwezig zijn geweest op het netwerkgesprek. In dit geval had Jeugdzorg een groot deel van het werk van het maatschappelijk werk overgenomen. In een tweede geval kreeg de achterblijver het gevoel dat de maatschappelijk werker er niet zozeer was om haar te ondersteunen, maar vooral om een antwoord te vinden op de vraag of het huisverbod al dan niet verlengd zou moeten worden. Volgens deze respondente kwam de hulpverlening ook nog eens pas op dag vijf van het huisverbod op gang. Een derde achterblijver vond het vervelend dat de maatschappelijk werker vooral gericht was op het organiseren van het netwerkgesprek. Deze respondent had geen behoefte aan een dergelijk gesprek omdat zij er niet veel van verwachtte en ook de confrontatie met haar partner niet wilde aangaan. Het netwerkgesprek verliep volgens deze achterblijver dan ook niet goed, mede omdat zij zich onveilig tijdens het gesprek. De maatschappelijk werker zou volgens haar achteraf hebben gezegd dat als zij meer achtergrondinformatie had gehad, ze geen netwerkgesprek zou hebben georganiseerd. Genoemde achterblijver had graag mee willen beslissen over het al dan niet organiseren van het netwerkgesprek (zie ook paragraaf 7.6).

Uit nogal wat interviews komt naar voren dat achterblijvers meer hulp bij praktische zaken hadden gewenst, zoals bij huisvestingsperikelen en financiële problemen. Problemen

die tijdens het huisverbod een belangrijke rol speelden, en ook nog na beëindiging daarvan. Enkele achterblijvers hadden tijdens het huisverbod behoefte aan thuiszorg omdat normaliter de uithuisgeplaatste voor hen zorgde en er tijdens het huisverbod niemand was op wie ze terug konden vallen. Volgens hen had de maatschappelijk werker hen niet gevraagd of zij wel zelfstandig uit de voeten konden zonder hun.

Interviewer: *Hebben ze u gevraagd of u hulp nodig heeft? Want uiteindelijk bent u tien dagen lang alleen. En u was nog gewond ook.*

Achterblijver: *Nee, nee. Dat hebben ze niet. Niemand heeft dat gevraagd.*

Interviewer: *U bent 73. Dus niemand heeft gevraagd of ze hulp in het huis moesten regelen voor u?*

Achterblijver: *Nee, nee. Maar weet u mevrouw, ik ben wel 73 maar van binnen voel ik me 50. Maar ik had wel veel pijn. Ik kon moeilijk lopen. Douchen ging nog wel, maar koken..., dat ging moeilijk. In die tien dagen ben ik drie kilo afgevallen.*

Verschillende achterblijvers hadden na het tijdelijk huisverbod graag hulp gehad bij het vinden van onderdak voor zichzelf of de uithuisgeplaatste, bijvoorbeeld als de relatie na het tijdelijk huisverbod niet werd voortgezet of als de achterblijver om andere redenen een ander onderkomen moest zien te vinden. Eén achterblijver gaf aan dat als je uit elkaar gaat tien dagen echt niet voldoende zijn om een nieuw onderkomen te vinden. Zij had na zes weken in de private sector een woning kunnen vinden, want zei ze: 'Als je afhankelijk bent van sociale huur, dan vind je niet zo snel wat'. Met een andere achterblijver was tijdens het netwerkgesprek afgesproken dat haar partner na afloop van het huisverbod tijdelijk weer bij haar zou intrekken tot hij een woning voor zichzelf had gevonden. Deze achterblijver vond dat geen goed idee en had graag gezien dat één van beide partijen hulp had gekregen bij de zoektocht naar een andere woonruimte. Een complicerende factor was dat bij het toewijzen van een woning alleen urgentie werd verleend aan mensen die in de opvang verbleven.

Achterblijver: *Ik heb die EVV'er [eerst verantwoordelijk verzorgende] en de maatschappelijk werkster. Voor de rest heb ik niemand. Die sturen je naar de nood [vrouwen]opvang met je kinderen en dat is niet te doen. Ik heb het al geprobeerd. Als je in aanmerking wilt komen voor een urgentie. Dat ga ik echt niet doen. Niet te doen, dan zit je in een kamertje met je twee kinderen en er zitten nog meer mensen in die kamer.*

Interviewer: *Allemaal in dezelfde kamer? Heb jij het met hun geprobeerd ook?*

Achterblijver: *Ja.*

Interviewer: *Toen de eerste keer?*

Achterblijver: *Ja. Toen ben ik een week gebleven en heb ik er zelf voor gekozen om weg te gaan.*

En dan de achterblijvers die behoefte hadden aan hulp bij financiële zaken, achterblijvers wiens financiële problemen mede aanleiding vormden voor de situatie die leidde tot de oplegging van het huisverbod of achterblijvers die financieel afhankelijk waren van hun partner, bijvoorbeeld omdat één van beiden niet in het bezit was van een

verblijfsvergunning. Voor die laatste groep was het bijzonder lastig om aan een eigen woning te komen, en ze konden ook wel wat hulp gebruiken bij het verkrijgen van schuldhulpverlening, het aanvragen van een uitkering of het leggen van contact met de voedsel- of kledingbank. Voor sommigen was hulp bij het oplossen van financiële problemen noodzakelijk om aan een woning te kunnen komen. Zo had bijvoorbeeld één achterblijver schulden en was daarom niet in staat om de huur van haar huidige woning op te brengen. Bij andere achterblijvers had de procedure voor financiële steun vertraging opgelopen of was de aanvraag daartoe afgewezen, omdat gedacht werd dat zij nog een huishouden deelden met hun partner terwijl dat niet meer het geval was.

7.2.2 Hulp door het AMW na het tijdelijk huisverbod aan achterblijvers

In de periode na het tijdelijk huisverbod ontvingen de meeste achterblijvers nog hulp van het maatschappelijk werk. Een paar achterblijvers waren doorverwezen naar De Waag, PsyQ, de psycholoog, PerspeKTief of de GGZ. Soms werd de hulp van het maatschappelijk werk ook na verwijzing naar genoemde instanties voortgezet. Een paar respondenten hebben zelf de hulp beëindigd, omdat zij die niet (meer) nodig achtten of ergens anders steun gevonden hadden (kerk, vrienden). Slechts één achterblijver had na het tijdelijk huisverbod geen hulp van het maatschappelijk werk aangeboden gekregen. Zij dacht dat dit kwam omdat zij meerderjarig werd op de laatste dag van het tijdelijk huisverbod en dat Bureau Jeugdzorg vervolgens niet zou hebben geweten wat ze met de situatie aan moest, reden waarom ze na het huisverbod zelf hulp had gezocht.

De meeste achterblijvers die na het tijdelijk huisverbod hulp van maatschappelijk werk ontvingen, kregen te maken met een andere hulpverlener dan tijdens het huisverbod. Redenen voor de overdracht vormden onder andere de verhuizing van de desbetreffende achterblijver, het zwangerschapsverlof van de betrokken maatschappelijk werker of de 'eerste' maatschappelijk werker 'deed' alleen de crisisdienst. Sommige achterblijvers hadden daar geen problemen mee, zij beschouwden de maatschappelijk werker van na het tijdelijk huisverbod als degene die hen erdoor heen had gesleept en de noodzakelijke steun had geboden. Wisseling van de wacht leek echter in sommige gevallen de continuïteit van de hulp te belemmeren omdat respondenten het vervelend vonden opnieuw hun verhaal te moeten vertellen. Enkel zagen daarom van verdere hulp af, ook als men had laten weten nog wel behoefte te hebben aan hulp.

Een deel van de achterblijvers was ontevreden over de persoon van de 'tweede' maatschappelijk werker na het tijdelijk huisverbod, onder andere omdat deze de gemaakte afspraken niet nakwam, omdat ze niet goed met de maatschappelijk werker 'konden praten' of omdat de maatschappelijk werker volgens hen geen idee had hoe hij/zij hun moest helpen. Deze achterblijvers beëindigden de hulpverlening, lieten deze versloffen of vroegen om een andere maatschappelijk werker.

Achterblijver: *Die had mij overgedragen naar een andere maatschappelijk werker van Zebra. Toen ik daar aankwam had ik echt zoiets van 'Meid je hebt echt geen flauw idee wat je aan het doen bent'. En toen vroeg ze ook van: 'Ja, hoe kom je hier eigenlijk bij ons?' Dus ik zei: 'Ik ben doorverwezen om die en die reden'. En toen zei ze: 'Wat kan ik voor je doen'. Ik*

had zoiets van: 'Ja, jij zou mij toch gaan vertellen wat je voor mij kan doen en niet dat ik het zou opleggen of zo, van dit moet je voor mij doen'. Dus nee ze had eigenlijk geen flauw idee.

Interviewer: *Was zij niet op de hoogte van het huisverbod?*

Achterblijver: *Nou, ze was wel op de hoogte, maar ik weet niet of ze wel informatie had over dat ik er was of zo. Maar ze had geen idee hoe ze verder, zeg maar, stappen of maatregelen zou kunnen nemen. Want op een gegeven moment zei ze van: 'Wat moet je nodig hebben, wat heb je nodig van mij?' Dus ik zei: 'Ja, misschien kun je kijken of we bij de voedselbank terecht kunnen of bij de kledingman'. En ja, haar collega had dat al gedaan, alleen bij de voedselbank was eruit gekomen dat we er niet voor in aanmerking kwamen. Maar de kledingman zou me wel kunnen helpen. Dus ze zegt: 'Ja, maar dat kan je ook zelf doen'. Dus, ik had zo iets van: 'Ja, maar als ik het zelf kan doen dan heb ik jou niet nodig'. Dus een vervolgspraak heb ik dan ook niet meer gemaakt.*

Achterblijver: *Nou, daar ben ik ook nog in januari of februari geweest. Want de maatschappelijk werker die ik eerst had, die is overgeplaatst naar ander werk. Dus toen kreeg ik een andere hulpverlener, zeg maar. Nou ja, goed. Toen heb ik dat maar zo afgerond.*

Achterblijver: *Hetzelfde verhaaltje dat ik overal ga vertellen. Het is niet dat één persoon, die weet alles en helpt me met die dingen, maar constant komen er veranderingen. Met iemand anders ik moet hetzelfde verhaaltje overal gaan meebrengen.*

Interviewer: *Nog even over de hulpverlening voor u. Had u er wel behoefte aan gehad om, na het huisverbod weer met iemand te kunnen praten?*

Achterblijver: *Nu zijn we natuurlijk op vakantie geweest, we zijn een tijd verder. Misschien was het wel goed geweest om nog eens af te spreken, maar ze is zwanger, ze moet bevallen, ze is met verlof en dan moet je weer met iemand anders afspreken. Dat vind ik dan ook niet fijn. Dus ik dacht: 'Het is wel goed zo', maar als zij was gebleven, had ik haar misschien nog wel een keer gebeld en gezegd: 'Ik vind het wel lekker om nog een keer af te spreken'.*

7.2.3 Conclusies en aanbevelingen

Het overgrote deel van de achterblijvers was tevreden over de inzet van het maatschappelijk werk. Vooral tijdens het huisverbod bleek de maatschappelijk werker een grote steun. Toch waren niet alle achterblijvers even tevreden over de geboden hulp. Sommigen hadden vooral behoefte aan hulp bij praktische zaken zoals het regelen van thuiszorg, hulp bij het zoeken van huisvesting en het oplossen van financiële problemen. Lang niet altijd voorzag het maatschappelijk werk in deze behoefte. Met name voor achterblijvers die geen familie hadden om op terug te vallen en/of die financieel afhankelijk waren van hun partner en die niet over een verblijfsvergunning beschikten, bleek hulp van het maatschappelijk werk bij het regelen van praktische zaken erg belangrijk. Deze groep beschikte niet over het geld om (in de private sector) een woning te huren. Voor hen was het daarom extra moeilijk om los te komen van hun partner.

De overdracht naar een andere maatschappelijk werker na het tijdelijk huisverbod lijkt van invloed op de mate van tevredenheid over de ontvangen hulp. In een enkel geval speelt ontevredenheid over de persoon van de maatschappelijk werker en werd

dit als reden genoemd om de hulp te beëindigen.

Om teleurstellingen bij de cliënt te voorkomen, verdient het aanbeveling om in een vroeg stadium uit te leggen wat de cliënt wel en niet kan verwachten van de hulpverlener. Voor continuering van de hulp aan de achterblijver in de periode na het tijdelijk huisverbod zou het in een aantal gevallen bevorderlijk zijn geweest als deze hulp door dezelfde maatschappelijk werker was aangeboden. Wanneer dit niet tot de mogelijkheden behoort en de hulp toch aan een andere professional moet worden overgedragen, moet er op zijn minst sprake zijn van een 'warme' overdracht.

7.3 Hulp door Bureau Jeugdzorg aan achterblijvers en uithuisgeplaatsten

Als de burgemeester of een gemandateerde hulpofficier van justitie het voornemen heeft een huisverbod op te leggen wegens (dreigende) kindermishandeling of een ernstig vermoeden daartoe, neemt hij voor overleg contact op met Bureau Jeugdzorg in de provincie waarin de gemeente zich bevindt.

In Haaglanden heeft Bureau Jeugdzorg, op verzoek van de lokale overheid en het Stadsgewest Haaglanden, ervoor gekozen bij huisverbodzaken het Crisis Interventie Team (CIT) in te zetten. Landelijk gezien is Bureau Jeugdzorg Haaglanden daarin uniek.

Jeugdzorg wordt erbij betrokken vanaf het eerste contact met de achterblijver, waarin uitleg wordt gegeven over het huisverbod. Daarna blijft dit contact veelal bestaan in de vorm van een enkel huisbezoek of soms ook meer intensieve contacten. Jeugdzorg probeert zich een beeld te vormen van de situatie thuis en doet voorstellen voor mogelijke hulp. Die hulp kan bestaan uit begeleiding van de kinderen, verwijzing naar het kind- en jeugdpsychiatrisch centrum de Jutters of een cursusaanbod voor de ouders. Tevens ondersteunt Jeugdzorg via telefonische contacten en/of een of meerdere huisbezoeken de achterblijver. Ook is het mogelijk dat het hele gezin begeleid wordt. Dit gebeurt onder andere bij Perspektief (opvang en hulp bij huiselijk geweld) en Jeugdformaat (organisatie voor jeugd- en opvoedhulp in de regio Haaglanden). (Handboek Huisverbod BJZ, november 2011, CIT Haaglanden)

In deze paragraaf willen we inzicht geven in de ervaringen van respondenten met Jeugdzorg. In het handboek van Bureau Jeugdzorg staat dat de Wet Tijdelijk Huisverbod de mogelijkheid biedt om bij (een vermoeden van) kindermishandeling een huisverbod op te leggen aan degene die het kind mishandelt of aan degene van wie vermoed wordt dat hij/zij dit doet. Dit houdt een uitbreiding van de wettelijke maatregelen voor een huisverbod in geval van kindermishandeling in. Als er minderjarige kinderen betrokken zijn bij situaties van huiselijk geweld, heeft Bureau Jeugdzorg regio Den Haag ervoor gekozen om vanaf de start van de huisverbodprocedure te worden ingeschakeld. Dat betekent dat zodra de procedure in werking treedt per direct een medewerker van Bureau Jeugdzorg voor een aantal uren beschikbaar kan worden gesteld. Deze medewerker controleert of een kind al bekend is bij het AMK of Bureau Jeugdzorg. Het tijdelijk huisverbod houdt ook in dat er sprake is van een contactverbod tussen het kind/de

kinderen en de uithuisgeplaatste. Contact is alleen toegestaan als Bureau Jeugdzorg daar in het belang van het kind toestemming voor geeft. In zo'n geval kan er een begeleid bezoek plaatsvinden.³¹

Een onderzoek van bureau Intomart onder de complete populatie laat zien dat bij ongeveer een derde van de huiselijk geweldsituaties kinderen onder de achttien jaar op enige manier betrokken zijn. Ditzelfde onderzoek laat zien dat in 6% van de huiselijk geweldsituaties kinderen het slachtoffer zijn van dit geweld.³² In het evaluatierapport uit 2009 van het Steunpunt Huiselijk Geweld is het percentage kinderen dat betrokken is bij huiselijk geweldsituaties hoger dan in het onderzoek van Intomart: in 51% van de geweldsituaties zijn kinderen betrokken. Bij de situaties in ons onderzoek ligt dat percentage nog hoger: in 80% van de gezinnen zijn kinderen onder de achttien jaar betrokken. Dit lijkt te wijzen op selectie in ons onderzoek, maar het is niet duidelijk waar deze selectie in zit. Melden mensen met jonge kinderen huiselijk geweld eerder bij de hulpverlening? Grijpt de politie bij een melding met jonge kinderen eerder in door een tijdelijk huisverbod op te leggen? Hebben mensen met jonge kinderen meer dan gemiddeld deelgenomen aan ons onderzoek? Op basis van de verzamelde gegevens kunnen we het hoge percentage gezinnen met jonge kinderen in ons onderzoek niet verklaren. Een evaluatieonderzoek van Jeugdzorg Haaglanden (2010) laat een lager percentage (50%) zien van in principe 'huisverbodwaardige' incidenten waarbij jonge kinderen betrokken zijn. Maar in dit evaluatieonderzoek gaat het niet om situaties waarbij een huisverbod ook daadwerkelijk is opgelegd. Mogelijk dat dit het geconstateerde verschil in percentages kan verklaren.³³ Een Utrechts evaluatieonderzoek naar het tijdelijk huisverbod echter laat een met ons onderzoek vergelijkbaar hoog percentage gezinnen zien waarin, vooral jonge, kinderen betrokken zijn bij geweldssituaties die leiden tot een tijdelijk huisverbod (33 van de 40 situaties).³⁴ Ook een onderzoek van Regioplan (2010) naar het tijdelijk huisverbod geeft een vergelijkbaar percentage: bij 79% van de gevallen met een tijdelijk huisverbod blijken kinderen betrokken te zijn.³⁵ Dit zou er op kunnen wijzen dat in huiselijk geweldsituaties waarbij jonge kinderen zijn betrokken er relatief vaker wordt ingegrepen met een huisverbod. In elk geval onderstrepen deze percentages het belang van betrokkenheid van Jeugdzorg bij de uitvoering van de Wet Tijdelijk Huisverbod.

³¹ Handboek Huisverbod Bureau Jeugdzorg Haaglanden, november 2011

³² Tom van Dijk, Mervin van Veen, Ellen Cox. Slachtofferschap van huiselijk geweld; Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag, juni 2010; Uitgevoerd door Intomart Projectnummer: 17124

³³ Evaluatie inzet Bureau Jeugdzorg Haaglanden Wet Tijdelijk Huisverbod, periode maart - december 2009. Bureau Jeugdzorg Haaglanden, februari 2010

³⁴ Scheelbeek L, Smeets S. Evaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod. Utrecht, juni 2010

³⁵ Scheijenbergh A, Van de KBM, Vanoni MC, Homburg GHJ. Procesevaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod. Regioplan publicatienummer 1926. Amsterdam, november 2010

7.3.1 Ervaringen van achterblijvers met Bureau Jeugdzorg

Binnen ons onderzoek waren in 28 van de 35 situaties kinderen onder de achttien jaar betrokken. Achterblijvers uit 18 van deze 28 situaties zijn geïnterviewd. In vier gevallen ging het om een geweldsituatie tussen ouders en kinderen: een gezin met vier kinderen (drie onder de achttien jaar) waarbij de oudste dochter (twintig jaar) uit huis geplaatst werd, een situatie van een alleenstaande moeder met drie kinderen (twee onder de achttien jaar) waarbij de oudste zoon (achttien jaar) uit huis werd geplaatst, en in twee situaties was er sprake van fysiek geweld tussen vader en dochter, hetgeen erin resulteerde dat de vader een huisverbod kreeg opgelegd. In de overige veertien situaties betrof het partnergeweld waarvan kinderen onder de achttien getuige waren geweest. Op één uitzondering na, waarbij de vrouw een huisverbod kreeg opgelegd en de man met zijn twee jonge kinderen van onder de vier jaar achterbleef, werd in alle gevallen van partnergeweld de man uit huis geplaatst (zie ook bijlage 1).

De aandacht van Jeugdzorg richt zich in het bijzonder op moeder en kind. Sommige moeders met kinderen onder de zes jaar kregen een moeder-kind-cursus aangeboden in de vorm van groepsbijeenkomsten met moeders en kinderen in een vergelijkbare situatie, waarbij kinderen tot gezamenlijke activiteiten werden gestimuleerd. De hulp van Bureau Jeugdzorg aan moeders bestond naast de moeder-kind-cursus uit telefonische contacten en het voeren van gesprekken. Hoewel de cursus werd aangeboden, is deze niet altijd door de respondentes gevolgd omdat sommigen daarvoor geen tijd zeiden te hebben. Anders dan moeders, eigenlijk altijd achterblijvers, krijgen uithuisgeplaatste vaders niet zo'n cursus aangeboden.

Achterblijver: *Dat was een moeder-kind-cursus via de Jutters. En daar kwamen ook andere vrouwen die huiselijk geweld hebben meegemaakt en het waren kinderen van tussen de twee en vier jaar. Dat was een soort groep en dan kwam je daar en ging je eerst liedjes zingen en knutselen met de kinderen. Op het laatste gedeelte ging je dan naar boven toe en de kinderen bleven dan beneden. Zij deden dan een soort spelletjes, maar dan met boos en blijdschap, allerlei thema's hadden ze dan voor die kinderen speciaal. En wij gingen dan naar boven om ons verhaal te vertellen. En ik heb dat wel als heel fijn ervaren, want dan hoor je ook even andere verhalen. En dan is jouw verhaal helemaal niet zo raar.*

Achterblijver: *Ja, die (Jeugdzorg) willen nog een afspraak maken voor een moeder en kind, en voor hem een opvoedcursus.*

Interviewer: *Moet dat nog komen?*

Achterblijver: *Ja.*

Interviewer: *Weet u al ongeveer wanneer?*

Achterblijver: *Nee, ik heb gezegd dat ik het nu nog te druk heb met al die groepen en gesprekken. Ik heb gezegd dat ik haar wel bel.*

Interviewer: *Dus u heeft nog geen afspraak gemaakt?*

Achterblijver: *Nee.*

Kinderen vanaf zes jaar kregen soms individuele hulp. Deze hulp werd gegeven door het kinder- en jeugdpsychiatrisch centrum De Jutters. Zo werden sommige jonge kinderen bijvoorbeeld naar 'de kidsclub' van De Jutters verwezen. De moeders lieten zich overwegend positief uit over deze hulp.

Soms waren verschillende organisaties betrokken bij de hulp aan de kinderen, zoals Jeugdformaat, Perspektief en Bureau Jeugdzorg, met als gevolg dat de procedures af en toe tot verwarrende situaties leidden.

Kinderen met gedragsproblemen waren onderwerp van onderzoek, een onderzoek waarvan de moeders vonden dat die veel te lang op zich liet wachten.

Achterblijver: *Dat [dat haar zoon psychiatrisch onderzocht zou worden] heb ik met Jeugdformaat besproken. Dat vond ik ook een beetje raar gaan, toen vroeg ik: 'Hoe zit het nu, is de aanvraag al gedaan bij De Jutters?' Toen had ze dit besproken met die vrouw van Jeugdzorg en die had gezegd: 'Nee, dat moet de moeder zelf aanvragen'. Nou, zij was hier en ze zei: 'Dan doen we dat meteen. Ik ben nu hier. Als je met Jeugdzorg in aanraking bent, dan moet Jeugdzorg de aanvraag doen.'*

Verschillende keren was er vóór het tijdelijk huisverbod contact met Jeugdzorg. In één situatie van langdurig en vrij ernstig geweld - waarvan de kinderen van negen en zeven jaar regelmatig getuige waren geweest - hadden de kinderen al via Kindspoor contact met Jeugdzorg, maar dit leidde niet tot het starten van hulp. Moeder zei hierover dat het gezin bij het onderzoek door het AMK een goede indruk had gemaakt en dat er daarom niets was gebeurd. Na oplegging van het huisverbod kregen de kinderen echter wel hulp. De betreffende respondent vertelde dat haar zoon gedragsproblemen had, dat het diagnostisch proces om allerlei redenen vertraagd was en dat men eerst een diagnose wilde stellen alvorens tot behandeling over te gaan. Reden waarom er zes maanden na het tijdelijk huisverbod nog geen hulp in zicht was. Een andere respondent vertelde hoe moeilijk het was vóór het tijdelijk huisverbod hulp voor haar kind te krijgen en dat ze nu dankzij het huisverbod wel de nodige hulp kreeg. Ze was hier ook heel tevreden over, maar begreep niet dat ze geen hulp vóór het huisverbod had kunnen krijgen.

Achterblijver: *Dit speelde allemaal in december-januari, de periode van de scheiding. Want ik ben van Bureau Jeugdzorg... Nou, ik weet niet hoeveel telefoontjes ik gepleegd heb..., ik werd van het kastje naar de muur gestuurd. Ik heb via de Agis-coach ook telefoonnummers gekregen..., kon ik ook nergens terecht. Gelukkig had ik een vriendin die ook in een scheiding had gezeten. En haar zoon had het ook heel moeilijk gehad. Gelukkig heeft zij ervoor gezorgd dat ik met die oudste ergens terecht kon. Als ik haar niet had gehad, dan was ik nog steeds niet verder gekomen.*

Interviewer: *Je zegt dus dat de hulp die je nu krijgt, dat je die had moeten krijgen voordat het zo uit de hand liep.*

Achterblijver: *Juist. Dan was het heel anders gelopen. Ik heb op het politiebureau ook een verklaring afgelegd en ook bij Bureau Jeugdzorg. Ik heb gezegd dat Bureau Jeugdzorg heel slecht werkt.*

In een andere situatie was de oudste zoon pleger van huiselijk geweld en uit huis geplaatst. In het verleden zou zijn moeder meerdere keren hulp aan Jeugdzorg hebben gevraagd. Hulp die echter nooit van de grond kwam.

Achterblijver: *Ik zag wel dat het al heel lang problematisch was. Maar ja, je wordt van het kastje naar de muur gestuurd.*

Interviewer: *En dat u eigenlijk niks aan Jeugdzorg heeft gehad?*

Achterblijver: *Nee, eigenlijk niet.*

Interviewer: *Omdat de problemen niet ernstig genoeg waren?*

Achterblijver: *Nou het werd niet gezien.*

Interviewer: *Het werd niet gezien.*

Achterblijver: *Ik had meer het gevoel van 'Ik stel me eigen aan en de mensen zien het niet om hem heen'. Maar de Jeugdzorg was de hele tijd van: 'Nee het gaat goed hoor, prima'. En dan kwam je thuis en dan dacht je van 'hhhhmm'.*

De algemene indruk is dat de hulp van Jeugdzorg voor het huisverbod nauwelijks op gang kwam maar tijdens het tijdelijk huisverbod goed van start ging en ook dwingender was dan de eventuele hulp van Jeugdzorg voorafgaande aan het tijdelijk huisverbod. In een aantal situaties was er al een ondertoezichtstelling voor de kinderen en hadden die een toezienend voogd toegewezen gekregen. Weinig moeders waren echter tevreden over de voogd.

Achterblijver: *Kijk, twee meisjes [voogden] die jonger zijn dan ik en die mij de wet willen voorschrijven, terwijl ik het beter weet dan zij. Ze bedoelen het goed. Maar weet je wat het is, als het andersom was, dat zij de ouders waren en ik de voogd, dan zou ik een schema opstellen en ik zou geregeld bij het gezin langskomen en kijken hoe het gaat. Hoe kan jij na een jaar mij beoordelen en mijn kinderen als je niks hebt gezien? Ik heb zelf aangeboden: 'Wil je een keertje bij mij slapen, dan mag het. Je mag heus wel komen kijken'. Dat heb ik ook tegen het AMK gezegd.*

Er was één situatie waarbij de man de achterblijver was en de twee kinderen van onder de vier jaar werden aan hem werden toegewezen. Bureau Jeugdzorg was zeer intensief bij deze casus betrokken en deze respondent zei dat dit veel voor hem en zijn kinderen had betekend. Zijn kinderen hadden een toezienend voogd toegewezen gekregen en daarnaast was er een opvoeddeskundige ingeschakeld. Deze vader had meegedaan aan een vaderproject, waarbij hij samen met zijn kinderen geobserveerd werd. Daarna kreeg hij tips over hoe hij de dingen anders en beter kon aanpakken. Vader was zeer te spreken over de geboden hulp, en kennelijk waren ook de hulpverleners tevreden over het door hen bereikte resultaat, want aan het eind van dit project werd deze vader uitgeroepen tot 'voorbeeldvader'. Toch was hij niet erg te spreken over de toegewezen voogd, omdat die hem weinig concrete adviezen gaf en de adviezen die hij wel kreeg waren nauwelijks op zijn situatie toegesneden.

Achterblijver: *Maar over de hulpverlening van die vrouw van de Jeugdzorg [voogd] ben ik niet tevreden. Ze praatte alleen maar over theorie, wat nergens op sloeg. Ik zei tegen haar dat ik het allemaal niet begreep. Ik vond wat zij vertelde verre van mijn leven. Ik vond het niet te doen in mijn realiteit.*

In verschillende interviews kwam naar voren dat de kinderen na het huisverbod geen verdere hulp hadden ontvangen. Vaak leek dit terecht, en zeiden ook de respondenten dat de kinderen geen verdere hulp wensten of nodig hadden. In één situatie echter waarin de kinderen getuige waren geweest van zeer heftig fysiek geweld leek het achterwege blijven van hulp voor de kinderen niet voor de hand te liggen. Het betrof een achterblijver die in het eerste interview overtuigend melding had gemaakt van ernstig fysiek geweld waarvan haar kinderen getuige waren geweest, en die in het tweede interview deze gebeurtenissen ontkende. Het is maar moeilijk te begrijpen dat de door haar in het eerste interview beschreven heftigheid van het geweld verdere hulp aan de kinderen niet noodzakelijk maakte.

Een van de dingen die in de gesprekken met achterblijvers opviel, was de angst die sommigen hadden voor uithuisplaatsing van hun kinderen door Bureau Jeugdzorg. In één van die gevallen waren de kinderen getuige waren geweest van langdurig en fors huiselijk geweld.

Achterblijver: *Ik vond het gewoon heel eng. Ik was gewoon bang dat ze de kinderen zouden kunnen afnemen, omdat de kinderen in een gezin wonen waar er zulke ruzies zijn.*

Soms ontstond deze angst na het eerste contact met Jeugdzorg. Zo zei een vrouw dat haar in het eerste, telefonische, contact met Jeugdzorg werd verteld dat het niet uitgesloten was dat haar kind uit huis geplaatst zou worden.

Achterblijver: *En twee dagen later werd ik door Jeugdzorg gebeld en dat was niet zo een lieve meneer, gewoon hoe hij al deed en dat die kleine anders bij me weggehaald werd. Nee, niet echt behulpzaam. Dat heb ik ook tegen Jeugdzorg gezegd en die zeiden: 'Misschien heeft u het wel verkeerd begrepen'. En ik zei: 'Dat dacht ik niet'. Hij was gewoon niet vriendelijk.*

Het kwam ook voor dat geïnterviewden zeiden dat Jeugdzorg de al dan niet uithuisplaatsing van hun kind(eren) aan bepaalde voorwaarden koppelde. Voorwaarden die met name het stoppen van een gewelddadige relatie betroffen. Enkele voorbeelden. Zo vertelde een respondent dat haar oudste zoon, die zich gewelddadig gedroeg tegenover haar jongste zoon, niet meer bij haar mocht wonen. Als hij toch thuis bleef wonen zou haar jongste zoon door Jeugdzorg uit huis geplaatst kunnen worden, aldus deze respondent. Ook andere hulpverleners zouden haar bedreigd hebben met uithuisplaatsing van de kinderen. Een andere respondente vertelde dat haar hulpverlener bij PsyQ, bij wie ze samen met haar man in relatietherapie was, gezegd had dat als er opnieuw sprake zou zijn van fysiek geweld hij dit bij het AMK zou melden en dat dit tot gevolg kon hebben dat haar kind uit huis geplaatst werd.

Achterblijver: *Ik had toch zoiets van: 'Bureau Jeugdzorg, daar gingen bij mij toch een paar uitroepstekens achter'. Ik dacht: 'Oh, mijn kinderen, dadelijk ben ik mijn kinderen kwijt'. Daar hebben ze al een keer mee lopen dreigen, toen bij PsyQ. 'Als er nog een keer wat gebeurt en wij komen er achter, komt het AMK en ben je je kinderen kwijt'. Daardoor heb ik niet eerder aangegeven dat het ook al een tweede keer was gebeurd, dat huiselijk geweld. Dat heb ik daar nooit aangegeven. Ik dacht: 'Dan ben ik dadelijk mijn kinderen kwijt'.*

Dan was er nog een respondent die vertelde dat haar partner degene was die haar bang gemaakt had voor het doen van aangifte van huiselijk geweld, omdat haar kinderen haar dan wel eens afgenomen konden worden. Uiteindelijk heeft in dit geval de school van het kind nog vóór het tijdelijk huisverbod een melding bij het AMK gedaan.

Achterblijver: *The first time I was scared. Later they (AMK) explained to me what they are doing. Up until now I was scared, because my husband always make me scared. When he is beating me, I want to call the police. He was threatening me: 'If you call the police, they will collect your child'. So, I was always afraid. I didn't call the police. I was afraid to go to the Kinderbescherming. Maybe they will collect my child.*

Alle achterblijvers die angstig bleken voor Jeugdzorg vanwege incidenten van huiselijk geweld hadden al in de periode voorafgaand aan het tijdelijk huisverbod contact gehad met Jeugdzorg. De dreigende uithuisplaatsing van de kinderen bleek het huiselijk geweld niet te hebben kunnen stoppen en had in verschillende situaties alleen een extra drempel opgeworpen om (nieuw) huiselijk geweld te melden.

7.3.2 Waardering voor de hulp van Bureau Jeugdzorg

In het algemeen werd de hulp van Jeugdzorg gewaardeerd. Vooral het hebben van regelmatig contact en het gevoel iemand te kunnen bellen als zich problemen voordeden, werden als belangrijk en zeer positief ervaren. Soms echter waren afspraken onduidelijk of liepen deze op één of andere manier mis. Dat beïnvloedde de waardering van de hulp uiteraard negatief. Een respondente zei hierover:

Achterblijver: *Ze [medewerkster Jeugdzorg] heeft wel gezegd dat ze een onderzoek wil gaan instellen, maar daar heb ik ook verder niets meer van gehoord. En wat betekent zo'n onderzoek dan? Kreeg ik ook geen voorlichting over. Dat maakt mij angstig.*

Dertien achterblijvers met kinderen onder de achttien jaar werden twee keer geïnterviewd: direct na het tijdelijk huisverbod en nog eens zes maanden later. Na zes maanden was in de meeste gevallen de hulp aan de kinderen beëindigd. Sommige respondenten vonden dat de hulp die tijdens het huisverbod werd gestart te abrupt werd afgebroken na het huisverbod. In vier gevallen bleef Jeugdzorg bij het gezin betrokken, omdat het diagnostisch proces voor kinderen met gedragsproblemen nog niet was afgerond of omdat er sprake was van een OTS en om die reden nog regelmatig contact met Jeugdzorg.

Ongeveer de helft van de geïnterviewde achterblijvers bij wie de hulp was afgesloten

bleek tevreden over de (soms uiteindelijk) ontvangen hulp. Deze groep verwachtte in de toekomst ook geen hulp meer nodig te hebben. In slechts een enkel geval werd niet duidelijk of de hulp naar tevredenheid van de cliënt was afgesloten. Soms leek er sprake van verwatering van de hulp of werd de aangeboden hulp toch maar niet 'geconsumeerd'. Zo zei één respondent bang te zijn dat haar kinderen een stempel opgedrukt zouden krijgen als ze voor hulp naar De Jutters zou gaan. Een ander zei niets met de hulp voor haar en haar kinderen te zijn opgeschoten en beweerde dat haar kinderen bovendien niet gemotiveerd waren om hulp te accepteren. Het leek erop dat zij dit de hulpverleners verweet.

Eén casus betrof een huiselijkgeweldsituatie waarbij de vader zijn dochter had verwond door een voorwerp naar haar hoofd te gooien. Via de spoedeisende hulp van het ziekenhuis werd het AMK gewaarschuwd en via het AMK kwam het tot een tijdelijk huisverbod voor de vader. Op het moment dat dit voorval plaatsvond is de dochter 17 jaar. Tijdens het huisverbod werd zij 18, waarop de bemoeienis van Jeugdzorg stopte. De hulp die ze hierna ontving bestond volgens haar uit gesprekken met haar psycholoog bij wie ze al geruime tijd voor het huisverbod van haar vader in behandeling was.

Er waren negen situaties met kinderen onder de 18 jaar waarin zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste is geïnterviewd (koppels). Als we de meningen van deze achterblijvers en uithuisgeplaatsten naast elkaar leggen, dan zien we een verschil in de mate van hun tevredenheid over Jeugdzorg. De uithuisgeplaatsten konden slechts summier iets vertellen over de bemoeienis van Bureau Jeugdzorg met hun kinderen, waaruit we de conclusie trokken dat Jeugdzorg nauwelijks of geen direct contact met hen had gehad. De uithuisgeplaatsten beperkten zich tot uitspraken als 'de kinderen missen' en 'bang de kinderen niet meer te zullen zien'. Achterblijvers hadden meestal een redelijk intensief contact met een werker van Jeugdzorg en voelden zich door hem/haar gesteund. Reden waarom ze zo goed als altijd tevreden waren over de bemoeienis van en de contacten met Jeugdzorg.

In een derde van de situaties was Jeugdzorg al vóór het tijdelijk huisverbod bij het gezin betrokken. In één geval ging het om een kind met ernstige psychische problemen dat onder toezicht van Jeugdzorg stond. In een andere situatie was het gezin al aangemeld bij Bureau Jeugdzorg maar was men in afwachting van de start van de hulp. In vier gevallen waarbij Jeugdzorg vóór het tijdelijk huisverbod was betrokken, was er door Jeugdzorg melding gemaakt van een zekere dreiging. Eén man zei bij het eerste gesprek met Jeugdzorg dat hij van hen te horen had gekregen dat zijn kind mogelijk uit huis gehaald zou worden. In drie andere situaties drong Bureau Jeugdzorg er volgens de geïnterviewde mannen op aan de relatie te verbreken. Zes maanden na het tijdelijk huisverbod waren twee van deze mannen gescheiden of bezig te scheiden, de derde man wenste geen scheiding.

Uithuisgeplaatste: *Nou ja, dat gedreig van 'we gaan de kinderen uit huis halen en dit is niet goed en je moet dat anders doen'. Maar jij maakt dat niet voor mij uit, dat maak ik zelf uit. Ik ben 44 jaar en er is niemand die mij gaat verplichten over hoe ik mijn kinderen op*

ga voeden. Dat is mijn probleem. Ik heb ze kunnen maken dus ik kan ze ook afmaken. Dat is mijn leven, ik beslis daarover. Jajaja. Totdat ik daar achterkwam, toen barste natuurlijk de bom. Toen kwam mijn vrouw (...). Ik zei: 'Als jullie godverdomme proberen om mijn vrouw bij mij vandaan te krijgen met die luizenstreken van jullie. Iedereen die hier het huis uit gaat, gaat tussen zes planken. En daarna ga ik zelf tussen zes planken. Als jullie zo'n luizenstreek flikken bij mij, dan kan je lachen'. Nou oké, precies daarna heeft ze aangifte gedaan.

De aard van de hulp van Bureau Jeugdzorg tijdens en na het tijdelijk huisverbod varieerde van nauwelijks enige hulp tot intensieve bemoeienis. Veel uithuisgeplaatsten spraken zich hierover uit in het eerste interview en hun oordeel over de hulp van Jeugdzorg, net als over andere aangeboden hulp, was negatief. Dat deze negatieve waardering van karakter kon veranderen, blijkt uit de reactie van een van hen. In het tweede interview, zes maanden later, bleek hij positiever over de hulp van Jeugdzorg dan in het eerste interview. Hij had zware psychische problemen en wist ook niet goed hoe hij zijn kind van anderhalf moest verzorgen. Nadat hij hiervoor hulp gekregen had, voelde hij zich een stuk rustiger en toonde hij zich ingenomen met de geboden hulp.

Behalve dat Jeugdzorg betrokken was bij het netwerkgesprek, was het contact tussen uithuisgeplaatsten en Jeugdzorg overigens beperkt. Wanneer er al sprake was van contact, beperkte dit zich tot een enkel telefoontje of een eenmalig gesprek. Zo'n gesprek met Jeugdzorg was dan niet in eerste instantie bedoeld om informatie te verschaffen, maar was vooral gericht op het verkrijgen van informatie van de uithuisgeplaatste over de situatie thuis en de kinderen. Een aantal uithuisgeplaatsten had bij deze gelegenheid graag meer informatie gekregen over hoe het met hun kind(eren) ging, hoe ze werden opgevangen en wat voor hulp ze ontvingen.

Interviewer: *Er is geen vervolgspraak met u gemaakt, samen met uw vrouw en Jeugdzorg?*

Uithuisgeplaatste: *Ik heb alleen één afspraak gehad.*

Interviewer: *Zou u dat vaker willen trouwens?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, eigenlijk wel, want je wilt ook weten wat er verder gaat gebeuren.*

Interviewer: *Ja, ook met uw kind.*

Uithuisgeplaatste: *Met mijn kind en zo.*

7.3.3 Bureau Jeugdzorg en de uithuisgeplaatsten met kinderen

Vijftien van de tweeëntwintig uithuisgeplaatsten hadden kinderen onder de achttien jaar. Jeugdzorg was dus automatisch bij deze situaties betrokken, situaties waarin kinderen nogal eens getuige waren geweest van huiselijk geweld.

Interviewer: *U gaf net al aan dat uw dochter afen toe bij ruzies aanwezig is. Zijn de kinderen vaker aanwezig als u ruzie maakt?*

Uithuisgeplaatste: *Ja altijd. Ik zeg dit ook tegen haar [partner], maar ze heeft heel veel emoties, ze luistert niet naar mij. Als we ruzie maken dan schrikken de kinderen altijd. Soms beginnen ze te huilen als we heel hard schreeuwen. Mijn dochter is zes jaar, ze vindt het heel erg als we ruzie maken. Wij zijn haar ouders, wij moeten haar dingen leren, maar*

zij zegt tegen ons: 'Mama, papa ophouden, waarom schelden jullie elkaar uit'. Dat is niet goed voor een kind.

Interviewer: *En als jullie ruzie hadden of als er spanningen waren, hebben de kinderen daar ook wel eens wat van meegekregen?*

Uithuisgeplaatste: *Ja, tuurlijk.*

Interviewer: *En hoe reageren zij daar dan op?*

Uithuisgeplaatste: *Ja ook huilen en ja, kut.*

Uit de gesprekken met de respondenten kwam naar voren dat de agressie zelden gericht was tegen de kinderen en er kwamen dan ook vrijwel geen gevallen van uitgesproken kindermishandeling in ons onderzoek voor. In twee situaties was de geweldsuitbarsting echter wel tegen de kinderen gericht: één situatie waarbij een vader zijn dochter geslagen had en één waarbij een vader zijn dochter een bord naar haar hoofd had geslingerd. In beide gevallen leek er geen sprake te zijn van herhaaldelijk fysiek geweld, wel van eerder verbaal geweld en intimidatie.

Uithuisgeplaatsten bleken soms weinig tot geen besef te hebben van wat hun gedrag voor invloed had op hun kinderen en ze zagen in hun gedrag zeker geen aanleiding om hulp te gaan zoeken.

Uithuisgeplaatste: *Schreeuwen wel ja. Een klap hebben ze volgens mij alleen de laatste keer gezien. Dat hebben ze niet eerder gezien, denk ik.*

Interviewer: *Nee. Hoe reageerden de kinderen daarop toen ze dat zagen?*

Uithuisgeplaatste: *Hysterisch.*

Interviewer: *Ja? Wat deden ze toen?*

Uithuisgeplaatste: *Huilen, schreeuwen.*

Interviewer: *Hebben jullie in het verleden wel eens hulp gezocht?*

Uithuisgeplaatste: *Nee, dat wilde zij wel, maar ik niet.*

Interviewer: *Waarom wilde jij dat niet? Kun je dat toelichten?*

Uithuisgeplaatste: *Dat weet ik niet. Ik vond dat hulp voor gekke mensen was of zo. Zo dacht ik erover. Ik dacht: 'Dat heb ik allemaal niet nodig'.*

Uithuisgeplaatsten beschouwden zichzelf lang niet altijd als dader of aanstichter van het geweld, enkelen vertelden dat zij juist de kinderen probeerden te beschermen tegen de ruzies. Zo zei een respondent dat hij de kinderen mee naar buiten nam wanneer zijn partner weer eens tegen hem begon te schreeuwen en te schelden.

Een consequentie van een uithuisplaatsing is dat er geen tijdens het huisverbod geen contact is toegestaan tussen de uithuisgeplaatste en diens kinderen. Dit viel sommigen bepaald zwaar en deze maatregel werd bovendien niet altijd goed begrepen. Niet iedere uithuisgeplaatste hield zich dan ook aan het verbod om contact te zoeken met de kinderen.

Uithuisgeplaatste: *Gewoon bellen, praten: 'Wat doe je?' Dit en dat. Ik werkte meestal in de avond. Ik belde gewoon. Er stond: 'Je mag geen telefonisch contact' en dit en dat. Maar ik belde gewoon. Ik voelde me niet lekker in m'n vel, ik voelde me klote. Ik kan niet zonder mijn gezin en achtentwintig dagen vind ik lang.*

Uithuisgeplaatste: *Je hebt een woonverbod gekregen, maar contact met je kind of kinderen mag eigenlijk wel. Voordat je kinderen op de aarde kwamen, maak je een band met hem of haar en als je tien dagen geen contact hebt, dan gaat die band die je hebt proberen te maken een beetje breken. Dat wil ik eigenlijk doorgeven. Dit moet eigenlijk veranderd, want het probleem is niet voor het kind. Het is met de ouders en als je het kind erbij zet, dan zie je gewoon dat de gedachten van het kind dat de vader het altijd fout heeft gedaan, als je zo doet*

Sommige uithuisgeplaatsten uitten hun zorgen over het lot van hun kinderen tijdens hun gedwongen afwezigheid. Een respondent vertelde dat de kinderen tijdens het tijdelijk huisverbod bij zijn schoonouders verbleven die, volgens hem, een drankprobleem hadden. Een andere geïnterviewde, die na het tijdelijk huisverbod is gescheiden, zei dat zijn kind veel bij de moeder van zijn ex-vrouw verbleef en hij maakte zich daarover zorgen omdat volgens hem zijn ex veel psychische problemen had. Zelf woonde hij na het tijdelijk huisverbod (en de scheiding) bij zijn vader in en de behuizing was te klein om zelf het kind op te kunnen vangen. Een andere uithuisgeplaatste was er getuige van was geweest dat zijn schoonvader een kind (niet zijn kind) mishandelde toen hij daar op bezoek was. Hij was hier zo van geschrokken dat hij verstijfde en niets kon doen. Later had hij dit voorval bij het AMK gemeld, maar hij werd volgens hem niet serieus genomen. Ook zijn vrouw geloofde hem niet, wat tot ruzie leidde. De directe aanleiding voor het tijdelijk huisverbod was volgens hem dat zijn vrouw het kind naar haar vader wilde brengen en hij zich hiertegen verzette. Tijdens het tijdelijk huisverbod verbleef zijn kind uitgerekend bij zijn schoonvader (zie ook eerder in dit verslag).

Uithuisgeplaatste: *Ik voelde me zwaar genaaid gewoon. Ik vond het heel erg. Ik meld iets... De een staat te schreeuwen dat hij iets gezien heeft over kindermishandeling, maar als je iets gezien hebt van dichtbij, dan kost het je moeite om daarover te praten. Dat heb ik vijf keer gemeld, meerdere keren gebeld enzovoort, en je hoort geen ene flikker daarvan. Of om op de hoogte te worden gehouden wat ze met mijn gegevens gaan doen, of waar mijn kind is, of dat tijdens het huisverbod mijn kind veilig is. En dan moet je je rustig houden, achtentwintig dagen lang. Nou dank je wel.*

7.3.4 Conclusies en aanbevelingen

Bureau Jeugdzorg was in een aantal situaties al voor het tijdelijk huisverbod bij het gezin betrokken. In sommige gevallen zou Bureau Jeugdzorg de ouders hebben geadviseerd om hulp te zoeken voor hun relatieproblemen. Een aantal geïnterviewden (zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers) zei dat Bureau Jeugdzorg voorwaarden stelde aan het verlenen van hulp, zoals het beëindigen van de relatie. Als aan die voorwaarde niet werd voldaan dreigde Jeugdzorg, aldus sommige respondenten, met 'het uit huis plaatsen van de kinderen'. Sommige achterblijvers, en een enkele uithuisgeplaatste zeiden bang te zijn voor uithuisplaatsing van hun kinderen. In alle situaties waarin deze angst bij respondenten speelde, was Bureau Jeugdzorg al vóór het tijdelijk huisverbod bij het gezin betrokken.

Hoewel het dreigen met een ondertoezichtstelling in sommige situaties gerechtvaardigd lijkt, kan de angst hiervoor ook een averechts effect hebben omdat mensen als gevolg daarvan kunnen besluiten af te zien van het doen van aangifte van huiselijk geweld. Dit is niet wenselijk en kan voorkomen worden door heldere voorlichting, het aanbieden van laagdrempelige hulp en het maken van voor een ieder duidelijke afspraken.

Verschillende respondenten hadden kritiek op het feit dat het hen veel moeite kostte om Jeugdzorg bij hun situatie te betrekken in de periode voorafgaande aan het huisverbod, terwijl ze met zowel een gewelddadige thuissituatie als gedragsproblemen van een of meerdere kinderen te maken hadden. Het tijdelijk huisverbod zou dan juist intensieve betrokkenheid van Bureau Jeugdzorg en de daarmee gepaard gaande hulp voor kinderen tot gevolg moeten hebben. Het is spijtig als na een verzoek om hulp een situatie niet in een vroeg stadium wordt onderzocht en er niet wordt ingegrepen als de omstandigheden daarom vragen, zodat verdere escalatie kan worden voorkomen.

Respondenten die op enig moment hulp voor hun kinderen kregen, hadden over het algemeen de verwachting dat al de problemen van hun kinderen zouden worden aangepakt. Het was hun onvoldoende duidelijk dat er verschillende, en gescheiden, trajecten zijn voor kinderen die hulp ontvangen vanwege gezinsproblematiek (huiselijk geweld) en voor kinderen met gedragsproblemen, die nader onderzoek vragen. Een analyse van de problemen met bijbehorende uitleg en informatie over het hierop toegesneden beleid had naar onze mening een deel van de kritiek kunnen wegnemen.

Er werd ook kritiek geuit op het toezien van voogdijschap. Deze maatregel werd nooit als hulp ervaren, maar gezien als een sanctie waarmee men moest zien te leven. Men vond niet alleen de voogden te jong, maar ook dat het hun aan praktisch inzicht ontbrak. Het vertrouwen in de toezien van voogd was dan ook gering.

Uithuisgeplaatsten en achterblijvers hadden een ander oordeel over de bemoeienis van Bureau Jeugdzorg. Uithuisgeplaatsten oordeelden negatiever dan achterblijvers over de door Jeugdzorg verleende hulp, hoofdzakelijk omdat zij nauwelijks bij de hulp voor hun kinderen betrokken werden. Zij ervoeren het bovendien als een grote straf dat ze hun kinderen niet mochten zien tijdens het huisverbod noch op de hoogte werden gebracht van wat er met hun kinderen gebeurde en hoe het hun verging.

Hoewel de ruzies en het geweld vaak niet tegen het kind gericht waren, ligt het voor de hand dat het beeld dat kinderen van de uithuisgeplaatste kregen relatief negatief gekleurd was. De uithuisgeplaatste besepte vaak niet wat het huiselijk geweld voor zijn kind(eren) betekende en voor het beeld dat zijn kinderen van hem kregen. Reden waarom het belangrijk is de uithuisgeplaatste erop te wijzen/te leren dat het mogelijk is om op een niet bedreigende manier een (betere) relatie met hun kind(eren) op te bouwen. Hij/zij zal zich ook bewust moeten zijn van zijn/haar verantwoordelijkheid als opvoeder. Bureau Jeugdzorg heeft een taak bij het verbeteren van de relatie tussen kind en uithuisgeplaatste. Daarom zou het goed zijn dat Jeugdzorg de uithuisgeplaatste (meer) bij de behandeling betreft dan in ons onderzoek het geval was.

7.4 Hulp door de Reclassering aan de uithuisgeplaatsten

Dagelijks behandelt de Reclassering alle nieuw binnengekomen casussen Tijdelijk Huis Verbod. De Reclasseringsambtenaar neemt zo spoedig mogelijk contact op met de uithuisgeplaatste en verdiept zich in de zaak door de ter beschikkingstaande databasis (registratie van justitie) te raadplegen. Vervolgens krijgt de uithuisgeplaatste telefonisch (nogmaals) uitleg over het tijdelijk huisverbod waarna er een afspraak wordt gemaakt voor een face-to-face-gesprek met de ambtenaar die de uithuisgeplaatste zal gaan begeleiden. Bij voorkeur is dit degene die het eerste contact met de uithuisgeplaatste heeft gelegd. Het face-to-face-gesprek moet binnen twee à drie dagen hebben plaatsgevonden.

De Reclassering controleert en biedt tevens hulp en steun. Om dat goed te kunnen doen moet de ambtenaar zich een oordeel vormen over de houding van de betrokkene tegenover het huisverbod, diens gemotiveerdheid om hulp te ontvangen en over de kans op recidive. Daarna volgt er een intake bij De Waag³⁶ en wordt er een datum gepland om een begin te maken met de therapie. De reclasseringsambtenaar bekijkt welke praktische zaken er geregeld moeten worden en peilt of de uithuisgeplaatste openstaat voor een viergesprek of netwerkgesprek (een gesprek met uithuisgeplaatste, achterblijver(s) en hulpverleners van beide partijen). Hoewel de uithuisgeplaatste niet verplicht is hulp te accepteren noch om deel te nemen aan het netwerkgesprek, kan het weigeren van hulp tot gevolg hebben dat het huisverbod wordt verlengd. (Werkinstructie Reclassering, procedure rondom het huisverbod)

Alle uithuisgeplaatsten hadden tijdens het tijdelijk huisverbod contact met de Reclassering. Deze contacten werden door de meeste uithuisgeplaatsten positief gewaardeerd en door ongeveer een derde als zeer goed (een waardering met een 8, 9 of 10). Ongeveer een kwart van de geïnterviewde uithuisgeplaatsten oordeelde negatief tot uiterst negatief over de Reclassering (een waardering tussen 0 en 4).

De volgende punten werden als erg positief ervaren:

- de medewerker onderhield het contact met de uithuisgeplaatste en verschaftte duidelijkheid;
- de uithuisgeplaatste respondenten vonden dat de ambtenaar van de Reclassering naar hen luisterde. Sommigen zeiden dat hij/zij de enige was die dat deed;
- de reclasseringsambtenaar werd door de meeste uithuisgeplaatsten omschreven als 'aardig' en een 'goede vent'.

De contacten met de Reclassering verliepen echter niet altijd goed en werden in een aantal gevallen niet positief gewaardeerd. Eén man nam naar eigen zeggen herhaaldelijk het initiatief tot (telefonisch) contact met de Reclassering. Hij wilde heel graag zijn kant van het verhaal vertellen, omdat hij zich door niemand gehoord voelde. Hij was

³⁶ De Waag is een instelling die gespecialiseerde zorg biedt aan mensen die grensoverschrijdend gedrag combineren met een psychische stoornis. De Waag verzorgt behandeling, onderzoek en advies rondom de zorglijnen: Huiselijk Geweld, Agressie en Vermogen, Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag.

wanhopig omdat hij het idee had dat zijn kind door de zijn afwezigheid in een gevaarlijke situatie was beland en hij niets kon doen om zijn kind te beschermen. Maar ook bij de Reclassering werd er niet naar hem geluisterd, aldus deze respondent. Het duurde dagen voor hij een eerste gesprek had met een medewerker van de Reclassering. En bij het eerste netwerkgesprek bleek hij niet op de hoogte van het doel van dit gesprek. Bovendien werden afspraken verzet of men hield zich er niet aan. Uiteindelijk heeft hij in achtentwintig dagen twee tot drie keer een gesprek gehad met een medewerker van de Reclassering. Hoewel deze gesprekken goed verliepen, had de respondent het gevoel dat de reclasseringsambtenaar niets voor hem kon betekenen met als gevolg dat zijn waardering voor de Reclassering zeer laag was. Pas bij De Waag, zei hij, kon hij zijn verhaal kwijt.

Een tweede respondent vertelde dat hij zelf moest bellen met de Reclassering. Omdat bellen voor hem te duur was, werd afgesproken dat de reclasseringsmedewerker hem in het vervolg zou bellen. Deze afspraak werd echter niet nagekomen, luidde de klacht van deze uithuisgeplaatste.

Een derde uithuisgeplaatste met weinig waardering voor de Reclassering vond dat de ambtenaar niet goed naar hem luisterde. Hij zei dat men geen oog had voor zijn verhaal, dat hij het gevoel had niet open te kunnen spreken en gedwongen werd dingen te zeggen. Hij was het niet eens met de lezing van zijn ex-vrouw over de situatie die tot zijn huisverbod had geleid. Zijn vrouw had volgens hem gelogen bij het doen van de aangifte.

En een vierde uithuisgeplaatste was van mening dat het tijdelijk huisverbod ten onrechte was opgelegd. Hij had maar één keer contact met de Reclassering en voelde zich door de Reclassering beschuldigd. Hij vond dat hij niet geholpen werd, maar wilde dat ook niet.

Tot slot was een vijfde respondent het dan wel eens met het feit dat hij een huisverbod opgelegd had gekregen, maar vond hij de hele toestand toch wat overdreven. Hij raakte in conflict met de Reclassering over het maken van een afspraak voor een face-to-face-gesprek. Vervolgens werd zijn tijdelijk huisverbod verlengd. Hoewel er uiteindelijk wel een face-to-face-gesprek plaatsvond, die volgens de respondent zelfs redelijk verliep, had hij geen goed woord over voor de hulp van de Reclassering. Hulp wees hij na het gesprek af.

De uithuisgeplaatsten die niet tevreden waren over het huisverbod gaven relatief vaak aan het niet eens te zijn met het huisverbod en het buiten proportie te vinden. Ze voelden zich onheus behandeld, hadden de indruk dat ze hun verhaal niet konden doen, dat hun versie van het gebeurde niet geloofd werd en/of werden volgens hen bij voorbaat als de schuldige aangewezen.

In hun gesprekken met de Reclassering werden ook praktische zaken besproken, zoals hulp bij het verkrijgen van spullen uit huis, bemiddeling bij zakelijke verwickelingen en hulp bij het zoeken van nieuwe huisvesting. Over deze hulp werd nogal wisselend geoordeeld. Sommigen voelden zich uitstekend geholpen, zoals de man die zei dat hij niet wist dat er in Nederland zoveel instanties waren bij wie je voor hulp terecht kon.

Anderen vonden echter dat de Reclassering niets voor hen had gedaan, zoals bijvoorbeeld geen hulp bieden bij het ophalen van een aantal spullen voor de uithuisgeplaatste omdat de Reclassering zei 'geen boodschappendienst' te zijn.

Ten slotte: volgens vrijwel geen van de uithuisgeplaatsten werd met de Reclassering gesproken over het netwerkgesprek, meer dan de helft van de uithuisgeplaatsten was door de Reclassering naar De Waag verwezen, en enkelen naar de Brijder (verslavingszorg) of Zebra (AMW).

7.4.1 Conclusies en aanbevelingen

Uit de interviews kwam naar voren dat de Reclassering erin geslaagd was om met uithuisgeplaatsten in gesprek te komen (face-to-face-gesprek). Het overgrote deel van de uithuisgeplaatsten was tevreden tot zeer tevreden over de bemoeienis van de Reclassering. Vooral uithuisgeplaatsten die een luisterend oor vonden bij de reclasseringsambtenaar en erkenning kregen voor hun verhaal, toonden veel waardering voor de ontvangen hulp.

Een minderheid is uitermate ontevreden over de inzet van de Reclassering. Vaak voelden ze zich al onheus behandeld door het opgelegde huisverbod, en vervolgens ook nog eens niet gehoord of (ten onrechte) beschuldigd. Daar ze het niet eens waren met hun huisverbod en voor die mening nergens steun vonden, wekt hun onvrede geen verbazing.

Hoewel de Reclassering de enige instantie is die een netwerkgesprek kan voorbereiden met de uithuisgeplaatste, vormde het netwerkgesprek volgens vrijwel geen van de uithuisgeplaatsten een onderwerp van gesprek tijdens hun bijeenkomsten met de reclasseringsambtenaar.

Ten slotte: na afloop van het huisverbod werd meer dan de helft van de uithuisgeplaatsten doorverwezen naar De Waag en een enkeling naar de Brijder (verslavingszorg) of Zebra (AMW).

7.5 Hulp door De Waag aan de uithuisgeplaatsten na het tijdelijk huisverbod

In de werkinstructie Tijdelijk Huis Verbod van de Reclassering wordt als onderdeel van het eerste face-to-face-gesprek het plannen van een intakegesprek bij De Waag genoemd, behalve als iemand bijvoorbeeld al in behandeling is bij een andere instelling.

Voor het merendeel van de uithuisgeplaatsten werd er een afspraak bij De Waag gepland. Zeven geïnterviewden zeiden echter niets te weten over een verwijzing naar De Waag of ontkennden te zijn doorverwezen. Zo zei een geïnterviewde: 'Het zal wel door Reclassering gezegd zijn, maar ik weet niets van een doorverwijzing'. Eén uithuisgeplaatste stelde dat hij gedwongen werd om naar De Waag te gaan.

Het feit dat sommigen niet naar De Waag werden verwezen, kon te maken hebben met verwijzingen naar andere instanties. Zo ontvingen twee uithuisgeplaatsten al hulp bij Brijder (verslavingszorg) en werd een ander met zijn gezin verwezen naar PerspeKtief, een organisatie die onder andere opvang en begeleiding bij huiselijk geweld biedt.

Uithuisgeplaatste: *Ik word er nou in principe gewoon gedwongen heen te gaan, anders mag ik mijn dochter niet zien. Zover zijn ze. Ik vind dat soort dingen heel laag, want ik heb dat meisje nog nooit niks aangedaan, alleen ik en mijn vriendin maken ruzie.*

De uithuisgeplaatsten die zeiden noch bij De Waag te zijn geweest noch te zijn verwezen naar een andere instantie, hadden allen hun relatie beëindigd. Sommigen van hen vertelden dat ze om die reden geen behoefte hadden aan hulp. Maar er waren ook uithuisgeplaatsten die zich onheus behandeld voelden, boos waren en om die reden niet behandeld wilden worden.

Uithuisgeplaatste: *Ik denk ook helemaal niet dat ze mensen willen helpen. Als ze mensen willen helpen, dan zouden ze ook naar mij geluisterd hebben. Maar zij gaan alleen af op het verhaal van mijn vrouw en dan nemen ze maatregelen. Dat is geen hulp, zo maak je mensen alleen boos.*

Ook waren er uithuisgeplaatsten die vonden dat ze hun eigen problemen zonder hulp van buitenaf binnen het gezin moesten zien op te lossen. Hulp werd ook dan niet op prijs gesteld.

Een aantal uithuisgeplaatsten startte met relatietherapie. De relatietherapie kwam echter niet tot stand als een van de partners weigerde mee te werken. In plaats daarvan kreeg een van de uithuisgeplaatsten tegen zijn zin groepstherapie, want hoewel hij was gescheiden had hij toch liever relatietherapie ontvangen.

Eén respondent die relatietherapie kreeg aangeboden, was hier wel over te spreken maar vond het jammer dat er niet vaker op de afspraken die tijdens het netwerkgesprek waren gemaakt werd teruggekomen. En er werden meer minpunten genoemd. Zo vond een uithuisgeplaatste dat de relatietherapie vooral effect had op zijn partner, terwijl een ander meldde dat de relatiegesprekken na twee keer in ruzie uitmondde.

Enkele respondenten kregen in plaats van relatietherapie groepstherapie of individuele therapie (woedebeheersingstherapie) aangeboden. Slechts één uithuisgeplaatste vertelde dat De Waag niets had bijgedragen aan de oplossing van zijn problemen. Alle anderen bleken niet ontevreden. Toch verliep het na de verwijzing naar De Waag niet altijd zoals het moest. Zo vertelde een uithuisgeplaatste dat er na de intake met De Waag overlegd zou worden over de verdere gang van zaken, maar dat hij daar nooit meer iets van had vernomen, terwijl een andere uithuisgeplaatste meldde dat zijn intake vroegtijdig werd afgebroken waarna er door De Waag geen actie meer was ondernomen. (Overigens bleek hij geen behoefte te hebben aan verdere behandeling bij De Waag.)

Eén keer kwam het voor dat de gesprekken bij De Waag werden beëindigd omdat de aanklacht tegen de uithuisgeplaatste werd ingetrokken, hoewel de uithuisgeplaatste de sterke behoefte had om het gebeurde met een hulpverlener te bespreken. De gesprekken konden volgens hem geen voortgang vinden omdat er zonder aangifte geen financiering mogelijk bleek.

7.5.1 Conclusies en aanbevelingen

Het merendeel van de uithuisgeplaatsten was tevreden over de therapie bij De Waag en een enkeling meldde er al positieve effecten van ondervonden te hebben. Vooral uithuisgeplaatsten die na het huisverbod verder wilden met hun partner kregen tot hun tevredenheid therapie aangeboden bij De Waag.

Van de zeventien gescheiden uithuisgeplaatsten was er maar één die zei de hulp van De Waag te waarderen en veel aan deze hulp te hebben gehad. Relatief veel gescheiden uithuisgeplaatsten kwamen echter nooit in contact met De Waag.

Het kwam ook voor dat er met respondenten een intake-gesprek plaatsvond en dat toch van het aanbieden van hulp werd afgezien. Of omdat sommige respondenten overduidelijk geen hulp wensten of omdat De Waag na de intake inschatte dat de uithuisgeplaatste onvoldoende gemotiveerd was. Als het laatste het geval was viel uit de interviews niet altijd op te maken of De Waag verzuimd had hulp aan te bieden of dat hulp vanwege gebrek aan motivatie niet aangeboden werd. Vast staat dat lang niet alle cliënten na het intake-gesprek in behandeling werden genomen.

7.6 Het netwerkgesprek

Er wordt naar gestreefd binnen de tien dagen van het huisverbod een netwerkgesprek te organiseren. In het bijzijn van de hulpverleners is er dan voor het eerst tijdens het huisverbod contact tussen de achterblijver en de uithuisgeplaatste. Bij dit netwerkoverleg zijn aanwezig de achterblijver, de uithuisgeplaatste, diens kind(eren) (afhankelijk van de leeftijd), betrokken hulpverleners (AMW, Reclassering, Bureau Jeugdzorg) en anderen die respondenten bij dit overleg willen uitnodigen, zoals familie/vrienden of overige hulpverleners. Het doel van dit overleg is om een veiligheidsplan op te stellen dat gericht op het verkrijgen van een veilige situatie na afloop van het huisverbod. Wanneer het een gezin met kinderen betreft, heeft Bureau Jeugdzorg de voorzittersrol in het netwerkgesprek. Het overleg vindt in dat geval plaats op het kantoor van Bureau Jeugdzorg. Indien nodig regelt Bureau Jeugdzorg een tolk. (Procedure Tijdelijk Huisverbod)

In de literatuur over het tijdelijk huisverbod wordt het gesprek met alle betrokkenen ook wel een systeemgesprek genoemd. Bij een systeemaanpak gaat het om het in kaart brengen en analyseren van de oorzaken van en de betrokkenheid van de verschillende leden van het gezin bij het geweld, en om het aandragen van oplossingen. Het gaat dus niet alleen om het afstemmen van trajecten voor uithuisgeplaatsten, achterblijvers en kinderen op elkaar, maar ook om het als het ware één laten worden van deze trajecten.³⁷

De term netwerkgesprek verwijst naar een aanpak waarbij naast het gezin ook belangrijke mensen uit het netwerk van de betrokkenen worden ingeschakeld. In de werkinstructie voor het tijdelijk huisverbod van de welzijnsorganisatie 'Voor Welzijn'

³⁷ Scheijenberg A, Van de KBM, Vanoni MC, Homburg GHJ. Procesevaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod. Regioplan publicatienummer 1926. Amsterdam, november 2010

wordt gesteld dat ouders 'uit hun netwerk ieder ten minste één of twee personen kiezen die een bijdrage kunnen leveren aan de veiligheid in hun gezin'. Ook hulpverleners kunnen kiezen wie er aanwezig is bij het gesprek.

Bij de start van het netwerkgesprek wordt allereerst het doel van de bijeenkomst uitgelegd, namelijk dat er een veiligheidsplan opgesteld zal worden waarin de afspraken waar iedereen achter staat zijn opgenomen, afspraken waarvan alle betrokkenen denken dat ze een veilige situatie op lange termijn kunnen bewerkstelligen. Alle deelnemers aan het gesprek ontvangen een kopie van dit veiligheidsplan. Na verloop van tijd wordt het veiligheidsplan geëvalueerd.³⁸

In de werkinstructie van de Reclassering wordt zo'n gesprek met alle betrokkenen een viergesprek genoemd; de aard en het doel van dit gesprek zijn echter niet uitgebreid beschreven. Ook wordt niet vermeld dat er personen uit het netwerk van betrokkenen bij het gesprek kunnen worden uitgenodigd.

Uit het gebruik van de verschillende namen voor het overleg - netwerkgesprek, systeemgesprek, viergesprek - valt op te maken dat er niet volledige eenduidigheid over dit overleg bestaat. In ons onderzoek gebruiken we de term netwerkgesprek. Het belangrijkste kenmerk van dit gesprek is dat alle betrokken hulpverleners en gezinsleden eraan deelnemen. Het belangrijkste doel van het gesprek is dat achterblijvers en uithuisgeplaatsten met elkaar in gesprek gaan over wat ieders aandeel in de geweldsituatie(s) is geweest en dat ze zichzelf vervolgens de vraag stellen wat zij zelf kunnen doen of laten om nieuwe geweldsituaties te voorkomen. De antwoorden op deze vragen worden vertaald en vastgelegd in onderlinge afspraken die opgenomen worden in het veiligheidsplan.

7.6.1 Ervaringen met het netwerkgesprek

Uit de interviews bleek dat het netwerkgesprek in vrijwel alle gevallen plaatsvond. Bij het netwerkgesprek waren altijd de uithuisgeplaatste en de achterblijver aanwezig. Soms namen de kinderen (een of meer) deel aan het gesprek en soms was er ook een familielid bij aanwezig. Op enkele gevallen na waren de reclasseringsambtenaar, de maatschappelijk werker en - als er kinderen onder de achttien jaar bij betrokken waren - een medewerker van Jeugdzorg bij het gesprek aanwezig. Meestal vonden de gesprekken bij Bureau Jeugdzorg plaats, maar soms ook op het politiebureau. Eén keer vond het gesprek in het ziekenhuis waar de achterblijver was opgenomen plaats [niet vanwege van huiselijk geweld].

Volgens een uit het Midden-Oosten afkomstige uithuisgeplaatste was er geen sprake van een netwerkgesprek geweest. Deze uithuisgeplaatste beschreef zijn relatie als slecht. Hij en zijn vrouw maakten vaak in aanwezigheid van de kinderen ruzie. Na het tijdelijk huisverbod kregen zowel de uithuisgeplaatste als zijn vrouw en kinderen hulp, terwijl tegelijkertijd een strafrechtelijke procedure tegen de uithuisgeplaatste was gestart. Hij was ontevreden over de verleende hulp en was van mening dat er maar naar één kant van het verhaal, niet het zijne, geluisterd werd. Ondanks de slechte relatie met zijn

³⁸ Richtlijnen netwerkgesprek. Voor Welzijn, versie 1.0, 27, februari 2012

vrouw wilde hij omwille van de kinderen niet scheiden. Het is niet duidelijk waarom er in deze situatie geen sprake was van een netwerkgesprek. Mogelijk heeft er wel een netwerkgesprek plaatsgevonden maar werd dit door de respondent niet als zodanig herkend.

In een tweede situatie, waarbij het ging om een moeder en een uithuisgeplaatste dochter, was er geen netwerkgesprek omdat de dochter was opgenomen in een psychiatrische instelling.

In de derde situatie ontkenden zowel de achterblijver als de uithuisgeplaatste deelgenomen te hebben aan een netwerkgesprek. Het betrof hier om een al vóór het huisverbod gescheiden Afrikaans, uit het Sub-Saharagebied afkomstig, echtpaar met een kind van zeven jaar. De verhalen van beide partners liepen nogal uiteen. De uithuisgeplaatste was zeer ontevreden over de hulpverlening, mede omdat hij sterk het gevoel had dat er niet naar zijn versie van het verhaal geluisterd was. Dit echtpaar koos ervoor het contact met elkaar te verbreken.

Uithuisgeplaatste: *De hulpverleners praten niet met mensen. Ze vertellen je verder ook helemaal niet wat ze van je verwachten. Als ze zich mengen in ruzies tussen echtgenoten, dan moeten ze ook luisteren naar allebei de personen. Ik ben niet boos om de manier waarop ze me behandeld hebben, ze hebben me juist sterker gemaakt. Alleen zijn er goede en slechte mensen. En er zal eens iemand zijn die eens heel boos zal worden op de manier waarop ze hem behandeld hebben en dan kan het slecht aflopen.*

In een vierde situatie was de geïnterviewde een Afrikaanse vrouw uit het Sub-Sahara gebied. Ze was niet getrouwd en woonde alleen met haar dochter van vier. Haar partner woonde elders. Ze zei dat er geen netwerkgesprek was geweest, maar dat zij en haar dochter wel hulp hadden gekregen. Hulp waar ze tevreden over was. Na een half jaar werd de hulp gestopt omdat die niet meer nodig was.

Bij de vijfde situatie ging het om een gescheiden man afkomstig uit Zuid-Azië. Hij had drie jonge kinderen en kwam nog regelmatig bij zijn ex-vrouw over de vloer. Hij zei dat de hulpverleners niet naar zijn verhaal hadden willen luisteren en was ook uitermate ontevreden over de geboden hulp. Volgens hem had er geen netwerkgesprek plaatsgevonden.

In de zesde situatie weigerde de geïnterviewde de meeste vragen te beantwoorden en er is dan ook geen informatie voorhanden over of er al dan niet sprake van een netwerkgesprek was geweest.

In vier van de zes situaties waarin kennelijk geen netwerkgesprek had plaatsgevonden, is er geen duidelijke reden aan te wijzen voor het achterwege blijven van dat gesprek. In deze vier gevallen betrof het uithuisgeplaatsten van niet-Nederlandse afkomst die niet te spreken waren over de hulpverlening omdat ze van mening waren dat er nauwelijks naar hen werd geluisterd. Of de betreffende respondenten geen uitnodiging voor een netwerkgesprek hadden ontvangen, of dat ze de uitnodiging hadden genegeerd kon uit de interviews niet worden opgemaakt.

Het netwerkgesprek was de eerste keer dat achterblijver en uithuisgeplaatste elkaar ontmoetten na de oplegging van het huisverbod. Het gesprek werd altijd gehouden in aanwezigheid van de verschillende hulpverleners. Uit de meeste interviews werd duidelijk dat er gewerkt werd aan het maken van afspraken die moesten leiden tot een veiligheidsplan. Het netwerkgesprek verliep lang niet altijd probleemloos. Geregeld schortte het aan een gedegen voorbereiding samen met de cliënt. Eén respondent kwam bij het eerste netwerkgesprek te laat en zei dat hij bovendien versuft was van de medicijnen die hij sinds kort kreeg. Hij begreep de bedoeling van het gesprek niet en het gesprek eindigde in een sfeer van ruzie met als resultaat een verlenging van het huisverbod. Er werd een tweede netwerkgesprek gepland. De respondent besloot dit voor te bereiden door het schrijven van een brief met daarin zijn versie van het gebeurde. Hij las deze brief voor tijdens het tweede netwerkgesprek en vertelde dat iedereen ‘muisstil’ was geworden. Zijn partner zei dat zijn brief voor haar belangrijk was geweest. Al met al verliep dit tweede gesprek dus veel beter.

Achterblijver: *Ja, toen hebben we wel afspraken kunnen maken en ja, toen had hij zelf ook een hele brief opgesteld over zijn gevoelens met wat hij normaal nooit tegen me had gezegd. Toen kwamen we achter dingen van beide kanten, van: ‘Oh, je denkt er dus zo over.*

In vrijwel alle situaties waren de hulpverleners van het AMW, de Reclassering en (indien van toepassing) van Jeugdzorg aanwezig. Eén respondent (achterblijver) liet weten dat ze zich erg gesteund voelde door haar maatschappelijk werker. Ook een uithuisgeplaatste man liet zich positief uit over de steun van de hulpverlener. Hij vertelde dat de ambtenaar van de Reclassering een pleidooi voor hem had gehouden om verlenging van zijn huisverbod te voorkomen.

Achterblijver: *Ik moet zeggen, de hulpverleners waren allemaal heel begripvol, naar ons allebei. Net als de man van de Reclassering, die dus eigenlijk aan de kant van mijn partner stond en de maatschappelijk werkster, die aan mijn kant stond. Die man van de Reclassering kon mij begrijpen en de vrouw, die bij mij hoorde kon mijn partner begrijpen. Dus het was niet echt één tegen één. Het was echt zo van: ‘We moeten met z’n allen iets gaan vinden’. Ja, dat was wel heel fijn. Dat gaf een heel goed gevoel en eigenlijk ook wel een heel groot vertrouwen. Dat was echt fantastisch. Ze zei: ‘Wij kunnen wel vertellen hoe je het moet gaan doen, maar het moet iets zijn dat bij je past’. Eigenlijk door heel veel vragen te stellen en dat soort dingen, zijn we er uiteindelijk op gekomen van ‘dat idee gebruiken we voor dat, dat gebruiken we voor dat’.*

Niet altijd waren de respondenten zo positief over de rol van de hulpverlener tijdens het netwerkgesprek. Een aantal, met name uithuisgeplaatsten, zei zich geïntimideerd te voelen door de aanwezige hulpverleners. Een uithuisgeplaatste vond dat hij wel heel allen stond tegenover zijn partner en ‘een heel leger’ aan hulpverleners. Andere uithuisgeplaatsten vonden de aanwezigheid van hulpverleners storend en hadden grote behoefte om alleen met hun partner zaken uit te praten.

Uithuisgeplaatste: *Meestal als we problemen hebben, kunnen we gewoon met elkaar praten. Maar toen ik die tien dagen verbod had gekregen, kon ik even met mijn vrouw praten en met de Reclassering. Jeugdzorg was er ook bij en de maatschappelijk werker was er ook bij. Toen had ik eigenlijk het gevoel: 'Zit jouw vrouw voor jouw gezicht of jouw vriendin?' Zo voelde ik het. Dat ik eigenlijk met mijn vrouw wilde gaan praten na tien dagen. Er zitten ook mensen bij. Dan voel je niet dat je met je vrouw gaat praten of met je vriendin.*

Het netwerkgesprek diende niet uitsluitend voor het opstellen van een veiligheidsplan, maar ook om te bepalen of er een verlenging van het tijdelijk huisverbod nodig was. Dit werd een aantal keren door uithuisgeplaatsten naar voren gebracht. Ze vertelden druk of dwang te hebben ervaren om bij het gesprek aanwezig te zijn, en hadden het gevoel zich daar te moeten bewijzen.

Uithuisgeplaatste: *Ik moest daarheen, want anders had het weer tot gevolg dat het misschien weer tot een verdergaand huisverbod zou komen. Ik denk, op een gegeven moment: 'Nou joh, laat ik er maar heen gaan'. Maar het was eigenlijk tegen mij, tenminste ik vond dat zo, dat het naar mij toe gericht was, heel simpel.*

Uithuisgeplaatste: *Tenminste, hun hadden ons zo uitgelegd van: 'Als jullie ons kunnen overtuigen dat het thuis niet meer zal escaleren, dat het goed gaat tussen jullie, mag je weer naar huis'.*

Voor een aantal achterblijvers was de confrontatie met de uithuisgeplaatste in het netwerkgesprek problematisch. Een achterblijvende dochter, die het slachtoffer was van het incident dat tot het tijdelijk huisverbod had geleid, durfde de confrontatie met haar vader niet aan. Tijdens het netwerkgesprek was dan ook alleen haar moeder aanwezig. Een ander vertelde grote moeite te hebben gehad om haar man tegen te komen, dat ze bovendien geen enkel vertrouwen had in een goede afloop van het gesprek, maar dat ze zich gedwongen voelde om bij het gesprek aanwezig te zijn. Ze zei zich tijdens het gesprek onveilig gevoeld te hebben. Het gesprek mislukte vervolgens omdat haar man boos opstapte. Na afloop zou haar maatschappelijk werker gezegd hebben: 'Als ik wist hoe erg het zou zijn, dan had ik dit nooit gedaan.' Volgens deze respondent was ook de voorbereiding van het gesprek gebrekkig geweest.

Andere geïnterviewden spraken over een emotioneel weerzien, omdat ze elkaar hadden gemist en liefst wilden dat het huisverbod direct zou worden opgeheven. In nogal wat interviews was sprake van veel emotie tijdens het netwerkgesprek. Een respondente vertelde dat ze na het gesprek nog dagenlang van streek was geweest. Emoties stonden bij tijd en wijle het maken van afspraken in de weg, of leidden ertoe dat men zich nog weinig van de gemaakte afspraken kon herinneren.

Uithuisgeplaatste: *Dus wij hebben ons best gedaan bij dat gesprek, veel gehuild natuurlijk, het was emotioneel. Toen vroeg ik ook op een gegeven moment na het gesprek van: 'Mag ik nou naar huis toe?' 'Naar huis toe, nee dat mag niet.'*

Achterblijver: *Die maatschappelijk werker zei dat we niet tot veel afspraken waren gekomen omdat wij allebei nogal emotioneel waren. Dus ze had het gesprek ook een beetje laten gaan.*

Achterblijver: *Hij [uithuisgeplaatste] was ook heel erg emotioneel en praatte zo hak over de tak dat je ook echt..., ja, sommige dingen begrepen we ook geen van allen.*

Achterblijver: *Op een gegeven moment ben ik ook een beetje dichtgeslagen. Dat ik dacht: 'Laat maar, als niemand dit verder ziet, is dat zo'.*

Achterblijver: *Tijdens dat gesprek voel je toch heel erg ...eh? Ja, ik had een heel onveilig gevoel tijdens dat gesprek.*

Bij een paar netwerkgesprekken waren kinderen aanwezig. Eén uithuisgeplaatste vertelde dat hij hun aanwezigheid bijzonder op prijs stelde, omdat ze dan konden zien dat hun ouders zich echt inspanden om de sfeer thuis beter te maken.

Uithuisgeplaatste: *Van Jeugdzorg was het de intentie om de kinderen te laten zien dat we ermee bezig zijn en dat we met een heleboel mensen ermee bezig zijn en dat zij nu 1 1 2 lijntjes hebben naar die personen van 'joh, praat eens met papa of met mama want het gaat niet zoals het hoort'. Andersom is het voor ons ook zo van, op het moment dat we denken van: 'Nou, we zijn het niet met elkaar eens, we moeten even een time-out hebben'. In het verleden zijn de kinderen het huis uit gegaan, naar iemand anders toe, maar dat moet juist niet. Het moet zo zijn dat één van de ouders gaat dan even naar één van die mensen en die doet daar gewoon zijn time-out, die gaat daar gewoon praten en tot rust komen, dan kom je er makkelijker uit in noodsituaties. Nou dat zijn afspraken die we allemaal op papier gezet hebben, daar hebben we ook voor getekend met Jeugdzorg*

Het kwam ook voor dat de kinderen (ook meerderjarigen) buiten het netwerkgesprek werden gehouden, bijvoorbeeld op verzoek van de uithuisgeplaatste of op verzoek van het kind zelf. In één situatie wilde de uithuisgeplaatste niet dat zijn pleegdochter van zeventien jaar bij het gesprek aanwezig was, omdat zij volgens hem aangifte tegen hem had gedaan. In een ander geval koos een achttienjarige dochter er zelf voor om niet bij het netwerkgesprek aanwezig te zijn, omdat zij aangifte tegen haar vader had gedaan.

Doel van het netwerkgesprek is dat de achterblijver en uithuisgeplaatste afspraken met elkaar maken om huiselijk geweld in de toekomst te voorkomen, afspraken over verdere hulp maar ook afspraken over wat men kan doen om te voorkomen dat botsingen escaleren.

Het oordeel van de respondenten over de inhoud van het netwerkgesprek varieerde van zeer positief tot uitgesproken negatief. De meeste respondenten beaamden dat er afspraken waren gemaakt of dat althans een poging daartoe was ondernomen. De vaakst genoemde afspraak was dat men bij een (dreigende) ruzie een time-out moest nemen, waarbij meestal de uithuisgeplaatste het advies kreeg even weg te gaan. Andere

adviezen betroffen het verbeteren van de communicatie tussen de partners en het meer tijd voor elkaar en de kinderen nemen. Een deel van de afspraken had daarnaast betrekking op praktische zaken rond huisvesting, verdeling van de spullen, financiële zaken en de omgangsregeling met het kind/de kinderen.

We kennen de mening over het netwerkgesprek van 1] zowel uithuisgeplaatsten als achterblijvers (koppels), 2] van alleen achterblijvers en 3] van alleen uithuisgeplaatsten. De meningen van deze drie 'groepen' liepen nogal uiteen. Reden waarom we ze hier apart bespreken.

1. De mening van koppels over het netwerkgesprek

In het merendeel van de situaties waarin zowel de uithuisgeplaatste als de achterblijver geïnterviewd werd, ging het om koppels die na het tijdelijk huisverbod bij elkaar bleven of die na een scheiding nog omgang met elkaar hadden of wilden hebben.

Bij niet-gescheiden koppels was het van groot belang dat zij afspraken maakten over hoe ze in de toekomst met conflictsituaties om konden gaan. Meestal werden zulke afspraken ook daadwerkelijk gemaakt. Opvallend was dat het belangrijkste deel van de concrete afspraken - dus niet algemene beloftes als 'meer doen met elkaar' of 'beter met elkaar communiceren' en dergelijke - het gedrag van de uithuisgeplaatste betrof. Het ging hierbij om afspraken als dat de uithuisgeplaatste moest stoppen met drinken, zich moest laten behandelen bij de Brijder of zich moest melden bij De Waag. Verschillende uithuisgeplaatsten waren van mening dat de afspraken hun werden opgelegd, dat er in feite sprake was van dwang.

Interviewer: Welke afspraken zijn er gemaakt?

Achterblijver: Nou, dat hij niet dronken binnen mocht komen en zo.

Interviewer: Zijn er nog andere afspraken gemaakt?

Achterblijver: Nou, dat hij wat meer tijd aan zijn kinderen moet besteden. Dat hij om de veertien dagen een hele zaterdag met ze doorbrengt bijvoorbeeld. Hij heeft nu nog geen eigen woning, maar als hij een eigen woning heeft, dat hij dan de kinderen om de week een weekend bij zich heeft. Dat is de afspraak.

Interviewer: Ja en toch begrijp ik het niet helemaal, want je vindt het 'waardeloos dat overleg, die afspraken', maar eigenlijk zijn het misschien afspraken waar jij je al aan hield of die jullie al uitvoerden?

Uithuisgeplaatste: Die wij al deden, ja.

Interviewer: Is dat dan ook de reden dat je het waardeloos vond?

Uithuisgeplaatste: Nee, dat iemand anders me dat komt opleggen.

De koppels die besloten hadden bij elkaar te blijven lieten zich voor het merendeel neutraal tot positief uit over wat er was bereikt in het netwerkgesprek. Bij het tweede interview werd twee keer de opmerking gemaakt dat de afspraken niet langer dan een maand of drie stand hadden gehouden en waren verwaterd, veel vaker werd in het

tweede interview gemeld dat het nakomen van de afspraken hun situatie in positieve zin had veranderd.

Er waren ook geïnterviewden die uitgesproken negatief waren over het netwerkgesprek en/of bij wie dit gesprek op niets uitliep. In één situatie lukte het niet om afspraken te formuleren, mede omdat volgens de achterblijver het gesprek plots werd afgebroken omdat de hulpverleners geen tijd meer hadden. Deze achterblijver had het gevoel niet haar verhaal te kunnen doen en de verwachtingen die zij van het gesprek had werden niet waargemaakt. Haar partner bevestigde dat er geen afspraken waren gemaakt, maar toonde zich niettemin redelijk tevreden over het gesprek. In een tweede situatie liepen de spanningen tijdens het gesprek zo hoog op dat de uithuisgeplaatste wegliep. Later volgde er een tweede netwerkgesprek, dat rustiger verliep, en werden er alsnog afspraken gemaakt. En in een derde situatie voelde de uithuisgeplaatste zich gedwongen om bij het gesprek aanwezig te zijn en kenmerkte het netwerkgesprek zich door verwijten over en weer. Hij was naar eigen zeggen 'ontploft' en weggelopen en verweet bovendien de hulpverleners dat zij niet met zijn emoties konden omgaan.

2. De mening van achterblijvers over het netwerkgesprek

In het merendeel van de situaties waarbij er sprake was van partnergeweld en uitsluitend de achterblijvers konden worden geïnterviewd, wilden de partners na het huisverbod niet verder met elkaar. In situaties waarin er sprake was van een scheiding, werden in de helft van de gevallen geen afspraken gemaakt of konden de respondenten hierover geen informatie verschaffen. In één situatie waarin geen afspraken werden gemaakt zei de achterblijver dat ze tijdens het netwerkgesprek door haar partner was uitgescholden, waarna ze flauw viel en het gesprek werd afgebroken.

Van de partners die bij elkaar bleven, meldden alle achterblijvers dat er onderlinge afspraken waren gemaakt.

Achterblijver: Hij had tijdens het gesprek bij Jeugdzorg mij weer uitgescholden. Hij riep daar in bijzijn van anderen dat ik geen eer had, dat ik een hoer was. Hij heeft me bedreigd. Ik voelde me toen zo klein. Ik wilde al niet met hem in een ruimte zijn, laat staan met hem praten, maar de hulpverleners vonden dat het moest...om afspraken met de kinderen te maken. Ik wist wat er zou gebeuren en ik kreeg gelijk. Hij ging zo tegen mij tekeer, vreselijk. Ik ben daar flauwgevallen en ze hebben hem afgevoerd.

Soms was het nodig om, naast afspraken over wat te doen in conflictsituaties, praktische afspraken te maken over onder andere huisvesting. In een aantal gevallen werd dit alles bij elkaar erg veel voor één gesprek en lukte het de geïnterviewden niet om zich alle afspraken weer voor de geest te halen. Eén achterblijver deed daarom de suggestie om aparte bijeenkomsten te beleggen voor het maken van praktische afspraken en afspraken over de omgang met elkaar.

Achterblijver: Maar ja, aan de andere kant is het ook weer niet goed om dit soort dingen teveel te mixen. Heb ik ook gemerkt, want tijdens het viergesprek was het ook heel moeilijk

dat ik met mijn vriend moest praten en we het ook over de financiën moesten hebben van hoe we dat verder zouden gaan doen met uitkering dit en uitkering dat. Je hebt allemaal zoveel aan je hoofd. Het is eigenlijk zo triest dat je zo weinig geld hebt, dat je dan daar ook nog mee zit. Weet je wel hoe dat gaat?

Interviewer: *Ja, er moeten gewoon heel veel zaken geregeld worden nu.*

Achterblijver: *Ja, en gewoon de dreiging dat je zonder geld komt te zitten en dat hij nu zonder geld komt te zitten, want hij kan zich nergens inschrijven dan. Ja, misschien zouden ze een gesprek kunnen houden over..., dat zou misschien een goed idee zijn, dat ze twee gesprekken zouden houden. Eentje over emotionele toestanden en de relatie en wat voor afspraken daarover te maken, en eentje apart over alle dingen die geregeld moeten worden.*

Interviewer: *Over praktische zaken?*

Achterblijver: *Ja, want als dat zo gemixt, is dan word je helemaal gek.*

Interviewer: *Ja, want eigenlijk komt het erop neer dat er tijdens dat overleg aan het eind hè, dat jullie allemaal bij elkaar, dat er teveel geregeld en besproken moet worden.*

Achterblijver: *Ja.*

Interviewer: *En dat het eigenlijk misschien niet haalbaar is om dat in één gesprek te stoppen?*

Achterblijver: *Nee, je moet eerst je emoties denk ik doen en dan pas de financiën. Wat ik net ook zei, dat twee gesprekken misschien beter was en dan zeker ook zeer zeker financiën en emoties scheiden.*

3. De mening van uithuisgeplaatsten over het netwerkgesprek

Ook als alleen uithuisgeplaatsten waren geïnterviewd bleek de helft van hen voor of na het tijdelijk huisverbod gescheiden te zijn. Slechts twee uithuisgeplaatsten vertelden dat er afspraken waren gemaakt over het voorkómen van ruzies. Andere door uithuisgeplaatsten genoemde afspraken waren vooral praktisch van aard: afspraken over het bezoekrecht van de kinderen, over zakelijke en financiële verwickelingen, het ophalen van spullen, het alcoholgebruik en het zoeken van nieuwe huisvesting.

Slechts één uithuisgeplaatste zei dat zijn partner zich niet hield aan de gemaakte afspraken en dat hij om die reden extra ondersteuning nodig had.

Uithuisgeplaatste: *En er ligt voor de rest ook helemaal geen controle op. Ik heb op een gegeven moment wel eens uit nood Jeugdzorg gebeld, van: 'Joh, wat moet ik nu doen? Want ze doet dit en dat'. 'Ja nee, meneer daar kunnen wij ook niets aan doen'. Maar ja, hoe meer je gaat bellen, hoe meer zij zich zorgen gaan maken. Dat pakt dan weer slechter uit voor je kind.*

De waardering van het netwerkgesprek verschilde per uithuisgeplaatste. Sommigen waren tevreden en hadden vertrouwen in de uitvoering van de overeengekomen afspraken, anderen vonden dat ze onvoldoende gehoord waren en hadden voornamelijk op eigen kracht onderlinge afspraken gemaakt.

In één situatie trok de partner van de uithuisgeplaatste tijdens het netwerkgesprek de beschuldiging van huiselijk geweld in. Zijn partner had hem, dacht hij, beschuldigd uit rancune na een ruzie waarbij zich nota bene geen geweld had voorgedaan. Hij vertelde ook dat de hulp plotseling was afgebroken. Desondanks werden er volgens

deze uithuisgeplaatste tijdens het netwerkgesprek afspraken gemaakt met het oog op het verbeteren van de relatie. Aanvankelijk leken deze afspraken ook tot resultaat te leiden, maar bij het tweede interview vertelde hij dat de afspraken waren verwaterd.

7.6.2 Conclusies en aanbevelingen

Het netwerkgesprek, dat in de meeste gevallen heeft plaatsgevonden, vormt een belangrijk onderdeel van het tijdelijk huisverbod. Niet alle netwerkgesprekken waren succesvol, in die zin dat er duidelijke afspraken werden gemaakt en een helder veiligheidsplan werd opgesteld. Ook is het voorgekomen dat het gesprek werd afgebroken omdat de emoties te hoog opliepen.

De interviews laten zien dat de meeste netwerkgesprekken niet voldeden aan de eerder beschreven definitie van zo'n gesprek. Volgens die definitie zouden belangrijke anderen als een familielid of een vriend bij het gesprek betrokken moeten worden. Dit is echter hoogstzelden voorgekomen. Het kwam te weinig voor dat het gesprek het karakter had van het met elkaar - hulpverleners, partner, en belangrijke derden - zoeken naar werkbare oplossingen vervat in onderlinge afspraken. De door de Reclassering gebruikte term 'viergesprek' lijkt nog het meest van toepassing.

Van een systeemaanpak, waarbij het hele gezin wordt betrokken, was over het algemeen ook geen sprake. Naar zowel de mening van de achterblijvers als de uithuisgeplaatsten werden er onvoldoende vaak, en soms in het geheel geen, afspraken gemaakt. En als dat wel het geval was, ging het vooral om afspraken die erop gericht waren het gedrag van één de partners te veranderen. De meest voorkomende afspraken betroffen volgens de respondenten de 'time-out', 'het verbeteren van de communicatie' en 'het meer tijd voor elkaar en voor de kinderen nemen'.

De uithuisgeplaatsten hadden hoofdzakelijk het gevoel dat afspraken hun werden opgelegd. Er was volgens hen eerder sprake van dwang dan van een gezamenlijk op zoek gaan naar oplossingen. Opmerkingen van veel achterblijvers bevestigden dit beeld. Meestal bevatten de afspraken volgens hen opdrachten aan de uithuisgeplaatste, zoals bijvoorbeeld dat de uithuisgeplaatste voor behandeling naar De Waag of Brijder moest, dat hij geen alcohol meer mocht gebruiken en/of meer tijd met zijn kinderen moest doorbrengen. Achterblijvers en uithuisgeplaatsten merkten op dat gemaakte afspraken vooral bedoeld waren om het gedrag van de uithuisgeplaatste te veranderen, terwijl de interviews laten zien dat achterblijvers wel degelijk een aandeel hadden in het ontstaan en escaleren van ruzies. Het zou daarom goed zijn om het gedrag van de achterblijver nadrukkelijker tot onderwerp van het netwerkgesprek te maken.

Een aantal zaken vormden een belemmering voor een bevredigende uitkomst van het netwerkgesprek. Ten eerste was dat de emotie die gepaard ging met het weerzien van de partner. Soms leidde dit weerzien tot heftige reacties of liepen de spanningen zo hoog op dat het niet lukte om een gesprek te voeren, laat staan om afspraken te maken. Als het in zo'n situatie wel tot afspraken kwam, bleek achteraf dat men zich deze door alle doorstane emoties niet meer te binnen kon brengen. In de tweede plaats kon de veelheid aan onderwerpen een succesvol gesprek in de weg staan. Dit deed zich vooral voor als er

ook veel praktische zaken te bespreken waren, zaken die bovendien nogal eens prioriteit kregen boven het bespreken van de relationele problemen die ten grondslag lagen aan het huiselijk geweld en het opgelegde huisverbod. Ook bleek het in de derde plaats te vaak te ontbreken aan een goede voorbereiding van het gesprek door de achterblijver of uithuisgeplaatste en dit gebrek aan voorbereiding vormde een belemmering voor een goed verloop van het gesprek. Het netwerkgesprek is voor beide partijen bij uitstek het moment om elk zijn/haar kant van het verhaal te laten vertellen. Daarbij kunnen wensen ten opzichte van elkaars houding en gedrag naar voren worden gebracht en kunnen de partners bespreken wat er volgens hen zou moeten veranderen. Dat laatste leek onvoldoende te gebeuren. In de vierde plaats veronderstelt het netwerkgesprek dat beide partijen werkelijk bereid zijn om met elkaar in gesprek te gaan. Soms echter bleek de woede of de angst voor de ander zo groot dat het netwerkgesprek op voorhand was gedoemd te mislukken. Tot slot viel op dat door geen van de respondenten een moment kon worden genoemd waarop het nakomen, en het effect, van de afspraken werd geëvalueerd. Soms werd het toezien op de naleving van afspraken overgenomen door een hulpverlenende instantie in de vorm van relatiegesprekken, veel vaker echter ontbrak dergelijke steun noch werd in een later stadium nagegaan wat er van de afspraken terecht was gekomen.

Op grond van het bovenstaande komen we tot de volgende aanbevelingen:

- Vooraf behoort bepaald te worden wat het concrete doel van het netwerkgesprek is, zodat er maatwerk geleverd kan worden. Belangrijk is dat er onderlinge afspraken worden gemaakt en een veiligheidsplan wordt opgesteld. Afhankelijk van de inhoud en het doel van het gesprek, wordt besloten wie er betrokken zullen worden bij het maken van genoemde afspraken en de opstelling van het veiligheidsplan, en wie dus uitgenodigd moeten worden om aan het gesprek deel te nemen.
- Betreft het a) een netwerkgesprek waarbij personen uit het netwerk van het gezin betrokken worden of is b) besloten tot een systeemgesprek, waarvoor alleen de leden van het gezin uitgenodigd worden, of gaat het om c) een viergesprek waarbij partners onder begeleiding tot afspraken komen? Het kan ook zijn dat het hoofdzakelijk de bedoeling is om d) praktische zaken te regelen, bijvoorbeeld als partners ervoor hebben gekozen uit elkaar te gaan. Dat moet vooraf duidelijk zijn.
- Het netwerkgesprek vereist een zorgvuldige voorbereiding, waarbij de hulpverleners van de reclassering en/of het maatschappelijk werk een ondersteunende rol vervullen.
- Het is belangrijk dat de deelnemers enig vertrouwen hebben in het nut van het netwerkgesprek. Als zij vooral boos zijn of zich bijzonder onveilig voelen, lijkt het netwerkgesprek bij voorbaat al weinig kans van slagen te hebben. Een goede voorbereiding kan het vertrouwen doen toenemen en zo de kans op een succesvolle uitkomst van het gesprek vergroten.
- De voorzitter van het netwerkgesprek dient te bewaken dat het aantal te

bespreken onderwerpen niet te groot is. Daarom verdient het aanbeveling om te werken met een prioriteitenlijst en vervolgens een aantal bijeenkomsten te beleggen voor het bespreken van onderwerpen die nog niet aan bod zijn gekomen. Bij voorkeur komen praktische problemen in aparte gesprekken aan de orde.

- Gemaakte afspraken moeten op een voor iedereen begrijpelijke manier worden vastgelegd in een verslag, dat iedere deelnemer na afloop ontvangt.
- De gemaakte afspraken moeten op enig moment na het tijdelijk huisverbod worden geëvalueerd: houdt men zich aan de afspraken, hebben de afspraken tot het gewenste resultaat geleid, is mogelijk een andere aanpak vereist?

8 De mening van de respondenten over het effect van het tijdelijk huisverbod

We wilden graag te weten komen in hoeverre het huisverbod volgens achterblijver(s) en uithuisgeplaatsten invloed had op hun gedrag en in het verlengde daarvan op het voorkómen van huiselijk geweld en escalerende ruzies. Het doel van tijdelijk huisverbod en de verleende hulp is immers het voorkómen van conflictsituaties binnen het gezin (het systeem) die uitmonden in geweld. Dit kan bewerkstelligd worden door de omgang met elkaar te beëindigen of door in eerste instantie meer afstand van elkaar te nemen (via het tijdelijk huisverbod) en vervolgens onder begeleiding te gaan werken aan gedragsverandering. Welke verandering vereist is, hangt mede af van de oorzaak van het huiselijk geweld. Als het geweld sterk samenhangt met het alcoholgebruik van de pleger, dan ligt het voor de hand de aanpak op dit alcoholgebruik te richten; zijn financiële problemen en de daaruit voortkomende frustraties mede de bron van het geweld, dan kan praktische hulp (bijvoorbeeld schuldhulpverlening) bijdragen aan beëindiging van het geweld; gaat het om woedebeheersing of verslavingsproblemen, dan zal de aandacht zich vooral richten op gedragsverandering. Enzovoort. Ook psychische of psychiatrische problemen kunnen mede debet zijn aan het ontstaan van huiselijk geweld.

Waar het in ons onderzoek ging om stoornissen van psychiatrische aard werd hierover meestal een uitspraak gedaan door de partner van degene met een (mogelijke) stoornis. Zo maakten enkele respondenten gewag van een borderlinepersoonlijkheid bij hun partner (4x) of henzelf (1x). Zelden (2x) werd ADHD geconstateerd of vermoed. Volgens deze respondenten vormden de psychische problemen de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van hun ruzies. (Psychiatrische problematiek werd alleen door respondenten van Nederlandse afkomst genoemd.)

Alcoholgebruik/-misbruik speelde in bijna de helft van de situaties een rol bij het ontstaan van ruzies en het gebruik van geweld. Meestal bestonden er dan al langere tijd spanningen tussen de partners of binnen het gezin en was alcohol de bijkomende factor die tot gevolg had dat ruzies uit de hand liepen en er geweld werd gebruikt. Over het algemeen was het de uithuisgeplaatste man degene die te veel dronk. (Alcoholgebruik werd zowel door echtparen van Nederlandse als niet-Nederlandse afkomst als oorzaak van de problemen genoemd).

Ook sociale factoren werden als oorzaak van de gerezen problemen genoemd: het verlies

of niet hebben van werk en gebrek aan of financiële armslag, factoren die veel met elkaar te maken hebben. Of zoals een uithuisgeplaatste het formuleert: 'Als de armoe de deur in komt, ligt de liefde het raam uit'.

Een andere reden voor ruzies vormden problemen in de relationele sfeer. Dit werd echter door de respondenten maar zelden als enige oorzaak voor de uit de hand gelopen ruzies genoemd. Veelal speelden meerdere van de hierboven genoemde factoren mee. Dit impliceert dat het oplossen van het probleem van huiselijk geweld niet eenvoudig is. Toch bleek dat er in vrijwel alle onderzochte situaties een verandering in de frequentie en de aard van de ruzies na het tijdelijk huisverbod en de geboden hulp was opgetreden. Volgens de geïnterviewden kwamen ruzies minder vaak of bijna helemaal niet meer voor, mede dankzij het feit dat men zijn best deed om op een andere manier met spanningen om te gaan.

8.1 Oorzaken voor het niet meer vóórkomen van huiselijk geweld na het huisverbod

Allereerst stopte het huiselijk geweld omdat de partners hun relatie beëindigden. In ruim de helft van deze gevallen ging het om partnergeweld en bleken de partners na het huisverbod gescheiden of hadden ze de intentie om te gaan scheiden. Soms kwam het voor dat achterblijver en uithuisgeplaatste in het geheel geen contact meer met elkaar wensten na het tijdelijk huisverbod. Na een scheiding was er nog wel contact tussen partners met kinderen of tussen partners die op een of andere manier financieel afhankelijk van elkaar waren, bijvoorbeeld vanwege het bezit van een gezamenlijke woning. Het kwam ook voor dat de scheiding nog geen voldongen feit was en dat de partners na het tijdelijk huisverbod nog een weekendrelatie bleken te hebben. Een enkele keer probeerde een uithuisgeplaatste nog contact te zoeken met zijn ex-partner. Zo vertelde een vrouwelijke respondent dat ze zich na het tijdelijk huisverbod en de daaropvolgende scheiding niet helemaal veilig voelde omdat haar ex-man haar lastig viel, terwijl een andere geïnterviewde zei dat ze na het huisverbod nog vervelende mails van haar ex-man ontving.

Interviewer: *Direct na het huisverbod gaf u aan dat uw man u aan het volgen was. Zijn er zulke situaties nog voorgekomen?*

Achterblijver: *Ik weet niet of het toen was, maar hij is naar school geweest. En toen ben ik met fiets en al de school ingereden en ben ik naar de directeur gegaan met de vraag of hij mij op dat moment wilde helpen. Toen hebben ze de politie gebeld. Toen hebben ze hem vastgehouden en met hem gepraat. Het gebeurde ook in het winkelcentrum, dat hij opeens achter mij stond en vervelend ging lopen doen. Dat gebeurde wel.*

In situaties die eindigden in een scheiding was er nauwelijks nog sprake van ruzie. Als er nog contact bestond tussen de ex-partners, dan deden zich nog wel spanningen voor, maar die eindigden niet meer in fysiek geweld. In gevallen van partnergeweld waarbij

de partners hun relatie voortzetten, was het huiselijk geweld afgenomen of helemaal gestopt. In de helft van deze gevallen werd ten minste één van de partners een tweede keer geïnterviewd en deze respondenten vertelden stuk voor stuk dat de manier van communiceren binnen de relatie erop vooruit was gegaan en dat er zich minder vaak ruzies voordeden. Volgens de koppels waren na het tijdelijk huisverbod de volgende veranderingen opgetreden:

- de uithuisgeplaatste had weer een baan;
- er waren volgens de achterblijver minder ernstige ruzies ondanks dat de thuisblijver ontkende dat hij zijn gedrag had aangepast;
- er waren nog wel regelmatig woorden, maar deze eindigden lang niet altijd in ruzie;
- er waren nog wel ruzies, maar de uithuisgeplaatste probeerde die uit de weg te gaan en zou liever de politie bellen dan weer een tijdelijk huisverbod riskeren;
- er waren nog wel ruzies, maar de uithuisgeplaatste probeerde hier anders mee om te gaan.

In de helft van de gevallen van partnergeweld was een tweede interview met één van de partners niet mogelijk. In een van deze situaties bleef de toestand zorgelijk omdat de uithuisgeplaatste de buitenwereld de schuld gaf van zijn problemen. Bij deze casus waren veel hulpverleners betrokken (o.a. de kindbescherming en de GGZ).

Al met al bleek het huisverbod vaak een verandering of verbetering teweeg te hebben gebracht in de situatie van de respondenten, maar dat betekende niet dat daarmee ook alle problemen en elk problematisch gedrag tot het verleden behoorden. Soms was een verandering van de situatie, zoals het vinden van werk, de reden dat de spanningen verminderden; vaker hanteerde men de strategie van vermijding (weglopen, negeren), een door de betrokken hulpverleners aanbevolen strategie. Maar er waren ook echtparen die zeiden hun houding en gedrag veranderd te hebben, dat ze beter met elkaar communiceerden, dat ze irritaties eerder uitspraken met als resultaat dat ze minder vaak ruzie maakten.

8.2 De mening van respondenten over het effect van het huisverbod op hun eigen gedrag

Door de meerderheid van de achterblijvers werd geen verandering van het eigen gedrag waargenomen. Hierop bestonden echter ook uitzonderingen. Zo vertelde de een dat ze zich mede dankzij de hulp van De Waag een stuk rustiger voelde, zei een ander baat te hebben gehad bij de relatietherapie en dat het veiligheidsplan voor haar en haar partner goed had gewerkt, en merkte een volgende achterblijver op dat zij door de ontvangen hulp haar gedrag had veranderd. Maar over het geheel genomen rapporteerden de achterblijvers weinig veranderingen in hun eigen houding of gedrag door toedoen van het tijdelijk huisverbod.

Bij de uithuisgeplaatsten zien we een ander beeld. Ruim de helft van hen was van mening dat hun gedrag zich ten positieve had gekeerd. Ze vertelden zich beter te kunnen

beheersen en beter met hun omgeving te communiceren. Een deel schreef dat toe aan de hulpverlener(s) van wie ze veel geleerd zeiden te hebben, een ander deel dacht dat ze die gedragsverandering op eigen kracht hadden bereikt.

De andere helft van de uithuisgeplaatsten vond dat hun gedrag niet veranderd was na het huisverbod. Sommigen dachten dat karaktereigenschappen nu eenmaal onveranderlijk zijn ('ik heb nu eenmaal een kort lontje') en/of ze gaven blijk van weinig inzicht in het eigen gedrag en zagen daarom de noodzaak van gedragsverandering niet in. Enkele uithuisgeplaatsten hadden hulp afgewezen omdat ze vonden dat ze hun problemen op eigen kracht moesten zien op te lossen ('We moeten er samen uitkomen, dat kunnen anderen ons niet vertellen').

We kunnen concluderen dat uithuisgeplaatsten vaker dan achterblijvers van mening waren dat hun gedrag en/of houding na het huisverbod was veranderd. De meeste van deze uithuisgeplaatsten hadden hun relatie voortgezet. De uithuisgeplaatsten die na het tijdelijk huisverbod waren gescheiden zeiden daarentegen dat hun gedrag of houding niet was veranderd. We kunnen dan ook voorzichtig stellen dat als partners de relatie willen voortzetten het vooral de uithuisgeplaatste is die zich inspant om zijn gedrag en houding te veranderen, met dank aan de door hen verwelkomde ondersteuning van de hulpverleners.

8.3 Het oordeel van de respondenten over het tijdelijk huisverbod

Meer achterblijvers dan uithuisgeplaatsten waren tevreden over de maatregel van het tijdelijk huisverbod. Slecht bij uitzondering toonden achterblijvers zich gedeeltelijk of matig tevreden. Bij de uithuisgeplaatsten was het oordeel over het huisverbod niet zo positief: de helft had vrede of gedeeltelijk vrede met de maatregel, terwijl de andere helft hier bepaald ontevreden over was.

Tevreden achterblijvers waren vooral positief over de time-out en de rust die het huisverbod bood. Het huisverbod werd door hen als een eye-opener en wake-up call ervaren. Een achterblijver zei dat ze niet zou weten hoe het anders afgelopen zou zijn en een ander vertelde dat haar vertrouwen in de instanties was toegenomen. Als er al onder de achterblijvers sprake was van kritiek, dan had dit vooral te maken met de hoge verwachtingen die men ten aanzien van de hulpverlening koesterde. Zo waren er achterblijvers die vonden dat de hulp te snel was gestopt, terwijl anderen meer praktische hulp hadden verwacht. Bij uitzondering gold de kritiek het tijdelijk huisverbod als verschijnsel op zich. Een enkele achterblijver was negatief over het huisverbod, omdat men het onjuist vond dat er in hun situatie een huisverbod werd opgelegd. Het betrof een moeder die het ronduit belachelijk vond dat haar dochter een huisverbod had gekregen, en haar dochter die van mening was dat het incident dat tot het huisverbod leidde nogal was opgeblazen. Uit de interviews met deze respondenten bleek dat beiden voorafgaande aan het incident nogal wat alcohol hadden gebruikt, en dat de burens zich genoodzaakt hadden gezien de politie te bellen. Een derde ontevreden achterblijver

had achteraf geprobeerd om het huisverbod ongedaan te laten maken omdat zij door haar handicap erg afhankelijk was van haar uithuisgeplaatste partner.

Onder de uithuisgeplaatsten was er maar een enkeling die het huisverbod als (zeer) positief had ervaren. Desondanks vonden ze dat door het huisverbod wel de band met de partner was versterkt en dat het de liefde voor de partner had aangewakkerd. Sommige uithuisgeplaatsten waardeerden ook de time-out. Er waren ook uithuisgeplaatsten die zeiden het huisverbod wel terecht te vinden, maar toch de straf te zwaar te vinden in verhouding tot het incident. Tot slot waren er uithuisgeplaatsten die het huisverbod volkomen onterecht vonden. Eén van hen voelde zich alleen maar slecht behandeld, een ander meende dat het huisverbod nooit mag worden opgelegd omdat het alleen maar haat creëert, terwijl een derde zei dat het huisverbod in zijn situatie overbodig was omdat er alleen maar sprake van verbaal geweld was geweest. Veel gehoorde kritiek onder uithuisgeplaatsten was dat er nauwelijks naar hun verhaal werd geluisterd (zie ook elders in dit rapport), en dat men zich als een crimineel behandeld voelde.

8.4 Conclusies en aanbevelingen

De belangrijkste vraag in ons onderzoek is of huiselijk geweld ophoudt na het tijdelijk huisverbod. Voor de door ons onderzochte situaties kan deze vraag grotendeels positief beantwoord worden. Het huisverbod bracht binnen het gezin of de relatie een hoop teweeg, maar het leidde ook tot bezinning en een soms al jaren bestaande negatieve situatie werd doorbroken. Zowel de uithuisplaatsing op zich als de hulp tijdens en na het huisverbod droegen hieraan bij.

Het huisverbod vormde voor veel stellen het einde van hun relatie. Meer dan de helft ging scheiden, zette een voorgenomen scheiding door of nam zich voor om uit elkaar te gaan. De hieruit voortvloeiende afname van het aantal contacten tussen partners vormt mede een verklaring voor het afnemen van de ruzies.

Het beeld van koppels die bij elkaar bleven was minder eenduidig. Bij een aantal van hen leek de gezinsrelatie duidelijk te zijn verbeterd, maar in andere gevallen waren de spanningen blijven bestaan. Wel hadden de spanningen en ruzies een minder hevig karakter en liepen ze niet zo vaak meer uit de hand. De afname van het aantal conflictsituaties en de heftigheid daarvan werd door respondenten niet altijd of alleen maar toegeschreven aan het huisverbod en de hulp die daarmee gepaard ging, maar ook aan de veranderde omstandigheden door bijvoorbeeld het vinden van een baan.

Een meerderheid van de achterblijvers vond dat hun eigen houding of gedrag na het tijdelijk huisverbod niet was veranderd. Het huisverbod en de hulpverlening leken ook niet gericht op het veranderen van hun gedrag. Voor achterblijvers was het accepteren van hulp nooit verplicht, terwijl het gedrag van de achterblijvers tevens kon bijdragen aan het ontstaan van huiselijk geweld. Uit Engelse studies³⁹ blijkt bijvoorbeeld dat

³⁹ Home Office Research Study 290, Tackling Domestic Violence, Hester, M. and Westmarland, N., Development and Statistic Directorate, februari 2005

hulp aan de achterblijver effectief is, omdat deze geholpen wordt bij het bereiken van meer zelfstandigheid en het ontwikkelen van effectieve strategieën om hernieuwd slachtofferschap te voorkomen.

Uithuisgeplaatsten die hun gezinssituatie wilden voortzetten zeiden hun gedrag te willen aanpassen of al aangepast te hebben. Aan de ene kant leek het erop dat ze zich inhielden uit angst voor de negatieve gevolgen, aan de andere kant bleken uithuisgeplaatsten ook daadwerkelijk beter dan voorheen om te kunnen gaan met gespannen situaties.

Een wezenlijk systeemgerichte aanpak zijn we in ons onderzoek niet tegengekomen, terwijl een dergelijke aanpak juist kan voorkomen dat een lid van het gezin zich aan het proces van verandering kan onttrekken. Een gezinsaanpak verkleint de kans op herhaling van problemen en geweldssituaties in de toekomst. Immers, een dergelijke aanpak betekent dat zowel achterblijvers als uithuisgeplaatsten hulp moeten accepteren, en dat is zeker belangrijk voor partners die besluiten om bij elkaar te blijven.

Dankwoord

Dit rapport is tot stand gekomen dankzij de hulp van een groot aantal personen.

Allereerst willen we de respondenten bedanken. Wij vonden het heel bijzonder dat mensen kort na een doorgemaakte crisis ons zo uitgebreid en openhartig te woord wilden staan.

Daarnaast willen we de hulpverleners bedanken voor de werving van de respondenten, in het bijzonder Guus Lustig die een groot aantal respondenten bereid heeft gevonden aan ons onderzoek mee te doen.

Ook willen we de afdeling Epidemiologie en haar leidinggevende niet ongenoemd laten. Zonder hun hulp hadden we dit onderzoek niet kunnen afronden.

Verder gaat onze dank uit naar de leden van de begeleidingscommissie voor hun advies en commentaar: Ria Andrews: Projectleider Huiselijk Geweld, Gemeente Den Haag OCW/EG; Yvonne Blom, beleidsadviseur gemeente Delft; Irma Bolhuis, manager AMW; Ine Burgers, manager SHG Den Haag; Essy van Dijk, projectbegeleider WOD, Ministerie van Justitie; Frank van der Horts, onderzoeker en therapeut bij De Waag Rotterdam; Els Kors, beleidsadviseur Gemeente Den Haag, OCM/MZV; Katinka Lünnevan, senioronderzoeker Verwey-Jonker-instituut; Marion Melchior: manager Reclassering; Fred Verhoogt, regiomanager Kwadraad; Maartje Vollebergh, beleidsmedewerker openbare orde en veiligheid Gemeente Den Haag, dienst BSD/BZ/OOV en Betty Salverda voor de eindreactie.

Bijlage 1 Kenmerken van de geïnterviewden

Tabel 1. Kenmerken geïnterviewden, achtergronden ruzies, redenen THV¹ bij partnergeweld in de 11 situaties waarbij beide partners geïnterviewd zijn. Bij discrepantie tussen de geïnterviewden worden de uitspraken van beide geïnterviewden beschreven.

¹ THV = Tijdelijk HuisVerbod

² AB = Achterblijver

³ UHG = UitHuisGeplaatste

Situatie	Geïnterviewden	Culturele herkomst	Achtergronden ruzies AB ² en UHG ³	Oordeel relatie	geweld		Reden THV	Typering geweld
					Soort	periode		
1.1	UHG : Man, 57 jr AB : vrouw, 54 jr	Nederlands	Vrouw: Psychiatrische achtergrond, recent hersenbloeding Man: crimineel verleden, harddruggebruik, slechte gezondheid	Goed	Verbaal	Niet duidelijk: sinds hersenbloeding	Ruzie, onduidelijk karakter	Situationeel
2.3	UHG: Man AB: vrouw, 28 jr	Dominicaanse republiek	Financiële problematiek en alcoholgebruik man	Goed	Verbaal	Geen verhaal langdurig geweld	Ruzie met lichamelijk geweld	Situationeel
3.8	AB: vrouw, 26 jr UHG: man, 25 jr	Hindostaans	Alcoholgebruik (AB) Jaloezie AB, jeugdervaring, problemen met schoonfamilie (UHG)	Onduidelijk	Verbaal en Fysiek geweld (de AB beschrijft het fysiek geweld als mild)	Niet frequent sinds vijf jaar problemen	Ruzie waarbij licht fysiek geweld	Situationeel
4.9	AB: vrouw, 23 jr UHG: man, 27 jr	Curaçao Antillen	Problemen met schoonfamilie, periodes werkloosheid (AB) Werkloosheid, financiële problemen (UHG)	Onduidelijk	Verbaal en fysiek geweld (over en weer);	Sinds 3 jaar ruzies zijn 'normaal' patroon'	Escalerende ruzie rond geld waarbij fysiek geweld beide partners	Situationeel
5.10	AB: vrouw, 28 jr UHG: man, 39 jr	Hindostaans	Alcoholgebruik, jaloezie (AB). Irritatie over zijn houding (UHG)	Al eerder periode gescheiden	Fysiek geweld (heftig)	In periodes sinds begin relatie (17 jaar)	Ruzie met fysiek geweld	Past bij profiel intiem terrorisme
6.12	AB: vrouw 49 jr UHG: man 47 jr	Nederlands	Persoonlijkheidsstoornis?, alcoholgebruik, jeugdervaringen (AB) Problemen met schoonfamilie en irritaties na beenbreuk (UHG)	Slecht, eerder gescheiden geweest	Verbaal en fysiek geweld en intimideren	Frequent sinds twee jaar	Via huisarts en SHG contact opgenomen met de politie (UHG verbaal geweld waar de AB een bandopname van had gemaakt)	Past bij profiel intiem terrorisme
7.13	AB: vrouw 35 jr UHG: man 39 jr	Nederlands	Psychische problemen (depressief), problemen met schoonfamilie, huisvestingsproblemen en financiële problemen (AB) Burn-out, problemen met schoonfamilie (UHG)	Onduidelijk	Kwetsende opmerkingen, met dingen gooien; geen fysiek geweld (AB), Fysiek geweld door AB (UHG)	Vrijwel hele relatie ruzies (sinds 9 jaar),	UHG uit de woning gezet n.a.v. ruzie over vermeende relatie, UHG probeerde de deur te forceren	Situationeel
8.14	AB: vrouw, 61 jr UHG: man, 61 jr	Nederlands	Man depressief/ burn-out, alcoholgebruik, verminderd inkomen (AB), verminderd inkomen, alcohol (UHG)	Slecht	Verbaal geweld en gooien met dingen (volgend AB) over en weer fysiek geweld (UHG)	Regelmatig sinds 5 jaar	Ruzie met o.a. fysiek geweld (AB) slaande ruzie + alcohol (UHG)	Situationeel
9.15	AB: vrouw, 29 jr UHG: man, 28 jr	Nederlands	Ruzies over relatie, kinderen (AB), als AB maar ook financiële zorgen (UHG)		Ruzies vast patroon: zij is boos, negeert hem; hij wordt kwaad schreeuwt en gebruikt fysiek geweld	Wekelijks sinds 6 mnd (relatie sinds 7 mnd)	Uit de hand gelopen ruzie, waarbij de UHG de AB 'aanviel'	Situationeel
10.16	AB: vrouw, 29 jr UHG: man, 39 jr	Nederlands	Probleem met de schoonfamilie, tijdelijk werkloos en financiële achteruitgang (AB), ook opvoeding kinderen (UHG)	Relatie laatste 2 jaar verslechterd (leefde als broer en zus)	Elkaar verwijten en escalerende ruzies t/m fysiek geweld, verbaal geweld (AB), voornamelijk verbaal geweld + duwen/ trekken (UHG)	Sporadisch (3 x in 3 jaar) (AB)	Ruzie waarbij AB de UHG bespuwde en de UHG haar tegen de grond duwde	Situationeel
11.17	AB: vrouw, 38 jr UHG: man 45 jr	Nigeriaans	Financiële zorgen, ruzie huishoudelijk taken en jaloezie (AB). Financiële problemen en vrouw zou psychisch problemen hebben (UHG)	Relatie bekoeld toen er financiële zorgen kwamen	Ruzie waarbij UHG fysiek geweld gebruikte (AB); alleen verbaal geweld (UHG)	Frequent ruzie (AB) sinds 3 jaar	Mishandeling bij ruzie over geld (AB) UHG ontkent aanklacht	Situationeel

Tabel 2. Kenmerken geïnterviewden, achtergronden ruzies, redenen THV partnergeweld waarbij alleen de acht achterblijvers geïnterviewd zijn.

Situatie	Geïnterviewden	Culturele herkomst	Achtergronden ruzies AB ² en UHG ³	Oordeel relatie	geweld		Reden THV	Typering geweld
					Soort	periode		
1.2	AB: vrouw, 50 jr	Nederlands	Man onder behandeling van psychiater	Slecht	Verbaal	Sinds begin relatie (26 jaar) frequentie wisselend	Ruzie met lichamelijk geweld	Past bij profiel intiem terrorisme
2.6	AB: vrouw, 31 jr	Iraans	Werkloos, financiële zorgen, man ook in andere situaties gewelddadig. Vrouw jaloers, laatste tijd relatie bekoeld.	verslechterd	Veel verbaal geweld over en weer, soms fysiek geweld	Sinds 2 jaar heftige ruzies	Ruzie waarbij hij ernstig lichamelijk geweld gebruikte	Situationeel
3.7	AB: vrouw, 47 jr	Nederlands	Alcoholgebruik en drugsgebruik man, financiële zorgen na baanverlies Vrouw afhankelijk, bang man of de kinderen te verliezen	Slecht	Verbaal en Fysiek geweld	Frequent, alleen het eerste jaar goede relatie, daarna (9jaar) ruzies	Onduidelijke aanleiding, enorme woede uitbarsting	Past bij profiel intiem terrorisme
4.11	AB: vrouw, 24 jr	Turks	Pesoonlijkheidsstoornis?, drugsgebruik, financiële problemen	Slecht	Ernstig fysiek geweld, bij geringste aanleiding	Zeer frequent, ruzies sinds begin huwelijk (6 jaar)	Ruzie met fysiek geweld (door buurvrouw gemeld)	Past bij profiel intiem terrorisme
5.20	AB: vrouw, 50 jr	Nederlands	Partner alcoholverleden, beide partners psychiatrisch verleden, vrouw slechte lichamelijke gezondheid (afhankelijkheid), problemen met de schoonfamilie, man ontslagen.	Goed	Spanningen, maar onduidelijkheid of en tot welk geweld dit leidt.	Nu en dan (verhaal AB niet erg consistent)	Onduidelijk verhaal (AB lijkt situatie te ontkennen)	Situationeel
6.21	AB: man, 33 jr	Turks	Onderlinge taalbarrière, meningsverschil opvoeden kinderen (verwaarlozing van de kinderen), alcohol	Relatie omwille van de kinderen, aanvankelijk redelijk, later verslechterd	Eenmaal heftig geweld (gooien kokkend water)	Sinds start relatie (5 jaar) Lijkt frequent (niet geheel duidelijk)	Overlast en verwaarlozing kinderen, klachten van de burens en verhaal AB	Situationeel
7.22	AB: vrouw, 33 jr	Nigeria	Man dominant (wilde dat zij naar hem luisterde). Verhaal niet consistent, kind bijvoorbeeld regelmatig in contact jeugdzorg, reden wordt niet duidelijk	Uit interview niet duidelijk (na huisverbod gescheiden)	Verbaal geweld (nooit fysiek)	Frequent ruzies sinds begin relatie (> 5 jaar)	Escalerende ruzie waarbij zij door UHG werd geduwd en een gat in haar hoofd viel	Niet geheel duidelijk uit interview met kenmerken van intiem terrorisme
8.25	AB: vrouw, 49 jr	Nederlands	Spanningen samenhangend met alcoholgebruik, werkloosheid en financiële problemen (Peruaanse) partner	Slecht, vrij snel na start relatie	Seksueel geweld (verkrachting), fysiek geweld	Regelmatig sinds start relatie (5 jaar)	Poging tot verkrachting en doodsbedreiging	Situationeel met kenmerken van intiem terrorisme

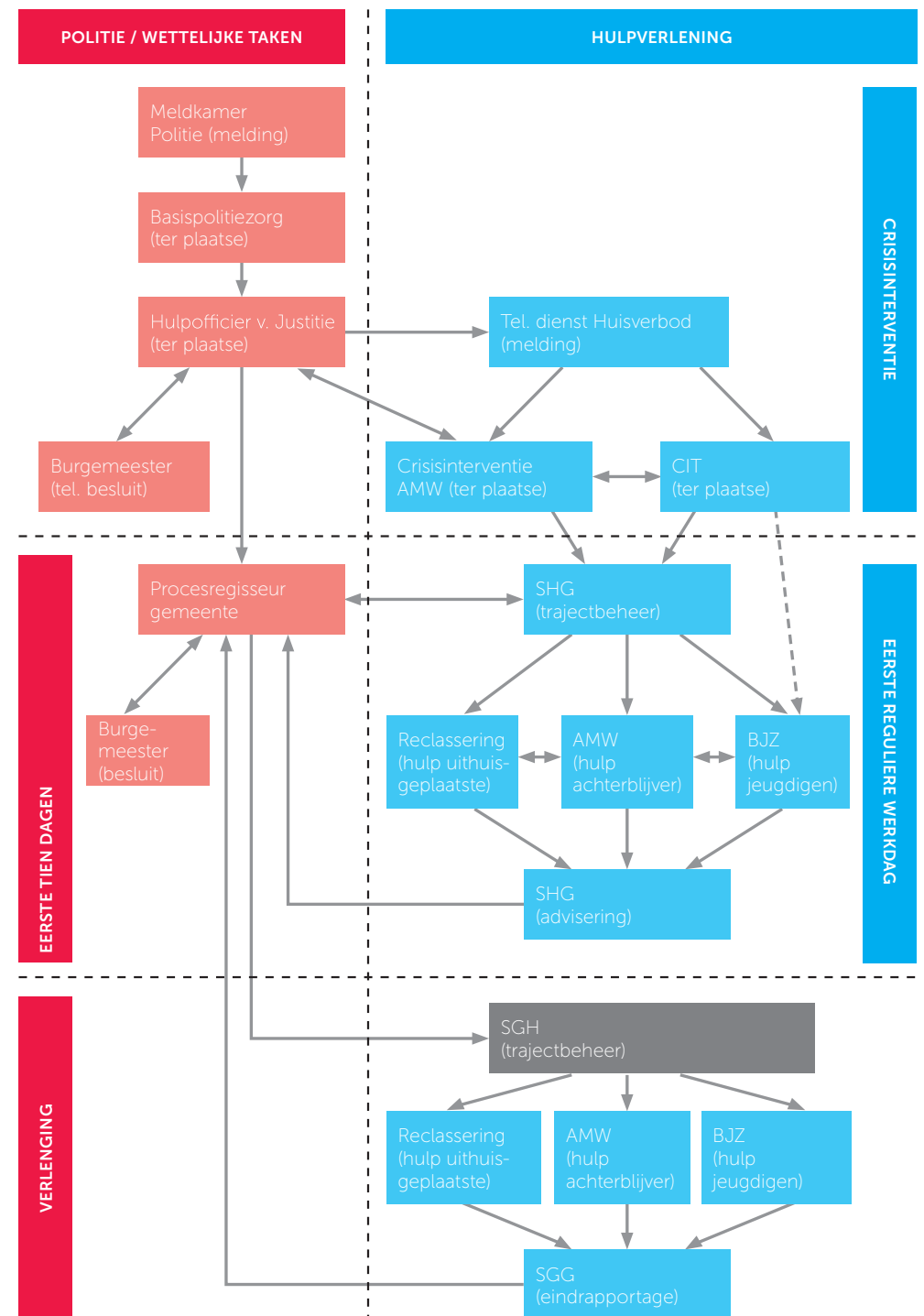
Tabel 3. Kenmerken geïnterviewden, achtergronden ruzies, redenen THV bij partnergeweld in de tien situaties waarbij alleen de uithuisgeplaatsten zijn geïnterviewd.

Situatie	Geïnterviewden	Culturele herkomst	Achtergronden ruzies AB ² en UHG ³	Oordeel relatie	geweld		Reden THV	Typering geweld
					Soort	periode		
1.26	UHG: man, 32 jaar	Nederlands	Psychisch problemen (bordeline), drugs en alcoholgebruik, meningsverschillen opvoeden, jaloezie (allen bij partner)	Sinds 5 jaar relatie verslechterd	Verbaal geweld	Sinds vijf jaar (met een periode van scheiding) frequentie niet duidelijk	Escalatie ruzie waarbij fysiek geweld beiderzijds en kapotmaken van spullen	Geïnterviewde is UHG
2.27	UHG: man, lft?	Surinaams	Irritaties aan elkaars gedrag waarbij culturele verschillen tussen hem en partner een rol spelen. Ook alcoholgebruik man, blowen vrouw	Sinds 2 jaar relatie verslechterd, 8 maanden voor THV gescheiden	Verbaal geweld, enkel keer fysiek geweld	Sporadisch fysiek geweld, frequentie verbaal geweld onduidelijk	Fysiek geweld door partner, waarna hij haar met een mes bedreigde	Geïnterviewde is UHG
3.28	UHG: man, lft?	Noord Korea	Meningsverschillen door het dooreenlopen van zakelijk en privé, Jaloezie en alcoholgebruik UHG	Sinds 2 jaar gescheiden, alleen zakelijke relatie	Verbaal geweld (soms smijten met dingen), geen fysiek geweld.	Sporadisch uit de hand lopende ruzies sinds 2 jaar	Escalatie ruzie waarbij gegooid werd en licht fysiek geweld	Geïnterviewde is UHG
4.29	UHG: man, 58 jr	Pakistan	Jaloezie, problemen met schoonfamilie financieel misbruik partner en meningsverschil over opvoeding kinderen,	Sinds 2-3 jaar relatie verslechterd	Fysiek geweld door UHG (volgens UHG zou AB in de aangifte gezegd hebben dat hij haar 11 jaar mishandeld had)	Sporadisch fysiek geweld laatset 2-3 jaar ruzies	Escalierende ruzie waarbij vrouw is gevallen	Geïnterviewde is UHG
5.30	UHG: man, 41 jaar	Italiaans	Oorzaken van ruzies samenhangend met werkloosheid, alcoholgebruik, huisvesting, financiële problemen, en de relatie met schoonfamilie.	Relaties sinds 2 jaar verslechterd	Fysiek geweld door UHG	Onduidelijk, tenminste twee maal, laatste 2 jaar relatie verslechterd	Escalierende ruzie met fysiek geweld	Geïnterviewde is UHG
6.31	UHG: man, 47 jr	Nederlands	Alcoholgebruik (UHG) vermoede van drugsgebruik (AB), culturele verschillen (AB is Braziliaanse), financiële problemen, jaloezie, werk en opvoeding van de kinderen	Sinds 6 mnd relatie verslechterd, voor THV plan te gaan scheiden	Verbaal geweld en 2 maal fysiek geweld van AB naar UHG	Relatie laatste 6 maanden verslechterd, frequentie ruzies niet duidelijk	Ruzie waarbij de AB uit het huis is geduwd en werd buitengesloten. Aanklacht door vrouw later ingetrokken tijdens netwerkgesprek	Geïnterviewde is UHG
7.32	UHG: man, 50 jr	Syrisch	Geen duidelijke aanleidingen, partner overal snel boos over, problemen schoonfamilie	Ruzie vanaf begin relatie (8 jaar)	Verbaal geweld en licht fysiek geweld (duwen)	Frequentie niet duidelijk, problemen sinds start van de relatie (8 jaar)	Escalierende ruzie waarbij UHG de AB hard duwt	Geïnterviewde is UHG
8.33	UHG: man, 47 jaar	Nederlands	Door niet overlappende werktijden weinig tijd voor elkaar. Gevoel UHG van zijn gezin te vervreemden. Mogelijk alcoholgebruik UHG	Sinds 6 mnd relatie verslechterd	Sporadisch fysiek geweld.	Spanningen sinds 6 mnd. Frequentie ruzies niet duidelijk	Escalierende ruzie uit verhaal blijkt niet dat fysiek geweld gebruikt is	Geïnterviewde is UHG
9.34	UHG: man, 39 jr	Nederlands	Financiële problemen, alcoholgebruik, persoonlijkheidsproblemen zowel bij UHG als AB. UHG i.v.m. ruzies bekende van de politie	Eerste heftige ruzie 3 jaar voor THV, relatie wisselend goed	Niet duidelijk	Sinds 6 jaar een wisselend goede relatie. Frequentie ruzies Niet duidelijk	UHG was dronken en gewelddadig, UHG ontkent fysiek geweld naar AB	Geïnterviewde is UHG
10.35	UHG: man, 44 jr	Nederlands	Spanningen door opvoedingsproblemen kinderen, bemoeienis AMK, probleem met seksuele identiteit zoon, financiële problemen, problemen in jeugd UHG (zelf uit huis geplaatst)	Relatie met vrouw zou goed zijn	Niet duidelijk	Duur en frequentie ruzies niet duidelijk	Beschuldigd het AMK van het aanzetten van vrouw om aangifte te doen. Uiten van doodsb bedreiging	Geïnterviewde is UHG

Tabel 4. Kenmerken geïnterviewden, achtergronden ruzies, redenen THV bij ouder-kind geweld in zes situaties. In drie situaties is de reden voor het THV geweld van meerderjarige dochters tegen hun moeder, in twee situaties geweld van vaders tegen hun dochter en in één situatie van een zoon tegen zijn moeder en broertje. In één situatie werden zowel de AB als de UHG geïnterviewd.

Situatie	Geïnterviewden	Culturele herkomst	Achtergronden ruzies AB ² en UHG ³	Oordeel relatie	geweld		Reden THV	Typering geweld
					Soort	periode		
1.18	AB: vrouw, 73 jr UHG: vrouw 50 jr	Portugees	Dochter depressief na life events, waarbij alcohol gebruik, werkloosheid (AB). Bevestigd verhaal AB, daarnaast ook alcohol gebruik AB	Erkennen ruzies maar deels (cultureel) door beide geaccepteerd	Over en weer geweld waarbij fysiek geweld	10 x uit de hand gelopen in 2 jaar	Bij teveel alcohol ruzie, over en weer geweld, burens hebben politie gewaarschuwd	Geweld dochter (UHG) tegen moeder
2.23	AB, vrouw, 39 jr	Irak	Uit interview niet duidelijk. Dochter is uithuisgeplaatst. Zij wordt begeleid door MEE. Mw durft uit schaamte vrijwel niets te vertellen		Niet duidelijk	Niet duidelijk (laatste tijd)	Niet duidelijk	Geweld dochter (UHG) tegen moeder?
3.4	AB: vrouw 62 jr	Brits Gunea	Psychiatrische problematiek en alcoholgebruik. Jaloersheid (dochter wil moeder alleen voor zich)	Onveilige relatie (bang voor dochter)	Bedreiging fysiek geweld	Langdurig (sinds 8 jaar), frequentie niet duidelijk, lijkt frequent	Bedreiging moeder en huisvriend met een mes	Geweld dochter (UHG) tegen moeder
4.19	AB: vrouw (moeder slachtoffer)	Nederlands	Vader (Marokkaans) beschreven als rechtlijnig moslim. Ruzies omdat zijn dochter zich onvoldoende aanpast	Slechte acceptatie dochter door vader door cultuurkloof	Dwingend, maar geen duidelijkheid over soort geweld	Voort- durend controlerend	Fysiek geweld toen dochter niet toestand dat haar vader haar mobieltje controleerde	Geweld van Vader (UHG) tegen dochter
5.5	AB: Moeder en AB: dochter	Nederlands	Financiële problematiek	Geen oordeel	Smijten met dingen	Frequent, Langdurig (sinds 10 jaar spanningen)	Ruzie waarbij vader zijn dochter verwond	Geweld van vader (UHG) tegen dochter
6.24	AB:, vrouw, 49 jr	Nederlands	Ouders gescheiden, onvoorspelbaar opvliegend gedrag.		Smijten met spullen, dingen kapot maken en fysiek geweld	Lijkt frequent, al 12 jaar bij BJZ	Fysiek geweld tegen broertje	Geweld zoon (UHG) tegen broertje en moeder

Bijlage 2 Stroomschema Tijdelijk Huisverbod Haaglanden

Bijlage 3 Geraadpleegde literatuur

Aanpak huiselijk geweld

Brief van de minister van veiligheid en justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal: 28 345 Nr. 116
Den Haag, 21 november 2011

Barendregt C., van Straaten B., Eppinga S., Wits E.
Hulpacceptatie van plegers van huiselijk geweld
IVO, juni 2010

Beke B., Rulens J.
Wet Tijdelijk Huisverbod; een handreiking voor de burgemeester
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2008

Dijk van T., Veen van M., Cox E.
Slachtofferschap van huiselijk geweld; Aard, omvang, omstandigheden en hulpzoekgedrag
Uitgevoerd door Intomart Projectnummer: 17124, juni 2010

Directie openbare orde en veiligheid, operationeel team
Tussentijdse rapportage tijdelijk huisverbod
Amsterdam, september 2009

Eijkeren van L., Baan L., Veenstra R.
Een onderzoek naar de effectiviteit van huisverboden in de provincie Groningen in 2009 - 2010
RUG 2011

Evaluatie tijdelijk huisverbod
RIS 173732
<http://www.denhaag.nl/home/bewoners/de-gemeente-Den-Haag/Ris/document/Evaluatie-tijdelijk-huisverbod-2009.htm>

Evaluatie inzet Bureau Jeugdzorg Haaglanden Wet Tijdelijk Huisverbod, periode maart - december 2009
Bureau Jeugdzorg Haaglanden,
februari 2010

Handboek Huisverbod
Bureau Jeugdzorg Haaglanden,
november 2011

Hester M., Westmarland N.

Tackling domestic violence: effective interventions and approaches

Home Office Research Study 290, Development and Statistics Directorate, februari 2005

Johnson M.P.

A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance and situational couple violence

Hanover & London: University Press of New England, 2008

Jong de A.E., Metz J.W., Weide M.G.

Evaluatie tijdelijk huisverbod Zuid-Holland Zuid

Onderzoekcentrum Drechtsteden, juni 2010

Keeren van E.

Een onderzoek naar uitvoering van de wet 'Tijdelijk huisverbod voor de daders van huiselijk geweld' in Rotterdam

Projectgroep Cheer, mei 2009

Knaap van der L.M., Idrissi el F., Bogaerts S.

Daders van huiselijk geweld

Den Haag, Ministerie van Justitie WODC, 2010

Landelijke stuurgroep multidisciplinaire richtlijnontwikkeling in de GGZ

Multidisciplinaire richtlijn familiaal huiselijk geweld bij kinderen en volwassenen

Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg CBO/ Trimbos-instituut, 2009

Pels T., Lünemann K.D., Steketee M. (red.)

Opvoeden na partnergeweld

Verwey-Jonker Instituut/Van Gorcum 2012

Richtlijnen netwerkgesprek

Voor Welzijn, versie 1.0, 27, februari 2012

Rooy van F., Haaf ten J., Segeren M.

Het Tijdelijk Huisverbod in Amsterdam: een onderzoek naar kenmerken, toeleiding naar zorg en ervaringen van zowel betrokkenen als professionals

GGD Amsterdam, 2009

Rooij van F., Haaf ten J., Segeren M.

Het tijdelijk huisverbod in Amsterdam

GGD Amsterdam, maart 2010

Scheelbeek L., Smeets S.

Evaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod

Utrecht, juni 2010

Scheijenberg A., Vaan de K.B.M., Vanoni M.C., Homburg G.H.J.

Procevaluatie Wet Tijdelijk Huisverbod

Regioplan publicatienummer 1926

Amsterdam, november 2010

Tjaden P., Thoennes N.

Prevalence and consequence of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the national violence against women survey

Violence against Women 200, 6:142-161

Uitvoeringsadvies Wet Tijdelijk Huisverbod

Den Haag 2008

<http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/beleid/2.%20uitvoeringsadvies%20wet%20tijdelijk%20huisverbod.pdf>

Veen van der H.C.J., Bogaerts S.

Huiselijk geweld in Nederland

WODC 2010

Verwijs R., Lünemann K.D.

Partnergeweld, achtergrond en risicofactoren

Verwey-Jonker Instituut 2012

Wet Tijdelijk Huisverbod

Regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat.

http://www.huiselijkgeweld.nl/doc/beleid/5431739memorie_van_toelichting_zoals_naar_tk2006-07-10.pdf

Wet Tijdelijk Huisverbod

http://wetten.overheid.nl/BWBR0024649/geldigheidsdatum_11-01-2013

Wuest J., Merritt-Gray M.

A theoretical understanding of abusive intimate partner relationships that become non-violent: Shifting the pattern of abusive control

URI: <http://hdl.handle.net/1882/34978> Published Version: 10.1007/s10896-008-9155-x : 2008

Colofon

Opdrachtgever onderzoek:

De Regionale Stuurgroep Huiselijk Geweld Haaglanden

Financiering onderzoek:

De gemeenten Den Haag en Delft,
als centrumgemeenten voor de aanpak van huiselijk geweld in Haaglanden.

Uitvoering onderzoek:

Afdeling Epidemiologie GGD Den Haag

Correspondentie:

Dr. Paul Uitewaal
GGD Den Haag
Epidemiologie & Gezondheidsbevordering
Postbus 12652
2500 DP Den Haag
T 070 - 353 71 94
E paul.uitewaal@denhaag.nl

Eindredactie:

Betty Salverda

Vormgever:

Hans Pols, www.barite.nl

Drukker:

Ricoh-Zalsman, Zwolle

GGD
Gemeente Den Haag

Gemeente Delft

9 789462 282650 >